ANUL LXXVI N-RELE 11 - 12 NOV. - DEC. 1943

CONVORBIRI LITERARE

DIRECTOR: I. E. TOROUŢIU

ALEX. BAICULESCU

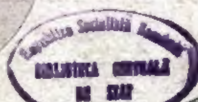

ALEX. POGONAT
D. ALEX. BOUREANU
SERGIU LUDESCU
DUMITRU OLARIU
STOIAN GH. TUDOR
C. ST. VOICULESCU

TIPOGRAFIA „BUCOVINA" I. E. TOROUŢIU, BUCUREŞTI

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ ÎNTEMEIATĂ DE „JUNIMEA" LA 1 MARTIE 1867

INSCRISĂ LA TRIBUNALUL ILFOV, DOSAR 647/938
ORDONANTA PREZIDENTIALA N-RUL 2708 DIN 20 FEBR. 1939.

APARE LUNAR ÎN 80 PAGINI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI III, STR. ARGENTINA, 39
TELEFON 2-10-43

ABONAMENTUL PE AN:

PARTICULARI	500 LEI
ŞCOLI PRIMARE	500 LEI
ŞCOLI SECUNDARE	500 LEI
LIBRĂRII	750 „
OFICIALE	1500 „
STRĂINĂTATE	2000 „

ABONAMENTELE SE ACHITĂ LA INCEPUTUL ANULUI

NUMĂRUL: PREŢUL INDICAT PE COPERTĂ

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

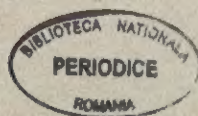
CONVORBIRI LITERARE

ANUL LXXVI N-RELE 11 - 12 NOV. - DEC. 1943

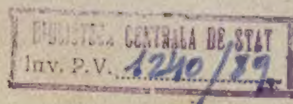
DIRECTOR: I. E. TOROUŢIU

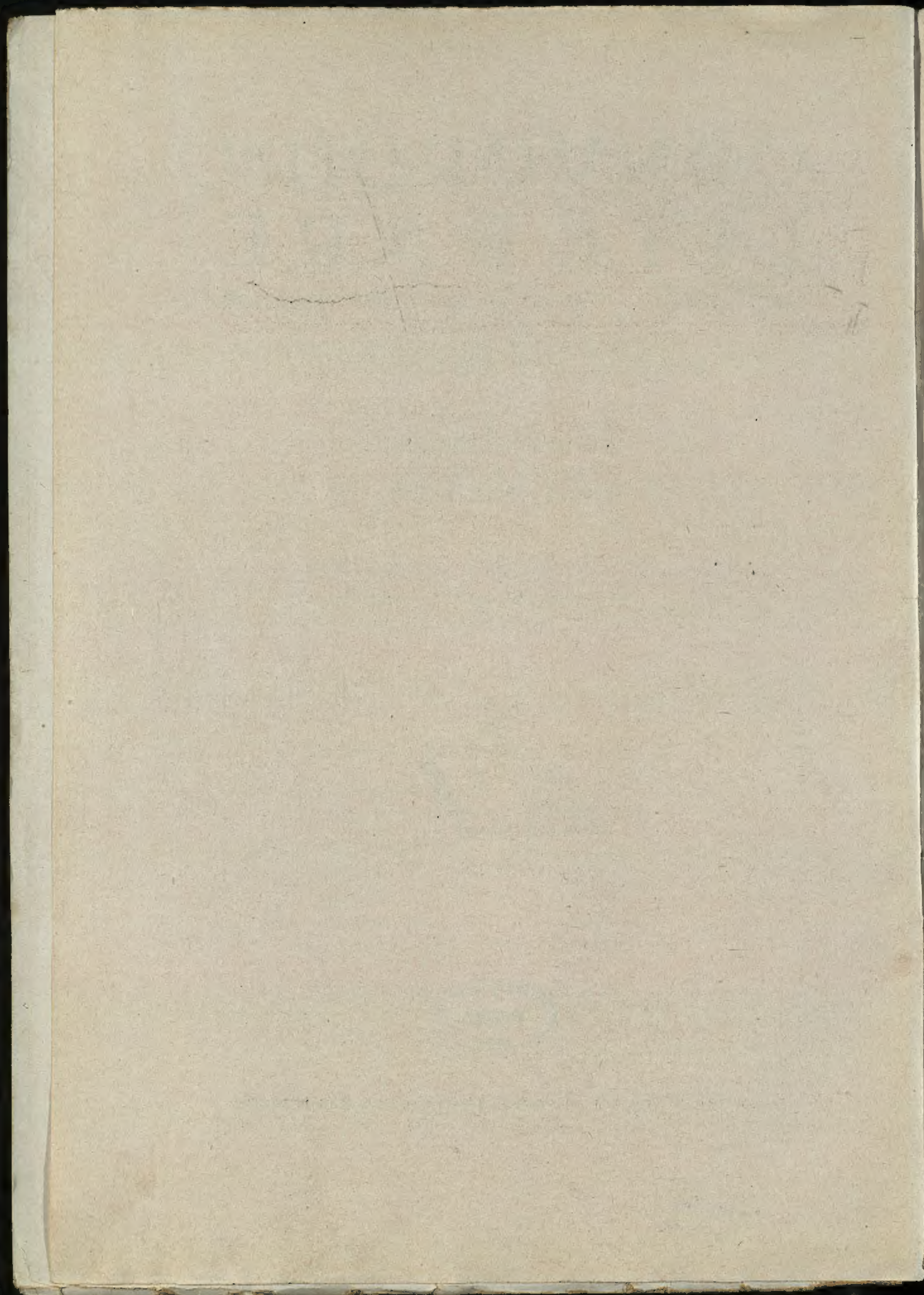
MEMBRI IN REDACŢIE:
ALEXANDRU IONESCU
TEODOR AL. MUNTEANU
ŞTEFAN CUCIUREANU

„BUCOVINA" I. E. TOROUŢIU, BUCUREŞTI

CUPRINSUL

CRONICA LITERARĂ

CRONICA REVISTELOR

BIBLIOGRAFIE

SUMARUL ANULUI 1943

O FIGURĂ DE BALADĂ: ALEX. BAICULESCU

* 29 SEPT. 1913 — † 23 SEPT. 1942

Cu tot zimbetul său de copil și cu privirea de îngerească liniște pierdută în nesfârșită zare, **Alexandru Baiculescu** se descopere, prin volumul de poeme C a l e L a c t e e, fire mistică, pătrunsă de eterna melancolie pentru himera vieții și ființei omenești. Permanent stăpânit în gândiie de presentimentul morții, într'un timp când tinerețea învăluită de robustă sănătate este în măsură să dea formei și conținutului existenței un ritm de sburdalnică vioiciune, poetul, născut la 29 Sept. 1913 în cătunul Rubla, com. Bălțați, jud. Râmnicul-Sărat, are abia 26 ani, când își tipărește în Brașov la 1939 culegerea de poezii, și prin desacordul dintre înfățișarea exterioară pornită mai curând spre exuberanță și expresia interiorului prin realisările de profundă seriositate și amară tristețe, s'ar părea că și el face parte dintre acele inimi brumate și suflete cărunte în toiu de primăvară, cari afectând sentimente de melancolie și visând urît, făptuesc versurèle și-și dovedesc cel mult o stare de hipohondrie. Unii rămân neschimbați, alții cad mai adânc în această turburare, mulți se 'nalță cu putere de voință și elan vital peste ceață. Drumul către jertfă însă, pe care s'a dus Alexandru Baiculescu împreună cu atâția alții,

cari, în furtuna oțelurilor din Răsărit, prin sângele lor sfințit au durat punte între viață și moarte și dăruindu-se pe ei, s'au pierdut ca să se regăsească Patria și Națiunea, — acest drum alcătuește simfonia din simțimintele și gândurile exprimate în poemele poetului și din destinul său, din lupta pentru dorul de a trăi și știința și conștiința că:

Incă puțin și va veni o zi
Când trist pe buze-mi va îngheța ecoul
Și'n liniștea deplină voi simți
Cum intră'n mine uriaș tabloul
morții....

Astfel se încheagă armonie curată și limpede între creație și viața predestinată jertfei în măreția tăcută a oșteanului român, jertfă presimțită și prezisă cu glas de prooroc:

In orice clipă mă gândesc la moarte,
Mai trist se scrie viața mea pe cer....
Aștept un svon să vie de departe
Cu aripa lui mută de mister...
(F i n a l, în Cale Lactee, pg. 47).

Figură de baladă, ca P e s c a r u l lui **Goethe**, pe care nereiada îl momește în adâncul misterios al mării, **Alexandru Baiculescu** descifrează taina la 1939 și prevede și locul unde se va săvârși:

Vântul plimbă aripi de smeu peste Rusia....
Noaptea e dramă
Pe scena de argint coclit a stepei....
Nu simțiți războiul din aer,
Și sălbatecul care urlă
In această besnă a vorbei: Rusia?

Dacă scriitorii trec dela veridică trăire sau imaginație la realizări poetice, soarta poetului Al. Baiculescu îl duce dela realisare poetică, anticipată în cugetare și simțire, la autentică trăire. El însuși și-a îndreptat cântecul tinereții spre această împlinire de destin, căci, după ce și-a terminat liceul, în Aprilie 1931, la Râmnicul Sărat, fiind totdeauna premiant, în ultimul an chiar întâiul pe Țară, a urmat trei ani cursurile Facultății de Litere din București, pentru ca în 1935 să părăsească Universitatea și să se dedice carierii de ofițer activ, într'o atmosferă când crește tăcerea marei răspunderi față de furtuna care se apropia. La 1938 este sublocotenent, iar în Iunie 1941 poetul aruncă lira și apucă spada, deoarece știe că numai arta războiului este în stare să apere ființa națională în care sălășluește spiritul creator.

Iată, așadar, cum creația și trăirea cresc în unitate și stabilesc acordul dintre spiritul adevărului gândit și exprimat și voința faptei desăvârșite; aceste două mari trăsături caracterizează personalitatea autorului de poeme C a l e L a c t e e.

Viteaz prin natură înăscută, cum îl arată trecerile și drumul

eroic până la sfârşire, evlavios din veneraţie, poetul Alexandru Baiculescu nu se avântă spre ceriul lui Dumnezeu, ci rămânând pe pământ ar vrea ca mai degrabă să-l vadă pe Creator printre umilele sale fiinţe:

De-ar coborî şi-acuma pe lume Dumnezeu
Călătorind toiagul de corn, pe drumuri, vara,
Lăsând din mână sapa, cu cuşma 'n mână, eu
I-aş da dela portiţa deschisă: bună sara!

Şi L'aş pofti pe Dânsul la cina mea săracă
Şi mi-aş chema nevasta să-i spun să puie masa,
Şi s'or mira vecinii dece o stea s'apleacă
Să-mi mângâie cu raze ograda mea şi casa.

L'aş ospăta cu cinste şi L'aş ruga să bea,
Doar un pahar din vinul făcut din via mea
Şi stând de vorbă 'n tindă, să-I fac o bucurie,
Mi-aş îndemna băiatul să-I spuie-o poezie.

Şi 'ntr'un târziu când Domnul s'ar ridica să plece,
Cu-aceiaşi cinste până la poartă L-aş petrece.
I-aş da cu ochii 'n lacrimi, din poartă, cale bună
Şi-aş sta să-L văd cum pleacă, pe drum stropit cu lună.
(O s p e ţ i e, pag. 43—44).

Dealtfel Dumnezeu şi Isus se întâlnesc adesea în poezia lui Baiculescu, iar poetul îi şi aude şi vede pretutindeni în natură:

Dar staţi puţin cu faţa 'n ploaie; unde
'L'auzi pe Dumnezeu? Că se aude!...
Şi 'n suflet, nesimţit, parcă 'ţi pătrunde
Un înger blând cu aripele ude.
. . . .
Aşa văd eu! Bani de-azur în glodul greu
Ciorchini de întunerec în apus
Şi 'n orice floare chipul lui Isus
Aşa văd eu!...
(A ş a, ibid. pg. 7/8).

Nu este panteism în înţelesul filosofic al cuvântului, ci din profundă religiositate poetul întăreşte ideea de divinitate prin recunoaşterea ei în formele existenţiale din împărăţia lui Dumnezeu.

Poemul L i n i ş t e începe cu o idee asemănătoare:

Azi-noapte L-am văzut iar pe Isus,
Era parcă mai trist ca totdeauna
. . . .
El sta tăcut în câmpuri deschise; umbra Lui
Chema din goana lunii albastre fluturări
Ştergarul alb al păcii pe faţa câmpului.

Structural curat din constrângere sufletească, smerit în fața naturii genială maestră în poezie, Al. Baiculescu își mărturisește Neputința:

Știu, mâna poartă 'n goană condeiul pe hârtie
Dar pasul ei nespornic rămâne înapoi....
Cu sacii plini pe umeri, doldora de vecie,
Trec versurile 'nalte foșnind pe lângă noi.

Și nu rămâne 'n urmă din fruntea lor de pară
Decât un sbor de umbre și-o haină grea de nouri;
Cu toc muiat în toamnă și gându 'n primăvară
Silabisim pe coale fărmatele ecouri.

Păstrăm în noi doar urma de trecere și val
Și nu 'mbrăcăm poemul cu foi de lună plină,
Cum marea-și scoate sarea cu apele pe mal
Gătindu-și țărmul negru în straie de lumină.

Ne cade mâna dreaptă pe coala ca poleiul
Și trece 'ntreg convoiul solemn și daurit
Și tot mai mult ne scurmă 'n vânt uscat condeiul
Când triști notăm în cârca poemului: sfârșit.

De aceea, nu se grăbește, ci meșter conștinicios el așteaptă limpezirea gândurilor și purificarea simțimintelor, din cari apoi va încerca să prindă sălbatăcia viscolului și s'o aștearnă pe zăpada albă a hârtiei:

Cuvântul de iubire nu ți-l spun!
I-așa de dur și de banal și greu cuvântul
Și poartă 'n el ceva șuerător ca vântul,
Ce scarmănă livezile de prun...

Cum să ți-l scriu așa să ți-l trimit
Sălbatic viscol pe zăpada din hârtie?
Mai pot să chem cu el azurul larg să vie
Și 'n jurul tău să unduiască nesfârșit?

Căci stau mereu și descifrez pe cer
Cuvintele minunilor săpate,
Și 'n orice stea văd un cuvânt săpat stingher
Ce scapără luciri nemaiaflate.

Și 'n orice constelație supusă,
Sclipind văpăi de-argint în ochiul meu,
Văd totdeauna o gândire opusă
Și scrisă 'n foi de cer, de Dumnezeu...

Așteaptă dar, cuvântul să-l lucrez
Să-l fac să fie asemeni unei stele,
In căzi de rouă, lin, să-l îmbăiez
Și să-l călesc în foc de vise ușurele.

Şi-apoi citind cuvântul meu de dor
Să fie 'n el doar svon stelar şi curcubeu,
Să simţi în jurul tău, tremurător,
Cum se bolteşte, pentru tine, cerul meu...

Scriitor foarte cult şi cetit, cu educaţie îngrijită de acasă, de dascălii săi şi cu deosebire de dânsul singur din frageda-i tinereţe fără odihnă, Alexandru Baiculescu îşi ţese filosofia vieţii eterne prin metempsihosă sau metensomatosă, ferindu-se de reflecţii abstracte cari pândesc cu ură şi denunţă sensibilităţii estetice lirica filosofică, şi caută să le exprime prin metaforisarea lor, reuşind în spiritul clasic al creaţiunilor poetice, care suprimând jocul uşor şi uşuratic al fanteziei înşelătoare pentru spaţii şi timp, cedează locul totdeauna realităţilor cu substanţă firească pentru modelări şi realizări artistice durabile:

Poema Mioriţei şi-acuma o citesc
Ca şi atunci, în clasa III-a de liceu,
Când învăţam ce e un cântec bătrânesc
Pe-un ţărm umbros şi lin de eleşteu.

Prin gândul meu şi-acum simt turmele de oi
Cum trec, cu tropot greu, ca o imensă ploaie,
Cum sună vântul din cobuz prin foi
Şi 'n clopotele lor de acioaie.

Vorbesc şi-acum cu Mioriţa năsdrăvană
Ce-mi tângue veleatul meu răpus...
Las şipote subţiri să-mi curgă 'n cană
Şi beau adânc licoarea din apus.

Dar moartea mi-o aştept cu frunte 'naltă
Aşişderi unui brad, ca pe-o mireasă...
Din sângele-mi ce-o curge către baltă
Să-i înfloresc rubine mici pe coasă.

Ştiu bine-apoi: voi fi înalt stejar,
Ori poate un isvor într'o pădure...
Voi sprijini în creştet cerul clar
Şi 'n unda mea seninul larg o să murmure...

Şi turma mea poate-o veni într'un târziu
Să-mi soarbă umbra tainică şi lină,
Sau hoinărind pe urma-mi, cu sufletul pustiu,
Şi-o căuta măicuţa la umbra mea, hodină.

Ori poate, însetată de umblet o să vie
Să bea puţin din trupul meu de ape
Şi niciodată n'o să ştie
De ce mă simte-atâta de aproape...

(M i o r i ţ a, ibid. pg. 21/22).

Poezia unui iluminat, cu atitudine de împăcare fără murmur faţă de ideea morţii, pentru viaţa sa vijelioasă prin integrare în evenimentele vremurilor, tulburătoare prin voinţa de a-i arăta sensul şi cu misterioasă grabă de a-şi prooroci sfârşitul.

Privind acum din nou chipul său, parcă-ţi râde de tine care te simţi legat de pământ; parcă prin zimbet reţinut discret în colţul gurii, care însă totuşi a înflorit şi lui i-a înseninat faţa, tăinueşte un gând şi din superioritatea sa sufletească te cruţă de a ţi-l comunica....

Plastic în descrieri, cu relief şi rezonanţă în verb, dinamic în expuneri pline de sunet şi mişcare, autorul poemelor din Cale Lactee trebue cetit şi recitit, pentru ca de fiecare dată să iasă la iveală virtuosităţi într'o versificare vibrantă, de originală prospeţime, care nu seamănă cu nici altele ale contemporanilor de vârstă şi îndeletnicire şi nu trădează influenţe ale vre-unui maestru.

Alexandru Baiculescu este tributarul propriului său talent caracteristic prin temperament şi adâncime de gând, rod al unei temeinice culturi. Uneori, câte o exclamaţie bine plasată produce efect hotărîtor pentru ademenire în interiorul poeziei:

Ehei, când **suflă foala vântoaselor** pe cer,
Cum se desface luna şi-şi tremură văpaia!
Sar aşchii mici de stele şi lină cade ploaia
Cădelniţei cu basme şi svon de leroi-ler.
(Noaptea mea, ibid, pg. 19).

Onomatopea obţinută prin repetarea consoanelor spirante din versul prim nu va scăpa desigur nimănui. Asemenea mijloace în frământarea materialului poetic sunt cu atât mai încântătoare, pe cât ţâşnesc spontane din dinamica ideii.

Volumul de poeme din Cale Lactee se va completa cu publicarea în Convorbiri Literare a altor poezii postume, cari ne-au fost puse la îndemână de colegul **George Baiculescu**, fratele eroului-poet şi poet-erou — căpitanul Alexandru Baiculescu.

La activitatea literară se pot adăoga şi scrisorile sale, dintre cari trei le tipărim în numărul de faţă al revistei, pentru frumuseţea descrierilor, nobleţea sentimentelor şi ţinuta înaltă a gândurilor.

In publicaţia periodică redactată de **Al. Baiculescu** împreună cu **Traian Stoica** în R. Sărat la 1934 (din care am văzut numai un singur număr), în Caet Lunar de Literatură şi Artă, se vor găsi de asemeni pagini de proză beletristică iscălite de Al. Baiculescu.

Negreşit că în ceea ce priveşte fixarea locului ce se cuvine talentelor tinere căzute la datorie în plină fierbere spre desvoltare şi desăvârşire, pentru istoria literaturii nu reflecţiile teoretice decid, ci înfăptuirile lor artistice.

Cei cari au ars însă ca nişte torţe în focul bătăliilor ori s'au frânt ca nişte svelte obeliscuri sub loviturile crunte ale schijelor, sunt îndreptăţiţi, ca istoria să judece nu numai moştenirea lor lite-

rară, ci și aceea pe care ar fi fost în stare să ne-o dea în linia lor de marcată ascensiune, la capătul ei supremul sacrificiu reprezentand supremă culminație. Asta nu înseamnă solicitare de generositate, din partea istoriei literare, ci dimpotrivă, ei au anticipat cu generositatea, dăruindu-și viața, pentru ca istoria să existe...

Dacă și unele din realizările lor vor fi trecătoare, ele poartă totuși pecetea sfințeniei prin legământul adânc cu trăirea colectivității, pe care au eliberat-o din strâmtorările sufletești.

In fruntea acestor scriitori, prin întruparea celor mai alese virtuți și prin mărturisirea unui talent viguros, se găsește Alexandru Baiculescu.

Ostaș viteaz din fire, religios creștin din pioasă convingere, colcăitor de dragoste pentru Țară și Națiune, înarmat astfel moralicește, pentru dânsul plecarea pe frontul luptelor, a însemnat urmarea unei vocații, iar jertfa din urmă, — moartea — o apoteoză pregătită cu semnificație de imn al vieții și biruinței.

Viața, producția literară, moartea — o simfonie, numele Alexandru Baiculescu — o figură de baladă, un simbol pentru tinerețea curată, care mereu se va succeda și mereu se va întreba pe ruinele în veacuri fumegânde: ce-a fost pe aici?...

I. E. Torouțiu

I.

Scrisoare către tata : Pavel Baiculescu,
învățător pensionar — R.-Sărat.

Dragă tată,

Vreau să vă anunț pe toți că până acum sunt sănătos și o duc cât se poate de bine. Aș vrea mult să mai primesc ceva noutăți de pe acolo, să știu ce mai faceți. In ce privește evenimentele, să nu duceți grijă despre mine. Imi voiu face datoria cu strictețe, cu credință și cu entuziasm; am jurat să nu dau nici o dată înapoi. Am pornit toți cu o nădejde plină de lumină, cu o voe-bună și un entuziasm fără margini, așa că trebue să învingem, mai ales că suntem puși toți sub comanda Marelui nostru General. Suntem prea uniți acum, prea cimentați sufletește, ca să putem fi învinși.

Pornim acum ca un uragan mare, ca o năprasnică vijelie de foc, așa că vom învinge.

Nu sunt nici trist, și nu am nici un fel de teamă. Dar nu voiu necinsti numele familiei noastre dând măcar un pas înapoi.

Pășim pe pământuri ce ne-au fost furate de hoții roșii,

pământuri care știm cu toții, profund până în ultima fibră a conștiinței noastre, că sunt românești.

Pășim pe pământuri pe care au trecut odată cohortele străbunilor, pe locuri pe care s'a topit elanul lor, pe pământuri pe care au mușcat glia apărându-și dreptul lor, elan și credință pe care ni le-au trecut acum nouă.

Ca într'o goană a torțelor..

S'ar putea ca să cad în această vijelie de foc. Dar pentru aceasta să nu fiți nici triști și să nu vărsați nici o lacrimă.

Voiu cădea pe câmpul de onoare și mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat să trăesc aceste zile de energie și de suflu eroic. Să fii mândru, dacă voiu cădea, la fel ca bătrânul moșneag din poezia „Neacșu din Buzău", a lui Nenițescu.

Să-mi purtați doar o amintire frumoasă, la gândul că băiatul vostru cel mic a murit pentru patrie.

Cu noroc și cu aprigă dorință de izbândă, vă sărut pe toți

Al. Baiculescu

Iulie 1941

II.

Scrisoare cătră nepotul său: Emilian G. Baiculescu, elev de liceu, București

Dragă Cocule,

Am primit rândurile tale și-ți mulțumesc pentru faptul că te-ai gândit și la mine. Iți voiu aduce într'adevăr o amintire frumoasă de pe aici, poate chiar tichia lui Stalin, dacă voiu avea norocul să dau eu peste ea.

Ceeace trebue să știi tu însă este faptul că am să-ți povestesc multe, variate și frumoase lucruri de pe aici. Să știi și tu ce însemnează colectivism și întreaga gamă de substantive cu conținut oarecum necunoscut, toate legate de acest cuvânt, dela unul care a avut norocul să le vadă la fața locului. Am să-ți povestesc o sumedenie de lucruri curioase, dintr'o țară stranie, dintr'un ținut unde viața a mers pe alte făgașuri, decât cele știute și cunoscute de noi.

Intr'un almanah al Universului — mi se pare — de

acum câţiva ani, am citit o minunată schiţă, cu titlul „Cocoşii colectivi". Să ştii că aşa ceva am văzut pe aici, adică o întâmplare de mare haz, ceva „made in U.R.S.S.", pe care am să ţi-o povestesc cândva.

Trebue să fii convins însă, *Dragă Cocule*, că nicăieri nu e mai bine şi mai frumos ca în ţara noastră. Numai departe de ea poţi să-ţi dai seama ce înseamnă să ai o Patrie, mai ales una aşa cum e a noastră peste care Dumnezeu şi-a lăsat darurile lui cele mai calde şi mai alese; numai aşa poţi să înţelegi imensa cinste de a lupta şi a muri pentru ea.

Aici numai îţi poţi da seama de luminoasa minune care se cheamă România. Noi, cei de aici, o purtăm în suflete ca pe o icoană scumpă, peste care ninge cascada dorului celui mai fierbinte.

Acum, dragă Cocule, până la ziua revederii noastre, care să sperăm că nu va mai fi aşa departe, rămân să lupt pentru năruirea ultimelor rezistenţe inamice, pentru biruirea învăţăturilor lui Iisus, asupra întunerecului şi a haosului bolşevic.

Dorindu-ţi să creşti flăcău voinic, spre bucuria părinţilor tăi, sănătos şi tot mereu cel dintâi între colegii tăi, primeşte cele mai alese urări şi o caldă îmbrăţişare dela unchiul şi prietenul tău mai mare

Alexandru

20 Septemvrie 1941.

III.

Scrisoare către fratele său G. Baiculescu şi Familia

Dragii mei,

Sunt aici la datorie, aşa cum am ţinut să fiu — şi până acum totul merge bine. Sunt sănătos şi aici, asta contează cel mai mult. Avem o toamnă de stepă, lungă şi aurie, cu enorme vârtejuri de praf, înalte ca o trombă marină, aşa cum nu mi-a mai fost dat să văd până acum. Se înalţă drepte, rotindu-se până la cer, ca un stâlp gigantic care ar vrea să susţină bolta aceasta ireal de albastră pe umerii lui. Nu se deplasează nici măcar câţiva metri din locul unde s'au format, nu aleargă peste câm-

puri, așa cum fac cele dela noi, ci se înalță, acolo, drepte, în marginea drumurilor.

Incolo, este aceeași toamnă ca la noi, desprinsă parcă din vechi medalii, ruginite și prăfuite de vreme. Aceleași șiruri de cocoare care se călătoresc spre Sud, aceleași concerte de greeri din câmpiile noastre, aceleași stoluri de prepelițe sburând jos, improșcând miriștile arse cu sgomote repezi, ca o ploaie de vară, aceleași căderi de stele, în nopțile clare și line de toamnă. Și peste toate, un fel de neclintire, un fel de uimire înaltă și gravă, așa de strâns legată de toamnă, pe care numai bubuitul tunurilor, o sparge.

Nu se poate să treci cu vederea praful de aici. Pentru că este o altă surpriză. Pentrucă este ceva care nu mai poți întâlni nicăieri. Așezat peste toate drumurile mari și mici, face impresia valurilor unei mări împietrite de gestul încărcat cu vrajă al unei baghete magice. Dormitează cuminte pe panglica albă a drumurilor, având o culoare specială a lui, atât de fin, cum numai nisipurile Saharei ar putea să mai fie. La atingere este moale și catifelat, ca o blană scumpă de jder. Dar e de ajuns trecerea unei mașini sau a unei căruțe și tot se ridică în aer. Plutește astfel ore întregi, fără să mai poți vedea nimic, îți pătrunde de-a-valma în ochi, în gură, în plămâni, în pori, în nări, nu poate fi oprit cu nimic și de nimic.

Incolo e bine. Ne facem serios datoria, așa cum se cuvine, pentru Patrie.

Vă rog să-mi scrieți și, încăodată îl rog pe George, dacă poate, să trimită aici ceva reviste sau periodice. Mi-ar prinde tare bine. Il rog deosemeni pe Cocu să-mi scrie și el.

In așteptare vă îmbrățișez pe toți și vă doresc sănătate multă și spor.

Alexandru

12.IX.1942 — pe front.

Domnule Baiculescu,

La scrisoarea Dvs. din 10 Oct. 1942;
Cu onoare vă comunicăm mai jos date asupra fratelui Dvs. Locot. Baiculescu Alexandru, căzut eroic pe c mpul de luptă.

In ziua de 23 Sept. 1942, pela orele 16 rușii întreprind o acțiune puternică după o vijelioasă pregătire de Brandturi, dar nu reușesc să dea înapoi cu un pas pe apărătorii care au în frunte pe bravul lor Comandant Loct. Baiculescu și care personal trage cu pistolul automat și îşi Inbărbătează [illegible].
Valurile de năvălitori s'au oprit sub grindina focului nimicitor.
In cursul acestor înd rjite lupte Locotenentul Baiculescu cade ca un erou străpuns de schijele unui Brandt.
Pentru faptele sale de arme Locot. Baiculescu a fost propus la decorare Post-Mortem, cu Ordinul Steaua României cu spade și panglică de Virtute Militară.
Deasemenea propus la avansare Post-Mortem la gradul de Căpitan.
A fost înmorm ntat în ziua de 24 Sept. 1942 în cimitirul din Gromki.
Comandantul Regimentului și camarazii săi regretă moartea timpurie a bravului Locotenent Baiculescu însă sunt m ndri de faptele sale de arme.

COMANDANTUL REG. 51 INFANTERIE
Colonel,
Popescu
Popescu Polana.

DEPARTE URLĂ TUNUL

Sub streșina de sălcii, cu focul stâns în vatră,
Stau singuri, sentinele, pe'ntinsul de zăvoae;
Departe urlă tunul, mitraliera latră,
Și prin văzduh, balauri de pară, se'ncovoae...

Și spune cel mai tânăr: „Mi-e tare dor de-acasă,
De staul, de ogoare"... Și'ncet apoi, cu teamă:
„Și de-o bucat' de vreme nici mama nu mă lasă,
Că'n fiecare noapte mă plânge și mă chiamă.

Crescuse frunza'n codru, cântau prin rariști cucii
Și turmele stau gata spre măguri să se 'ndrepte
Când am găsit-o 'n luncă, la troița răscrucii,
Și mi-a jurat, Ioana, că are să m'aștepte"...

Târziu... se 'ngână zorii pe vârfuri de pădure
Și plopilor li-i fruntea de raze'ncununată
Și tainic își ia sborul prin ramurile sure
Un viers din altă lume, o doină 'nfiorată...

Plutește peste ape, fantastica-i chemare,
Și-atât noian de doruri, în glasul ei frământă,
Se urcă pân la stele, se'mprăștie pe zare,
Și toată stuhăria Cubanului o cântă.

G. Tutoveanu

D U M I T R U O L A R I U

POETUL TRISTEȚILOR PONTICE

Fără 'ndoială că atitudinea critică pe care se cuvine s'o păstrăm în fața operei de artă nu trebuie influențată, întru nimic, de circumstanțe sentimentale legate firesc de întruparea trecătoare a creatorului. Nu este numai un șimplu deziderat și nici o tăgadă a istoricismului, care rămâne în rosturile lui bine definite.

Practicienii unor asemenea concepții, până în momentul în care nu au trecut și ei în exagerare, de partea cealaltă, în limitele extreme și anume dincolo de timpul și spațiul în care operile de artă s'au născut, acești practicieni au reușit, în majoritatea cazurilor să formuleze judecățile cele mai echitabile, sentințele cele mai acceptate.

Dar, o asemenea poziție îndreptățită față de artistul împlinit, realizat — și acesta încă este un mod concesiv de a vorbi, pentrucă până în ultima clipă cel ce a creat cu adevărat tot mai are ceva de adăogat, tot atât de nou, tot atât de valoros, de neașteptat — această poziție în aparență inflexibilă se lasă totuși moderată și ea oridecâte ori ne aflăm în fața unui sbor neîmplinit, în fața rândurilor, versurilor, paginilor scrise de un tânăr, prea tânăr poet, scuturat de timpuriu, ca o floare peste care s'a revărsat pe neașteptate o iarnă ce se presupunea sfârșită de mult.

Deschidem paginile de poezie ale lui D u m i t r u O l a r i u, cu emoție, cu temere, ca și cum am deschide filele încondeiate ale unei cărți de rugăciune. Ii slovenim versurile și ni-se pare că ne-am desprins de pământ și ne rugăm — în acest miez de noapte — pentru sufletul lui.

Și, iată, fără să-l fi întâlnit vreodată în viață, fără să ne fi strâns mâna, în acest ceas de taină, de necuprins în cuvinte, credem că-l recunoaștem după cum se apleacă peste umărul nostru drept, ușor ca un sbor de hulub și cântă și el, odată cu noi, versurile tinereței lui, ca pe un lucru inedit, al altuia.

Nu ne 'ncumetăm să ne ridicăm privirea și să-i vorbim — umbră cum este — de teamă să nu se scuture în cenușa întunericului și să-l pierdem.

Ce căutăm oare în versurile lui decât pe el însuși ? Și din moment ce avem această certitudine a mult doritei noastre întâlniri, a-i cere mai mult nu înseamnă să-l alungăm și să nu ne mai putem găsi niciodată deslegarea în fața noastră — înșine, cel puțin?

Citeşte el, sau noi? ne surprindem întrebând.

Am încuiat lăcatele de stele
Pe uşile de marmoră în glas,
Pe dinăuntru cheile le-am tras,
Ca nişte flăcări pîlpîind în ele.

Fărâmă cu fărâmă de cocor,
De nemurire gândul se desprinde;
Privesc în urmă — timpul mă cuprinde,
Mă soarbe lutul, zările mă dor.
. . . .
(„Ursită")

Deşi poemul nu s'a sfârşit, rămânem aici. Facem un popas necesar să ascultăm îndelungul ecou al celor două strofe, întocmai cum pe malul mării aşteptăm, de departe, din larg, de sub orizont, întoarcerea valului rupt câteva clipe mai înainte dela picioarele noastre.

Dela aceste două strofe — care dau un contur deplin gândurilor poetului — din aceste dense mărturisiri, sigilii peste ultima filă a caetului, cred că ar trebui să înceapă înţelegerea poeziei, rodită în cei 10 ani de vrednică şi severă ucenicie, (1929—1939) ai lui Dumitru Olariu.

De câte ori artistul nu răuşeşte să fie oracol inspirat şi să rostească — la rece — în versuri, în piatră, în culoare, în sunet, deslegarea propriului său destin?

Presimţire şi în acelaş timp olimpiană acceptare a celor hotărîte, a celor ce-i sunt scrise de ursită, iată semnificaţia ultimelor două versuri citate:

Privesc în urmă — timpul mă cuprinde,
Mă soarbe lutul, zările mă dor.

Tânărul poet a intuit, poate cu mult mai de vreme decât s'ar fi cuvenit, prezenţa celor două dureri gemene date existenţei umane, apriorice, şi în aceiaşi măsură în cea mai ireductibilă opoziţie: durerea pământească, chemarea implacabilă a lutului, cum îi spune el şi durerea cealaltă, celestă, a zărilor pierdute, asemeni unui Paradis, pentru totdeauna.

De altfel, ca şi în pictură, în poezie, cercetătorul poate găsi, fără eforturi, nota dominantă, tonalitatea, taina de meşteşug a poetului, cheia sensibilităţii lui, care, pentru Dumitru Olariu este *obsesia culorii negre.*

Iau frunza neagră-a inimii *şi-o sbat.* (Transhumanţă); Plânsul negru, *plop sărman* (Balada plopului); Pâinea mea cea neagră, *cea de toate zilele şi nopţile amare.* (Visul); *Doamne,* câtă neagră seară! (Carii pre heruvimi); *Doar că vântul, scurs pe crengi mereu dureros ofta din* cornu-i brun. (Incantaţie); Copite negre *de furtună.* (Naufragiu); *Cum luneci ca un fum albastru* pe ţărmul negrei reverii. (Vârful cu dor).

Deci, dela început se poate descifra în poesia lui D u m i t r u O l a r i u o notă gravă de melancolie, de îndepărtată descendenţă eminesciană, prin ţinuta ei nobiliară, o tristeţe mai puţin trecătoare, o neînţelegere care, poate venea dinlăuntrul său, cum urcă seva uneori amară în muguri şi floare, sau, tot atât de posibil din afară venită şi care găsea în temperamentul tânărului poet, portul cel mai prielnic definitivelor ancorări.

In „*Cinstita cântare*" numai, durerea isbucneşte mai violentă decât oricând, fără acea stăpânire obişnuită din alte poeme, în fereastra cărora — din când în când — bate câte-o rază de soare primăvăratec şi adie câte-un ram înflorit cu invincibila lui sete de viaţă.

Transcriem în întregime „*Cinstita cîntare*" în credinţa că ea ne ajută la împlinirea definiţiei ce urmează să dăm poeticei olariene:

Suflete, sufletul meu,
Impărăţie sguduită greu!

Turbure eşti ca o pădure *ce se umple de ciute,*
Secat-au isvoarele nădejdii tale;
Cerbii se adapă din bălţi stătute.

In rugăciuni murmuri ca un plop înalt,
Te subţiezi în sus, fără umbră,
Cu glesnele înzăpezite în bazalt.

Tare mâhnit, suflete, vieţueşti!
De îndoeli încolţind ca nişte holde,
Pribeag în mine, cucerit, pătimeşti.

Unde sunt visurile care te-au purtat de subţiori
Şi te-au învăţat să umbli singur,
Abur nins peste sfioşii lujeri de candori ?

Ca un fum ridicat în două picioare,
Stăpânirile-ţi îmbelşugate de slăvi
S'au prăbuşit pe-un continent fără soare.

In zadar au toate învierile să fie;
Arzi în mine suflete ca o cruce
Pe care nu mai pot ceti ce scrie...

Nu sunt cuvinte aruncate la 'ntâmplare. Tânărul poet îşi strigă durerea în accente de o sinceritate emoţionantă tocmai pentru această taină a marei lui pătimiri, pe care, dacă nu a dus-o cu el îngroapă, un biograf va răuşi să o reconstituie din ţesătura de păianjen a vieţei lui provinciale. Pentrucă, dece n'am spune-o, drame asemănătoare, în intensitate cel puţin, aceleia a lui D u m i t r u O l a r i u sunt frecvente în orizontul de plumb al vieţei de provincie, veşnic acelaş şi neîncăpător pentru marile elanuri de tinereţe.

Să nu uităm — păstrând proporțiile desigur — că tânărul nostru poet retrăește și el ceva din prestigioasa viață de surghiun a lui Ovidiu, sub al cărui patronat pare să-și fi pus multă din suferința lui.

A spus-o el însuși, în altă parte, în *„Pontica"*, din care desprindem această strofă convingătoare:

Cu dangăte pasărea morții în gând viscolea
— Proscris să-mi mai port nenorocul prin viață, nestins?

De valul regretelor veșnic lovit și învins?
Statornic ruginile gândului rău le coclea.

Să fie aceasta o evocare discretă a marelui poet latin, oaspete surghiunit și statornicit apoi — prin moarte — pe țărmurile pontice? Sau, vorbește el însuși, poetul Dumitru Olariu, sedus de identitatea între suferința ilustrului înaintaș, în caligrafia inimei și-a gândului și suferința lui, rob, fără putință de eliberare, al acelorași țărmuri bătute de tristețe?

Și dacă mergem mai departe și ne vom întreba ce-a cântat, în scurta lui trecere printre noi, poetul Dumitru Olariu, vom putea grupa tematica poesiilor sale, în patru capitole deopotrivă de dramatice: *femeia, peisagiul dobrogean, marea* și, *acel flux și reflux al vremurilor romane*, peste care el nu putea trece cu nepăsare din îndoitul sentiment al localnicului și al Românului care totdeauna se regăsește împăcat în străvechile lui isvoare.

Deși tânăr, nu se poate vorbi totuși la Dumitru Olariu despre o poezie a iubirei în sensul larg al cuvântului. Un singur poem adresat direct iubitei căreia, despersonalizând-o, îi oferă cu generozitate băutura de cucută a propriei lui tristeți:

Iubito, rădăcinile de apă
Au putrezit de secetă 'n pământ;
Nici zâmbetele tale nu mai sînt
Ca niște nuferi înfloriți în apă.

Vezi, toți salcâmii, câți au mai rămas,
Indoliați în alb lângă fântână
Văd îngroziți în singura fîntînă
Că nici un strop de cer n'a mai rămas.

Iubito, vom muri și noi de sete,
Sfârșitul e aproape, ca un țărm.
Dă-mi gura, dă-mi uitarea fără țărm,
Iubito, să murim așa de sete.

(„Arșiți")

„Aișé", alt poem de iubire trebue considerat mai de grabă un portret, decât un cântec nestăvilit al dragostei. Poemul acesta se cuvine să fie alăturat și el ciclului de peisagii dobrogene. *(„Primăvară dobrogeană", „Priveghi în mine însumi", „Dobrogea", „Necunoscuta noastră toamnă"). Aișé* e mult mai depărtată, cum era de

altfel, firesc, de poet. Ea poate fi considerată asemeni unei nave, graţioasă, exotică şi misterioasă în trecere prin inima lui. *Aişé* l'a ispitit, i-a ispitit mai bine zis, pana, nu prin carnea ei, „stepă'n flăcări" ci prin acel filon de suferinţă, înrudit cu suferinţa lui şi pe care poetul avea să-l transcrie în nopţile lui de singurătate şi sbucium cu pasiunea colecţionarilor de tonuri sumbre:

Şi-agonizează 'n unghiu curcubeie.
Melodios, alunecă uşor
Ca o lumină slabă pe covor;
O, dar o stepă 'n flăcări coapsa ei, e.

Visînd cu umbre lungi despre alean,
Suava ei făptură de mărgean,
Cald murmurată şi'nspicând abia,
Inţeleneşte 'ntr'o mâhnire grea.

Privirile pe ochi i-au ruginit
Ca nişte pasări înoptate 'n sbor,
Ca nişte cupe cu vin s'au golit
De păcura luminii lor.

Ea simte bine 'n trupu-i de tătară,
Un svon ghiaur c'o turbură şi-i place;
Tiptilii sîni, mezine vrăji stângace,
O mint însă că nu e încă primăvară.

Cu „*Aişé*" tânărul poet ne introduce în peisagiul dobrogean, peste care trecerea timpurilor a imprimat note atât de diferite, atât de străine şi totuşi armonizate uneori până la contopire. Niciodată nu poţi să ştii dacă pământul dobrogean este un muzeu de istorie universală, un bazar oriental, o poartă la care au bătut cu încredere argonauţii lumii, însetaţi de glorie şi aur, ori ultimul semn de hotar al latinităţii noastre, care s'a oprit aici, oprită de valurile Mării Negre.

Din toate cele patru poeme citate de noi mai sus, dispersate în carte — şi pe care cel ce se va gândi vreodată la vreo editare postumă a lui Dumitru Olariu le-ar putea grupa în cicluri unitare, cel mai expresiv, cel mai bogat în notaţii şi vrednic de a figura într'o antologie a liricei dobrogene, care ne lipseşte, este, după noi, poemul intitulat „*Dobrogea*":

Ţară de foc, amvon de cocori...
Pescarii scot soarele 'n plasă din mare,
Cu hohote roşii în zări isbucneşte lumina;
Pe cîmpuri azi macii se'mbată cu sângele vechilor zei.

Unde'ncep descuiatele-ţi raiuri şi cine
Ar putea spune? Dar rugii cu crengi de tămâie.
Singurătatea în vaste oglinzi bîntueşte,
Nechează cucuta în inimă.

Iar crud biciuindu-i cu patimă sînii,
Cîmpia și-i obrăzniceşte 'n rotunde movili
Și-aprinșii luceferi adeseori cad în ispită,
In nopţile plastice ca nişte amfore.

Albe cătune și-adună bordeele'n poală
Şi nemărginit apoi sîngerază în stepă un fluer nomad.
Lângă putrede, bătrîne miresme
Işi blestemă luntrile'n care au călătorit.

Iată, geamia ciuleşte ureche la cer;
Pornesc, oare, norii la braţ cu furtuna
Sau numai salcîmii oftează privind îngroziţi
In sterpe fîntîni aspre de secetă?

Fâlfie galbene şaluri de răpiţi pe umărul tău,
Iarna prelung înfloresc neîndoioasele holde de vifor,
Ţară de foc, ţară de taină.
Pe care-o sărut pătimaş ca pe-o dragoste vie.

Tânăr poet al tristeţilor pontice, precum i-am zis, al mării şi-al ecoului antic, de aur, revărsat peste plaiurile româneşti ale Dobrogei, Dumitru Olariu, va cânta deopotrivă, în versuri, amintind tăetura latină a cuvântului, epocile de glorie ale cohortelor romane care-şi deschid drum în stepa scitică:

Prin scitica stepă cu veninoase,
Chinuitoare păenjenişuri
Şi aspri ciulini rătăcind în hoarde noroase,
Cohorte romane deschid luminişuri.
. . . .
(„Castru")

„Callatis", „Pontica" şi *„Tristia"* întregesc acest ciclu al evocărilor. In fiecare din aceste poeme se resimte tonul sigur al omului de cultură aleasă şi nu mai puţin inspiraţia caldă a celui legat de pământul acesta, al nostru.

Am inversat oarecum ciclurile enunţate şi am păstrat pentru sfârşitul cunoaşterei poeziei sale, poemele închinate ori numai inspirate de nestatornicia valurilor. La toate întrebările ce-şi va fi spus, Dumitru Olariu, răspunde într'una din poesiile sale marine, cu această strofă, care nu poate fi — în fond — decât sub altă faţă, aceiaş renunţare de totdeauna a poetului:

Intreaga mare e o carte
De taină grea, nepământească,
Pe care cei plecaţi, departe
Incearcă uneori în moarte
Cu preţul vieţii s'o citească.
(„Şi, Marea e o carte")

Credem că s'a epuizat expunerea tematicei poeziei lui Dumitru Olariu şi, cu aceasta, vom trece, mai departe, la cunoaşterea poetului şi-a poeziei sale.

Am mai remarcat în urmă un fapt destul de semnificativ: acea lipsă de organizare a poemelor în carte. Se poate întâmpla ca poetul să fi ţinut să dea o cronologie cât mai corectă operei sale.

Dar, se mai poate, ca sub această aparentă prezentare boemă a lucrului, Dumitru Olariu să fi ţinut să ne comunice un mare adevăr şi anume: nemulţumirea de sine, proprie talentelor autentice, o subestimare nemeritată a scrisului său de până atunci, şi o chinuitoare credinţă în rodul zilelor de mâine, pirn acel miracol aşteptat de toţi visătorii, când unul din noi se poate depăşi pe sine însuşi, în această înfruntare a eternităţii.

Işi va fi zis, poate Dumitru Olariu, că toate câte le-a pus şi adunat în *„Crângurile Cerului"* nu-l reprezintă nici pe departe în setea lui pentru frumos, pentru strălucirea de piatră preţioasă a cuvintelor aşezate cu trudă şi febră la zidirea atât de fragilă în turnul miniatural al strofelor.

Şi desigur că Dumitru Olariu nu avea dreptate.

„Crângurile Cerului" pot fi — fără 'ndoială — comparate cu filoanele de aur descoperite într'o galerie, începute, neadâncite, nesecate, dar aceasta nu anulează biruinţa acelui început anevoios, acelui calvar al căutării, de-atâtea ori stearpă pentru mulţi dintre cei ce s'au născut în zodia capricioasă a căutătorilor de comori.

Şi, Dumitru Olariu îşi găsise în literatura tânără, un drum propriu pe care avea să cunoască cele mai sincere recunoaşteri, dacă, destinul căruia niciodată nu i s'a împotrivit, nu l'ar fi vrut aşezat sub o cruce de lemn şi o cască de brav, în ţărâna cimitirului rusesc din Abienscaia.

Nu putem încheia această scurtă prezentare, fără a sublinia încăodată în ce măsură erau justificate presimţirile lui de moarte, despre care am mai vorbit şi să nu cităm, în întregime, un poem de război, ultimul pe care-l va fi scris la groapa unui camarad căzut, poem pe care nu ştia, nu avea de unde să ştie, că lespedea amintirei lui îl va purta ca pe un epitaf anume scris, anume şlefuit, între două treceri de tranşeie.

Şi mai cităm acest poem de front al lui Dumitru Olariu şi pentru aceia că el reprezintă un crez al tinerei generaţii de scriitori, născută şi trăită între ale două mari războaie:

LA MOARTEA UNUI CAMARAD [1]

Doamne, camaradul meu din dreapta
A tăcut deodată să mai tragă.
A tăcut cu graiul şi cu fapta.
N'a mai luminat prin ceaţă vagă
Arma lui cea sigură şi dragă.

L'am văzut încremenind în stânca
Veşniciei Tale: o statue

[1] *„Litoral".* An. V. Ian. 1943, Nr. 13.

Peste care cobora adânca
Necuprinsa liniştei căţue,
Zori de crini ce n'au să mai apue.

Sângerau în pieptu-i trei isvoare
Proaspete de armă-automată,
Mângâindu-i, blând, ca o răcoare,
Chipul lui de stâncă detunată,
Fruntea lui pe veci înseninată.

Cerurile limpezi de acasă,
Impietriră'n stinsa lui privire,
Poate-o grână verde de mătasă,
Poate-o adiere de zefire;
Poate marea, sfânta lui iubire.

N'or mai chioti natale toamne —
Şi făclii de gloanţe bolşevice
Luminau la nunta lui, o, Doamne,
Imnuri începură să-i ridice
Grelele obuze inamice.

El cu ochii ficşi privea 'nainte;
Parcă, fericit, vedea în zare
Ţara lui întreagă — şi, fierbinte
Parcă cuprindea 'ntr'o 'mbrăţişare
Doamne, toată România Mare.

Deie Domnul să se 'mplinească şi această profeţie a tânărului poet Dumitru Olariu şi a celor ce s'au ridicat odată cu el — o apă şi-un pământ — în vara anului 1941, pentru dreptatea hotarelor şi demnitatea păcii româneşti de mâine!

*

Ca un post scriptum, pentru cei ce vor să se apropie şi mai mult de cel ce a fost Dumitru Olariu, în viaţa lui de toate zilele, transcriem din *„Litoral"* [1]) revista dobrogeană ctitorită de el, din numărul închinat lui de o mână de prieteni rămaşi în urmă să-i ducă mai departe dorul de frumos şi de stăpânire românească prin cultură, aceste cuprinzătoare note bio-bibliografice:

„Fiu de păstori ardeleni, statorniciţi apoi în Dobrogea, poetul Dumitru Olariu s'a născut în comuna de graniţă Poiana, judeţul Sibiu, la 8 Martie 1910.

„Verile copilăriei — scria el — le-am umblat prin arşiţa Dobrogei, după turmele părinţilor; iernile, în munţii natali".

Şcoala primară a făcut-o, parte în timpul refugiului în comuna Anciocrac, judeţul Cetatea-Albă, parte în comuna Poiana. A urmat cursul inferior la Liceul „Aurel Vlaicu" din Orăştie, iar cursul superior la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Sibiu, unde a dat şi bacalaureatul în 1929. S'a înscris apoi la Facultatea de Drept din Bucureşti, devenind licenţiat al ei, în 1934.

[1] Ibidem.

A debutat în literatură în 1929, cu poezii publicate în paginile revistei *Țara Bârsei* la care a colaborat și mai pe urmă. In mod sporadic a publicat în revistele Limba Română, Universul Literar, Dumineca Universului, Bilete de Papagal, Pontice, România dela Mare și altele.

In 1939, scoate revista *Litoral,* împreună cu Cristea Grosu și, Ioan Micu. Inființează în acelaș an, și tot cu numele revistei, o editură, în care publică întâiul său volum *Crângurile Cerului,* unde sunt cuprinse poeziile sale dintre anii 1929—1939.

A lăsat în manuscris o plachetă de versuri: *Crepuscul intim,* ce va apărea în curând într'o ediție postumă.

A murit la 6 Octombrie 1942 pe frontul caucazian, în fruntea escadronului său, și e provizoriu înmormântat în curtea unei bisericuțe rusești din comuna Abienscaia".

Dumitru Olariu a fost poet, ciurar la oi și pui de grănicer în acelaș timp. Trei inele de logodnă pe care i le dăruise viața și care i-au rămas prinse pe degetul lui uscat, care va ști să arate pe hartă, pruncilor de azi, conturul de nestricat al României Mari!

Matei Alexandrescu

POEME DIN ŢARA NIMĂNUI

I

MOARTEA SPIOANEI

In tinda bisericii, cu aur pe turle,
ctitora Domniţă a coborît din ramă....

Afară, n'o'ntâmpină norod nici surle;
împleteşte 'n mers, jocul ielelor.
Crinii mânelor
mângâie imaginară năframă,
prinsă peste funigeii părului.

Lângă perete
— ochi de erete
a zâmbit plutonului.
. . . .
Foc! auzise comanda soldatul Mailat;
ţintise 'n vâlvătăile din sat!

II

I N E L U L

In amestec de piatră şi fier,
mâna a pierdut un inel:
„Maria, unsprezece Prier...“.

III

CÂNTECUL CĂLĂRAŞULUI

Prin ruine, prin flăcări şi fum,
roibul s'avântă în trap.
Floare, am uitat să sap!

Prin smârcuri, prin stepă şi ploi
murgul mă poartă în şea.
Mândra mea, mă vrei şi-aşa?

sur crescut din mâini de fete,
mai ştiţi calea înapoi?

Lângă Gheorghe rupt în două,
surul mă duce la pas.
Dragoste, unde-ai rămas?

Roib în spume, lat în spete,
murg cu coama — flori din bete —

Nic. Untărescu

S U N T E M D R U M E Ţ I

Suntem drumeţi pe-a vieţii cale,
Un suflet ce se sbate 'n lut,
Porniţi din zări întunecate
Spre tainicul necunoscut.

Trecut, prezent şi viitor:
Fărâmi de vremi, ale uitării,
Nu ştiu nimic, suntem nimic,
Mărgea pierdută 'n apa mării.

Tovarăşi clipelor ce trec
Cu toţi trăim din jocul sorţii
Şi prin povara unui an
Ne-apropiem de clipa morţii

Şi tot ce-i sarbăd, trecător
Ne leagă firul amintirii,
Sperăm în bine şi'n noroc
Plângând în urma fericirii.

Suntem drumeţi pe-a vieţii cale
Şi trupul ni se sfarmă 'n lut,
Porniţi din zări întunecate
Ne pierdem în necunoscut.

Cornelia Giosan

PRO PATRIA[1]

In această seară în care ne-am adunat aci pentru a începe un nou an de muncă universitară, gândul nostru se îndreaptă în primul rând către cei care au stat în anii trecuți pe băncile pe care vă găsiți d-voastră acum, care au lucrat și ei, cu pasiune, cot la cot cu noi toți pentru desfundarea culturii vechi românești, care au adus partea lor de contribuție la bibliografia „Cercetărilor Literare" și care în uriașa încăierare a popoarelor în care a trebuit să ne încleștăm pentru recucerirea pământului strămoșesc, au căzut pe câmpul de onoare.

Ieri au fost aci între noi; azi dorm somnul veșniciei în stepele Rusiei.

E o datorie a noastră a tuturor și în primul rând a celui ce le-a fost ca un părinte sufletesc să ne oprim câteva clipe gândul înlăcrămat asupra lor.

Intâiul dintre ei e tânărul *Miron Nedioglu,* care acum doi ani a părăsit băncile Facultății noastre. Inteligent și modest, tăcut și gânditor, muncitor metodic, însuflețit de cel mai curat idealism și de cea mai cuminte dragoste de Țară, un tânăr în care puneam mari nădejdi. A căzut sub ploaia obuzelor în luptele dela Odesa. Avea un adevărat cult al datoriei și a murit precum a trăit. Ne-o spun în graiul lor laconic documentele militare: „Sublocotenentul în rezervă Nedioglu Miron, regimentul 1 Vânători de gardă nr. 2 Regina Elisabeta, decorat post mortem cu ordinul Coroana României cu spade în gradul de cavaler cu panglica de Virtute Militară pentru curajul și spiritul de jertfă de care a dat dovadă în luptele de pe platoul Vest Dalnic — din fața Odesei — în ziua de 15 Septemvrie 1941 unde, împingându-și plotonul până la 50 m în fața poziției inamicului, cade lovit mortal de un glonte inamic („Monitorul Oficial", din 4 Iunie 1942)".

Al doilea *Traian Comșa,* colegul de serie și de bancă al lui Nedioglu, suflet sincer, ascunzând sub modestia lui obișnuită, o mare putere de muncă, un spirit practic de inițiativă și organizare, o judecată sănătoasă.

Ales ca bibliotecar al Seminarului nostru, s'a distins prin ordinea în care păstra cărțile și prin devotamentul cu care-și îndruma camarazii în bibliografia lucrărilor de seminar. Abia absolvise — împreună cu Nedioglu — Academia Pedagogică Universitară, care avea să le deschidă deocamdată drumul de sacrificiu și

[1] Cuvinte din lecția de deschidere în Noemvrie 1941.

idealism al învăţământului secundar şi au pornit împreună pe front. Un destin implacabil i-a unit frăţeşte şi în moarte. A căzut eroic, pe când îşi conducea, ca sublocotenent, trupa la atac în ziua de 16 Octomvrie 1941, la Bilaewca, în Transnistria.

Ion Chiriuc, venit la noi din Bucovina, îmbrăcat în mândrul port al plaiurilor sale natale, cu haina de dimie şi cu cioareci albi de pânză de in, s'a impus în atenţia tuturor prin lucrarea lui de seminar Izvoarele cronicăreşti în nuvela lui G. Asachi, care, pentru contribuţiile originale, aduse, a fost publicată în „Convorbiri Literare" (numerele Mai-Iunie 1941). Il aşteptam la acest început de an, în care noi obişnuim să răsplătim munca în seminarii, cu un premiu frumos, când ne-a sosit vetsea că şi el a căzut pe front.

Niţă Dumitru, tânăr cuminte şi sârguitor, care vădea şi el aceeaşi râvnă de a se ridica prin carte, a plătit şi el tributul sângelui pentru drepturile sfinte ale neamului.

Şi poate vor mai fi şi alţii.

E datoria mea de profesor şi a d-voastră de colegi să adunăm toate amintirile care ne leagă de dânşii şi să le păstrăm neşterse în sufletele noastre, pentrucă ei au jertfit pentru neam şi ţară mai mult decât oricare dintre noi, mai mult decât toţi laolaltă: au jertfit viaţa lor tânără, plină de făgăduinţe.

Cinstindu-i pe ei, ne cinstim pe noi înşine; cinstim seminarul nostru, care prin ei a înscris o pagină eroică în lupta pentru libertate a neamului.

In amintirea lor, vă rog să închinăm câteva clipe de pioasă reculegere.

N[icolae]. C[artojan].

„Cercetări Literare", vol. V, 1943, pg. IX—X.

JERTFĂ PENTRU ŢARĂ

NICOLAE MURĂRAŞU

L-am cunoscut pe ziaristul erou Nicolae Murăraşu la *„Porunca Vremii"*, în 1937; era corespondentul gazetei pentru Botoşani. Venia des la Bucureşti şi întotdeauna gâlgâia de revoltă împotriva sporirii străinilor în oraşul său şi a tendinţei făţişă a acestora de a pune stăpânire pe industria şi comerţul de acolo.

Era un naţionalist convins şi documentat în problemele pe cari le desbătea. Renunţând la preoţie, pentru care se pregătise temeinic şi de care îl lega o veche tradiţie a familiei, Nicolae Murăraşu se devotează altui apostolat, gazetăriei, unde dovedeşte aceeaşi certă vocaţie şi depune aceleaşi strădanii pe cari le-ar fi cinstit, cu prisosinţă, şi dela amvon.

Scrisul său nu se mărgineşte numai la simpla înregistrare a faptelor; din fraze isbucneşte, ca o flacără, indignarea unei inimi care îşi vede avutul strămoşesc trecând în mâinile veneticilor. Este o atitudine de naţionalism hotărît, manifestată într'un stil dens şi colorat, cu atrăgătoare aromă literară.

Nu tocmai voinic la înfăţişare, când vioiu — când îngândurat, blajin întotdeauna, cu ochi limpezi, glas încet şi de un fără pereche bun simţ, de Nicolae Murăraşu îţi legai inima pentru totdeauna, ca de toţi moldovenii.

Prin moartea lui pe cât de timpurie pe atât de eroică (4 Oct. 1941, în vârstă de numai 27 ani), scrisul nostru zilnic pierde un luptător îndrăsneţ, priceput în meşteşugul său şi convins de triumful drepturilor româneşti.

MIRON GH. NEDIOGLU

In după amiaza aceea de Noembrie, cu soare însângerat şi preşuri de frunze galbene pe străzi, în vasta bibliotecă a profesorului Gh. Nedioglu fâlfâiau, sfâşietor, draperii de linişte amară. Bătea par'că peste pereţii tixiţi cu volume un vânt de amintire vânătă, care, după ce răscolise şi chinuia încă inimile, se năpustia mereu să întunece totul pentru totdeauna, vuind prelung prin odăile spaţioase, a căror lumină de odinioară se aduna tot mai încercănată în chipul de sfântă al d-nei prof. Nedioglu, subţire umbră cu paşi de lacrimi...

Au gâlgâit în această casă, până mai ieri, șuvoaie de tinerețe. Au fost aici două frunți luminate, două tulpini de crini, două strigăte în zori: un băiat și o fată, singurii copii ai familiei Nedioglu. Și băiatul, Miron, a plecat pe front, umăr lângă umăr cu flăcăii țării. Și nu s'a mai întors. Cade eroic pe frontul Odesei, la Dalnic, în 15 Septembrie 1941. La câteva săptămâni se stinge și sora lui, profesoară de fizico-chimice. Astăzi, din cadrul aceleeași rame depe biroul la care au poposit cândva, visând sau încredințând coalei șoaptele sufletului, amândoi întind brațe de mângâiere spre părinții lor. Dar pleoapele acestora vor fi mereu umede; zâmbetul din fotografie nu va reuși niciodată să le usuce...

Miron Gh. Nedioglu s'a născut la 15 August 1917, în București, unde urmează cursurile liceului „Gh. Șincai" și își trece bacalaureatul (1934), fiind clasificat întâiul. In 1938 își ia licența în Litere și Filosofie, specialitatea Filologia modernă, cu *„magna cum laude"*. Urmează, apoi, Școala Normală Superioară din București, devenită „Academia Pedagogică", fiind declarat absolvent al practicei pedagogice la specialitatea principală l. română, cu nota zece. In tot acest timp se impune atenției profesorilor și camarazilor săi prin educație rară, cultură bogată și râvnă deosebită în ale studiului.

Grăitoare în acest sens mi se pare scrisoarea pe care d. prof. *I. C. Petrescu*, Ministru Subsecretar de Stat al Școalelor, fostul director al Școalei Normale Superioare, o trimite d-nei și d-lui prof. Gh. Nedioglu, cu prilejul morții lui Miron Gh. Nedioglu. O reproducem în întregime:

Mult stimată doamnă și scumpe domnule Nedioglu.

Imi amintesc ca azi—nu au trecut decât câteva luni de-atunci—, când strălucitul D-voastră fiu Miron a ținut cea mai bună lecție de probă la liceul „Mihai Viteazul".

Cu o cultură bogată, variată, cu o prestanță cum rar se poate întâlni la un tânăr candidat, își purta clasa cu măestria unui profesor experimentat către scopul urmărit cu liniște și perseverență.

Pe linia biologică se întâlnesc dese cazuri de similitudine între părinți și copii. Transmiterea aptitudinilor profesionale însă rareori se întâlnește ca în cazul feciorului Dv. Toate însușirile D-voastră de dascăli străluciți le vedeam concentrate în el.

Totdeauna v'am admirat și v'am simpatizat dela distanță, urmărindu-vă activitatea de model pentru corpul didactic.

Prin feciorul D-voastră m'am simțit însă și mai aproape de sufletul D-voastră.

L-am urmărit pe Miron tot timpul celor doi ani, când am avut prilejul să contribui și eu la formarea lui sufletească.

Imi amintesc cu emoție, când în orele înaintate în noapte îl găsiam într'una din sălile de studiu dela Școala Normală Superioară. Intotdeauna, chiar după miezul nopții, îl găsiam pe Miron aplecat cu pasiune asupra cărților.

Mi-era teamă de sănătatea lui și-i atrăgeam atenția că e timpul de odihnă.

Bine dispus și rezervat îmi răspundea că nu e încă obosit.

Dar câte alte aspecte din viața petrecută pe băncile Școalei Normale Superioare nu-mi revin, de când am aflat năpraznica veste a pierderii lui.

Ce păcat că școala românească va fi lipsită de un viitor profesor de o rară distincție.

L-am pierdut. Și D-voastră și școala și noi, profesorii lui.

Il plângem cu toții.

Știu că participarea noastră nu micșorează durerea D-voastră.

Sunt, alături de soția mea, lângă D-voastră, nu spre a vă consola, ci spre a vă manifesta și durerea noastră.

Vom păstra mereu imaginea lui în sufletele noastre. Vom trăi cu ea, dacă Dumnezeu n'a voit să ni-l lase întreg.

Cu profundă stimă și afecțiune,

5 Oct. 1941.

I. C. Petrescu

Mort la numai 24 ani, Miron Gh. Nedioglu n'a avut vreme să lase urme în scrisul nostru. Teza de licență și lucrările susținute în Seminarul de istoria literaturei române vechi din București arată însă suficient măsura aptitudinilor și pregătirii sale, mărturisind un element de elită al tinerei generații de profesori.

Destinul s'a dovedit necruțător și în cazul de față. Cel care își trecuse examenele în fruntea tuturor, atrăgând asupră-i prețuirea caldă a profesorilor și camarazilor, la ultimul examen, cel mai greu, nu putea fi decât tot printre cei dintâi. De data aceasta îl îmbrățișează admirația și recunoștința țării. In luptele crâncene dela Dalnic, în acea superbă opintire românească, Miron Gh. Nedioglu dă probă de rară bravură. Drept mărturie, în *„Monitorul Oficial"* Nr. 127 din 4 Iunie 1942 se pot ceti următoarele:

„Prin Inaltul Decret Nr. 1580/27 Mai 1942 (Brevet Nr. 2078/27 Mai 1942) Sublocotenentul în rezervă Nedioglu Gh. Miron din Regimentul 2 Vânători de Gardă „Regina Elisabeta" a fost decorat „post mortem" cu ordinul Coroana României cu spade în gradul de cavaler cu panglică de „Virtute Militară", „pentru curajul și spiritul de jertfă de care a dat dovadă în luptele de pe platoul Vest Dalnic, din ziua de 15 Septembrie 1941, unde împingându-și plotonul până la 50 de metri de poziția inamicului, cade lovit mortal de un glonte inamic"».

Rândurile acestea sobre, ostășești, cuprind în ele toate comentariile...

STOIAN GH. TUDOR

Prozatorul erou Stoian Gh. Tudor s'a născut la 12 Februarie 1911, în comuna Chiajna, jud. Ilfov. Debutează în 1934 la *„Cuvântul Liber"*. Colaborează, apoi, la *„Universul Literar"*, *„Adevărul Literar"*, *„Muncă și Voe bună"* etc.

Viața aspră pe care o duce nu-i îngăduie popasuri lungi la masa de scris. *„Hotel Maidan"* (Roman, 130 pag., cu 11 desene și un portret inedit al autorului de *Drăguțescu*, Ed. „Cultura Națională", f. a., București) este singura carte publicată de Stoian Gh. Tudor..

Atmosfera oarecum autobiografică, traiul hărțuit mereu de lipsuri, tovarășii de foame și somn pe unde dă Dumnezeu, bine conturați, descrierea amănunțită a periferiei orașelor noastre cu puținele năzuinți și întregul cortegiu de prăbușiri, expresia dură, spontaneitatea metaforei și stilul antrenant imprimă scrisului lui Stoian Gh. Tudor o notă care amintește — firește, păstrând proporțiile — de Panait Istrati.

Personagiile din *„Hotel Maidan"* fac parte dintr'o lume pentru care Dumnezeu există numai atâta vreme cât îngăduie ca fiecare muritor să-și aibă bucata de pâine și un pat pentru odihnă. Rareori își fac loc în sufletul lor tresăriri de natură să depășiască aceste strigăte ale trupului. Și Lisandru Vasile — poreclit Don Basil, și Pulca Animănui, și Creața, și Gogu Carambulea, și Marin Voinea Tănase sunt umbre cari, chiar atunci când nu vorbesc, vor un blid plin. Este o lume chinuită de necazuri. Numai scriitorul Belizarie, căpitan în rezervă și avocat la consiliul de război, aduce svâcnetul unei vieți peste care răsare soarele și desvăluie preferințe dincolo de zgura zilei amare. Dar și chipul lui se pierde, până la urmă, în fum de ridicol. Societatea de acolo îl elimină, fără cuvinte.

Nu lipsește din *„Hotel Maidan"* nici umorul de bună calitate, după cum dialogul viu și analiza psihologică înfloresc multe pagini, dovedind în Stoian Gh. Tudor un talent epic în promițător urcuș.

Nu l-am cunoscut pe Stoian Gh. Tudor decât din cartea lui. Despre viața sa roasă de nevoi am luat cunoștință totuși, întâmplător, în toamna anului 1940. Eram, într'o seară, la Societatea Scriitorilor Români, când își face apariția o doamnă îmbrăcată modest, obosită, cu un pachet sub braț. Era soția prozatorului aflat pe zonă, concentrat de aproape un an. Din discuțiile cu omul de serviciu, căruia îi cerea insistent s'o anunțe casierului, am înțeles că este vorba de un ajutor bănesc aprobat cu o seară mai înainte.

Nu știu ce urmare se va fi dat acelei repetate rugăminți; îmi amintesc bine însă că, pornind spre casă, a trebuit să duc o luptă înverșunată: pe străzi ploua cu găleata, iar vântul pătrundea până'n oase...

ION ȚURCAN

Fără să fi scris un singur vers, Ion Țurcan părea, totuși, un poet în cel mai deplin înțeles al cuvântului. Inalt, suplu ca un plop de două veri, de o sensibilitate aproape feminină, cu frunte clasic boltită, privire visătoare și vorbă melodioasă, bucovineanul pe care nu-l mai pot uita — ca toți, de altfel, cari l-au cunoscut — aducea cu sine aromă de singurătate și fâlfâiri de cântec șoptit, niciodată adunat sub peniță. Insăși moartea lui, eroică, este un act săvârșit pe culmi, propriu celor îndrăgiți de muze.

Și cu toate acestea, Ion Țurcan a fost un om al realităților, în sesizarea cărora dovedia întotdeauna o mare putere de pătrundere, un discernământ rar. Scrisul său cumpănit, ancorat în actualitate, bogat în sugestii și niciodată împletin cu sentimentalisme desvăluie temperamentul unui luptător cu solidă armură

lăuntrică, al unui bărbat de acțiune, pentru care turnul de fildeș nu-și află existența decât în apusele timpuri romantice, nicidecum într'o vreme când elementul etnic sângerează pentru recucerirea pozițiilor economice, industriale și culturale, trecute, din vina noastră, în stăpânirea streinilor. Il descoperiai pe Ion Țurcan în adevărata lui lumină în special când încingeai cu el discuții, în cari se impunea nu numai printr'o cultură bogată, ci mai ales prin judecata limpede și spontaneitatea replicilor.

L-am cunoscut în 1940, când, în frunte cu d. prof. I. E. Torouțiu, un mănunchiu de intelectuali reprezentativi ai Țării Fagilor se îngrijiau, prin *„Cercul Bucovinenilor"* din București, de soarta fraților lor în refugiu, alungați de năvala bolșevică. Mi-a plăcut în chip deosebit felul cum se exprima Ion Țurcan, soluțiile ce le propunea și mai ales uitarea de necazurile lui, cari dacă nu erau ca ale fiecăruia, în tot cazul ca ale celor mai mulți.

Născut într'un colț de țară unde neamul românesc a stat, multă vreme, cu pumnii strânși pentru libertate și unde, apoi, infiltrațiunea streinilor i-a impus din ce în ce mai vitrege condițiuni de traiu, Ion Țurcan nu putea gândi și lupta decât pentru restaurarea totală și definitivă a drepturilor noastre în matca lor firească. In slova sa limpede ca lumina zilei, isvorîtă dintr'o minte matură, cuprinzătoare, accentul cade pe suflet. Numai transformarea spirituală, numai *„românizarea sufletului românesc"* asigură isbânda.

„Românizarea vieții sociale — scrie Ion Țurcan într'un dens articol *(„Legea ca instrument de guvernare")*, publicat în *„Insemnări Sociologice"* (anul IV, n-rul 1, 1 Septembrie 1940, pag. 22, București) — cere și alte mijloace decât cele pur legislative. Nu ajunge să spui că de azi înainte industria și comerțul vor fi românești. Poți înlătura din serviciile publice pe jidani prin lege pentru că aceasta este o operație pe care aparatul administrativ o poate efectua, nu poți însă înfăptui acelaș lucru în domeniul vieții economice unde legea poate face mai puțin. Românizarea vieții sociale însă nu se poate face fără *românizarea sufletului românesc.* Problema jidovească trebue rezolvată întâiu în conștiința și sufletul Românilor. Fără o iudaizare a sufletului nostru și fără coruperea clasei conducătoare românești prin arginții lui Iuda, azi n'am fi avut o problemă jidovească. Fără regăsirea sufletului românesc în toată puritatea lui etnică, rezolvarea integrală a problemei jidovești va mai dura încă mult timp".

Și mai departe, în acelaș articol, aceste rânduri profetice, pe cari avea să le exemplifice cu însăși jertfa sa sub steagul Patriei:

„Mâine Națiunea nu va mai fi definită după comunitatea de tradiție, obiceiuri și limbă, ci după hotărîrea ei sălbatecă de a-și împlini destinul. Neamurile compuse din masse amorfe de indivizi, preocupați numai de interesele lor, vor dispare fără urme în luptele surde dintre state pentru dominația și stăpânirea teritoriilor și bogățiilor. In fața unor state în cari fiecare individ a devenit un element conștient de luptă și de jertfă pentru comunitatea din care face parte, Națiunile mai mici, ca să-și poată păstra independența lor, vor trebui să le urmeze exemplul, sporind la maximum spiritul de jertfă al fiecărui membru component".

Ion Țurcan a scris puțin. Rândurile sale sunt însă concen-

trate, pline de miez. Doliul a coborît, aşa dar, nu numai în baroul românesc pe care Ion Țurcan l-a cinstit ca puţini din generaţia lui, ci şi în câmpul scrisului autohton. Este un doliu care ne mândreşte...

CONSTANTIN ŞTEFAN VOICULESCU

Cu moartea poetului erou Constantin Ştefan Voiculescu se prăbuşeşte încă o nădejde a poesiei tinere româneşti. Deşi plecat dintre noi la o vârstă când alţii lasă în urmă opere cari mărturisesc oarecum posibilităţile creatoare ale autorilor lor şi oferă suficiente indicii ce drumuri ar fi apucat şi până unde ar fi ajuns aceştia (chiar dacă din punct de vedere al elaborării nu satisfac deplin regulile artistice). Constantin Ştefan Voiculescu sfârşeşte înainte de a fi încheiat acest prim capitol din cariera sa. Singura lui carte este o plachetă de versuri de mărimea unei epistolii *(„13 stihuri mincinoase ce-au clocotit în tinereţea mea")*, cu aspect grafic ciudat şi conţinut la fel de ciudat. Nu se arată nici localitatea, nici tipografia, nici anul când a apărut. Nici chiar paginile nu sunt numerotate. Este evidentă tendinţa autorului către o revoluţionare a formelor vechi, începând cu înseşi aceste elementare condiţiuni tipografice. Aceeaşi tendinţă pe care o va manifesta în versurile sale, străbătute de surde lupte lăuntrice şi îmbibate de fantastic. Se cuvin remarcate armonia interioară a poesiei lui Constantin Ştefan Voiculescu şi savoarea ei de fruct abia pârguit.

Faptul de a fi rămas dela Constantin Ştefan Voiculescu o operă atât de puţină pentru anii şi talentul său îşi are, totuşi, o explicaţie şi încă dintre cele mai grăitoare. Poetul a dus o viaţă sbuciumată, determinată nu atât de lipsurile materiale (cari. şi ele, apăsau destul), cât în special de furtunile sufletului. Pornit pe dimensiuni prea mari în tot ce năzuia să realizeze, în mod fatal trebuia să se producă în el desamăgiri menite să-l sdruncine, mai ales că la cântărirea înfăptuirilor intervenia un spirit autocritic cu adevărat chinuitor. Am putut constata aceasta din înseşi mărturisirile poetului, într'o după amiază de vară, la *„Convorbiri Literare"*. Dacă nu mă înşel, în anul 1940. Constantin Ştefan Voiculescu era, pe atunci, redactorul literar al nu ştiu cărui ziar din Bucureşti şi venise să ia cărţile apărute în colecţia revistei noastre. Un sfert de oră mi-a fost destul să mă conving că în inima şi în mintea acelui tânăr îmbrăcat puţin bizar se vânjolesc întrebări amare şi că modesta lui cărticică este numai un ecou slab al armoniilor cari trebuiau să vină şi să-l aşeze, cu timpul, între stihuitorii generaţiei sale.

Soarta a voit însă altfel. Caporalul T. R. Constantin Ştefan Voiculescu, născut în Bucureşti, în 1913, cade ostăşeşte, cu arma în mână, la 11 Ianuarie 1942, într'o luptă de lângă Ssaly (Crimeia), urmând pilda tatălui său, mort în celălalt mare răsboiu. Sborul poetului spre frumos şi dorinţa să-şi înfiripeze o situaţie în viaţă (era în ultimul an al Academiei Comerciale din Capitală), spre a-şi putea întreţine mama, se frâng aşa dar înainte de vreme, pentru totdeauna, după un traiu risipit abondent şi anonim în câteva

redacţii de ziar, cari aveau să-i clatine şi mai îngrijorător sănătatea destul de şubredă.

Pentru vrednicia dovedită din plin în opintirea uriaşă a Neamului, Constantin Ştefan Voiculescu a fost decorat cu *„Crucea de Fier" cl. II, „Virtutea Militară"* şi *„Bărbăţie şi Credinţă"*.

GHEORGHE VASILESCU

Gheorghe Vasilescu este cel mai tânăr stihuitor căzut pentru ţară, în încleştarea fără pereche din Răsăritul îndepărtat. Nici nu împlinise douăzeci de ani când, în luptele crâncene dela Orel, la 23 Iulie 1943, este rănit în plământul drept şi internat în spital, unde, după două săptămâni, în 7 August 1943, închide ochii pentru totdeauna. Mormântul 1772 al cimitirului din Orscha mărturiseşte prăbuşirea eroică a unui tânăr tumultuos, îndrăgit în aceeaşi măsură de uniforma militară şi de laurul poeziei.

Gheorghe Vasilescu avea să fie ofiţer activ. Născut în comuna Ţânţăreni, jud. Dolj, este absolvent, în 1942, al Colegiului militar „N. Filipescu" dela Mânăstirea Dealului. Infrângându-şi visul de a urma Conservatorul şi Facultatea de litere, pleacă în Germania pentru a se specializa într'o şcoală militară de acolo. Potrivit programului, merge pe front, de unde urma să se întoarcă spre a-şi continua studiile. Soarta a voit să nu se mai înapoieze.

Rămân în urma lui nu numai amintirea limpede a unui nepreţuit camarad şi a unui destoinic viitor ofiţer, ci şi — mai ales — manuscrise cari anunţau ivirea unui poet de certă vocaţie. Câteva dintre ele au fost publicate de curând, de către părinţii poetului, sub titlul *„Examen"*; celelalte aşteaptă vremuri mai prielnice.

Din toate se formează, însă, convingerea că Gheorghe Vasilescu era sortit să scrie. Sensibilitatea aleasă, lectura întinsă şi un deosebit simţ al limbii arată un talent ale cărui realizări depăşesc obişnuitul debut al vârstei. Dacă se ţin în seamă împrejurările în cari au răsărit pe hârtie aceste crâmpeie de suflet, oricine va înţelege că menţinerea lui Gheorghe Vasilescu în urcuşul poeziei, pe cât de măreţ, pe atât de spinos în chemările lui, se datoreşte numai unui neîncetat glas lăuntric, pe care nimeni şi nimic nu-l pot înăbuşi. Amintind de Alexandru Baiculescu, George Vaida, Emanuel Voinescu şi Marius Dumitrescu, alţi scriitori eroi destinaţi carierei militare, este în cazul de faţă dovada clară că oricât de potrivnice visului ar fi condiţiile de viaţă, strigătele sufletului cari se cer turnate în slove sunt mult mai puternice. Gheorghe Vasilescu a scris în momente lipsite de linişte necesară creaţiei. Versurile sale au înmugurit într'o vreme aspră, comandată.

„Le frământa în sine toată ziua pe câmpul de instrucţie şi le scria, seara, înainte de culcare, într'un carneţel purtat cu grijă în

buzunarul dinnăuntru", — ne informează un coleg de școală și bun prieten al poetului, d. *Nicolae Robănescu.*

Poezia lui Gheorghe Vasilescu, din vol. *„Examen"*, poartă pecetea unei vibrații lungi, cu adânci pătrunderi în vis:

Pe canavaua de vis mi'nsăilez destinul.
Iluzii se înalță — coloane lungi de fum —
Din urmă, amintirea, încet, pe-acelaș drum
M'ajunge și mă'mbată cu vorba ei, ca vinul.

Apoi mă 'ntunec iară și iar încep să țes.
Cu acu 'nchipuirii însăilez 'nainte,
Părându-mi totul simplu, întreg și înțeles,
In spate, stă la pândă iar blestemata minte...

„Ondulație", (pag. 15)

In *„După ploaie"*, pag. 28, acorduri cristaline, primăvăratice:

Vrăbiile jucăușe
Cu aripi mici de cenușe.
Iși scutură fulgii de ploaie.
Berze gâtu'și încovoaie,
Scotocind iar bălțile.

Apoi, această plastică *„Amiază":*

Cer de acuarelă,
Nori — zăpezi subțiri —
Prin crengi de dantelă,
Mute fâlfâiri.

Soarele — cazan
Plin și clocotit, —
Toarnă peste lan
Aur crud, topit.

Fire mici de iarbă
— Săbii de smarald —
Par'că'ncep să fiarbă
Pe pământul cald.

(Pag. 35).

Dintre manuscrisele inedite rețin în mod deosebit atențiunea *„O fată urâtă se roagă"*, *„Dintr'o autobiografie"*, *„Școlar"*, *„Imn"*, *„Vizită la Rainer Maria Rilke"*, *„Ție, Valahie, ție"*, *„Recruții"*, *„Sunt vizitiul timpului"*, *„In infirmerie"*, *„Don' Căpitan"* și *„Duminică în curtea cazărmii"*.

Din *„Amurg"* merită reprodusă prima strofă:

Se'nplântă soarele în deal
— Scut înroșit în lupte grele —
Luna — tipsie de-argint abuiit —
Tânjește bolnav după stele.

Apoi, în *„Răsboiu"*, aceste versuri sprintene și cuprinzătoare:

Răsboiul vine ca deșteptarea :
Când somnu-i mai dulce,
Când viața-i mai dulce.
Ei, care dintre voi mai poate să se culce?

Aseară don' Căpitan le-a vorbit
La toți soldații adunați :
— „Băeți, ceasul vostru a sunat!
Nu vă lăsați!"
(Unii spun că ăsta-i un fel de rachiu
Care te amețește oricât ai fi de viu).

Din plosca lui don' Căpitan
Am tras cu toții câte-o dușcă.
Au uitat de nevastă, de casă, de lan,
S'au logodit cu câte-o pușcă,
S'au închinat
Și-au plecat.

Urmează o emoționantă *„Scrisoare mamei"*, din care desprindem :

Fiul tău pleacă la războiu!
Fiul tău a plecat!
A plecat peste mări și țări,
A plecat să sfarme zări,
A plecat unde buza pământului se împreună cu buza cerului,
A plecat în țara lupilor și-a gerului.
Și în fuga lui trage după el și țara,
S'o'ntindă, s'o facă mare, s'o înrudească cu zarea...

Cu Gheorghe Vasilescu dispare încă o speranță a poesiei noastre tinere. Un sbor prăbușit la început de cale...

Teodor Al. Munteanu

W. v. GOETHE: EGMONT

Traducere de **Laura M. Dragomirescu**

ACTUL IV.

Stradă.

Jetter. Dulgherul.

Jetter: Hei! Psst, hei! Vecine, o vorbă!
Dulgherul: Ia-o din loc și ține-ți gura!
Jetter: Stai, o vorbă. Ce mai nou?
Dulgherul: Atât — că nu e voe să vorbești de noutăți.
Jetter: Cum!
Dulgherul: Dă-te mai lângă casă. Ferește-te! Ducelede Alba de cum a venit, a și dat sfoară în țară că de s'or aduna doi-trei de vorbă în stradă, vor fi socotiți ca vinovați de înaltă trădare fără altă cercetare.
Jetter: Vai de noi!
Dulgherul: Inchisoare pe viață pentru oricine-o discuta afaceri de Stat.
Jetter: Vai, libertatea noastră!
Dulgherul: Și pedeapsă cu moartea pentru oricine o cârti împotriva cârmuirii.
Jetter: Vai, capul!
Dulgherul: Mare răsplată pentru tații, mamele, copiii, rubedeniile, prietenii și servitorii poftiți să destăinuiască tot ce se petrece în traiul zilnic al casei, la instanțe anume întocmite.
Jetter: Hai acasă!
Dulgherul: Și asigurări pentru cei cari se vor conforma, că nimeni nu se va atinge nici de persoana, nici de onoarea, nici de bunul lor.
Jetter: Ce hatâr! — Mie unul mi s'au muiat picioarele numai ce l-am văzut pe Duce intrând în oraș. De atunci parcă un zăbranic negru mi-a întunecat cerul, și așa apasă, de parcă tot pe brânci să te târîi, să nu te atingi de el.
Dulgherul: Dar soldații lui, cum ți-au plăcut? Așa-i? Altfel de caracatițe decât alea de până acum.
Jatter: Ptiu! Ți se sbârlește părul numai ce-i vezi pe străzi în marș cu plutonul: drepți ca lumânarea, cu ochii țintă, și toți într'un pas orișicâți ar fi. Și de-o fi unul de gardă și ti trece pe lângă el,

crezi că te străpunge cu privirea. Așa de bățoși sunt și de încruntați, de-ți răsar de prin colțuri ca niște sperietoare. Eu unul nu-i fac haz. Soldații noștri, oricum, erau mai deschiși. Își mai luau ei câte-o libertate, mai stăteau și într'un peș ori cu căciula pe o sprânceană dar trăiau și-ți dădeau pas să trăiești. Pe când japlanii ăștia parcă sunt mașini, parcă'l au pe dracu în ei.

Dulgherul: Când ți-o striga unul de-ăștia: „stai!" și-o lua arma la ochi, așa-i că stai?

Jetter: Cred că aşi îngheța.

Dulgherul: Hai acasă!

Jetter: Nu-mi miroase a bine. Rămâneți sănătoși.

Soest (venind către ei).

Soest: Prieteni! Camarazi!

Dulgherul: Taci! Haidem!

Soest: Ați auzit?

Jetter: Şi prea mult.

Soest: Regenta a plecat.

Jetter: Ne-a bătut fericea.

Dulgherul: Ea ce ne mai ținea.

Soest: Așa deodată. Fără veste. Nu s'o fi învoit cu ducele. A lăsat vorbă nobilimii că se întoarce. Vorbă să fie!

Dulgherul: Dar și nobilii! Să lase ei să ne vină urgia asta pe cap! S'o fi preîntâmpinat! Ni s'au dus naiba privilegiile.

Jetter: Pentru Dumnezeu, nu mai pomeni de privilegii. Imi miroase a zori de execuție: soarele nu pridideşte şi negura e pâclă.

Soest: ...Şi Orania a plecat.

Dulgherul: Toți ne-au părăsit.

Soest: Contele Egmont e încă aci.

Jetter: Slavă Domnului! De l-ar întări Dumnezeu să facă cum o ști mai bine! El ce-o mai putea!

Vansen (Venind înspre ei).

Vansen: Bine că mai văd și de-ăi care nu s'au ascuns.

Jetter: Fă bunătate și te cară.

Vansen: Nu ești politicos.

Dulgherul: Nu-e timp de politețuri. Iar te mănâncă spinarea? Nu te-ai săturat?

Vansen: Intreabă pe un veteran de răni. Când m'aşi fi uitat eu la toți ghionții din viață, nu mai eram om cât lumea.

Jetter: Dar poate că acum se îngroașe gluma.

Vansen: Pare-mi-se că de furtuna din aer ți s'au cam muiat picioarele.

Dulgherul: Ale tale au să se bălăbănească de sus dacă nu te astâmperi.

Vansen: Bieți șoricei! Cum mai tremură că-și aduce stăpânul mâță nouă! P'ici pe colo câte-o schimbare, dar tot viața noastră o s'o ducem, ca și până acum. Fiți pe pace.

Dulgherul: Uite ce dă din el, secătura!

Vansen: Ascultă ici, deşteptule! Lasă-l tu pe duce într'ale lui. Cotoiul bătrân parcă ar fi înghițit draci în loc de șoareci și i s'au proptit în gât. Las' să-și facă întâi damblaua: la urmă, om e și el:

O să trebue să bea, să mănânce, să doarmă. Nici o teamă. Numai să nu ne ia prea repede. Se burzuluiește el la început, pe urmă o să vadă și el că tot mai de traiu e într'o cămară, vârît în osânză și să ai odihnă noaptea, decât să stai la pândă în hambare după câte un șoarece stingher. Ascultă ce-ți spun. Ii cunosc eu pe guvernatori.

Dulgherul: Auzi îndrăsneală pe el! Să fi spus eu cândva una ca asta, m'aşi fi ţinut că nu mai apuc ziua de mâine.

Vansen: Fii pe pace. Dumnezeu din cer și tot n'ar lua în seamă pe niște bieți pârliți ca voi. Necum Regentul.

Jetter: Gură rea!

Vansen: Știu eu pe unii de le-ar prinde mai bine să aibă curajul vostru de iepure decât al lui de erou.

Dulgherul: La cine te gândești?

Vansen: La Contele mă gândeam.

Jetter: La Egmont? De ce-ar avea el să se teamă?

Vansen: Ce sunt eu! Un biet pârlit care un an întreg aș trăi din ce pierde el într'o seară. Cu toate astea bucuros mi-ar da venitul lui pe un an, numai să aibă pe un sfert de ceas capul meu.

Jetter: Mare înfumurat ești! Părul lui Egmont și e mai deștept decât creerul tău.

Vansen: O fi. Dar nu mai ascuțit. Tocmai cuconașii ăștia cad mai repede în capcană. Prea se încrede lesne.

Jetter: Auzi vorbă! Un boier ca el!

Vansen: Tocmai fiindcă nu e curaj de iepure ca d-ta.

Jetter: Spurcată gură ai!

Vansen: Lui i-aşi dori eu curajul d-tale; să-l scuture, să nu-i dea pace, și atât să-l sgândăre și să-l împungă, până ce ar tuli-o din oraș.

Jetter: Habar n'ai ce băsmești. Nici steaua din cer nu e mai sigură ca el.

Vansen: Ai văzut tu o stea căzătoare? Acum e, și-acum nu nu mai e.

Dulgherul: Dar cine i-ar pune gând rău?

Vansen: N'are cine? Ori ți-ar da în gând să-i ții tu piept? Și să ridici o răscoală în cazul că l-ar prinde?

Jetter: Aaa!

Vansen: Sau ai să-ți pui pielea pentru el?

Soest: Eee!

Vansen: (Maimuțărindu-l). Ii, Oo, Uu! Miră-te prin tot alfabetul! E așa cum îți spun. L-o feri Dumnezeu!

Jetter: Mă uluește atâta neobrăzare. Un boer, un om cumsecade ca el, să aibă să se teamă!

Vansen: Vicleanul e totdeauna mai tare: pe scaunul de acuzat, îl trage pe sfoară pe judecător. In jilțul de judecător, își face o plăcere să-l scoată pe acuzat ca vinovat.

Am avut de copiat un proces-verbal în care pe comisar l-au copleșit dela Curte cu amar de bani și de laude, fiindcă pe un biet om de ispravă pe care voiau să-l aibă ei la mână, l-au scos la interogator că e vinovat.

Dulgherul: Incă una gogonată. Cum o să-l scoată pe un om că e vinovat când n'are vină?

Vansen: Mare prost mai ești! Când n'ai cum să-l scoți de vină,

îi bagi o vină. Cinstea îl face pe om nesocotit și dârz: îl ia mai întâi cu binișorul, și acuzatul mândru de nevinovăția lui, — cum o numește el, — spune pe șleau tot ce altul mai cu cap ar ascunde. Atunci face inchizitorul din răspunsuri iar întrebări, și ia bine seama de unde-ar putea să răsară vreo contrazicere cât de mică. Acolo își agață juvățul, și dacă prostul s'o lăsa prins, ori de i s'o părea că ici a spus ceva prea mult, și dincolo ceva prea puțin, ori te miri dece a tăcut un fleac oarecare, sau dacă până la urmă s'a lăsat intimidat, — apoi atunci stăm bine.

Atât vă spun, că nici cerșetoarea nu scormonește mai cu râvnă în lada de gunoi după câte-o sdreanță, ca ticluitorii ăștia de „vinovați" după „urme" și „circumstanțe", siluite, piezișe, sucite, întortochiate, stabilite, recunoscute, tăgăduite, — ca să-și înjghebeze o sperietoare din cârpe și paie, doar de l-o spânzura pe acuzat măcar în efigie. Și să zică bogdaproste, amărîtul de el, de-o avea măcar parte să se vadă spânzurat.

Jetter: Astuia știu că-i toarce pe limbă.

Dulgherul: O muscă poate că s'ar prinde; o viespe însă și-ar râde de-o asemenea plasă.

Vansen: Depinde ce păianjen o țese. Lunganul de Duce, bunăoară, ia uite cât de bine aduce cu un păianjen veninos: nu dintr'ăia burtoși, ăia nu sunt așa de răi, dar cu unul cu picioare lungi și trupul supt, care nu se îngrașă din mâncare și țese o pânză subțirică de tot, dar cu atât mai trainică.

Jetter: Egmont e Cavaler al Ordinului „Lâna de Aur". Cine ar îndrăsni să-l atace? Numai cei de un grad cu el au dreptul să-l judece. Și numai Ordinul reunit. De rău ce ești, și judecând după tine, spui asemenea prăpăstii.

Vansen: Crezi poate că-i vreau eu răul? Ce-aș avea împotriva lui! E tare de ispravă. Aveam eu vreo doui prieteni; altu-i spânzura de mult; el după o sfântă de bătaie le-a dat drumul. Hai, ștergeți-o acum! Vă spun și eu. Iar văd că se apropie o patrulă. Parcă n'ar prea lega frăție cu noi!

Răbdare dar, și-om mai vedea noi, cu încetul. Am câteva nepoțele și-un cumătru cârciumar. Dacă nici asta nu i-o desgheța, apoi să știi că sunt dați dracului de vulpoi!

PALATUL KULENBURG.

Reședința Ducelui de Alba.

Silva și **Gomez** întâlnindu-se.

Silva: Ordinele Ducelui le-ai executat?

Gomez: In totul. Am luat măsuri ca toate patrulele să se găsească la anumită oră în diferite puncte pe care le-am indicat. Intre timp circulă ca deobicei, prin oraș ca să păstreze ordinea. Nu știe niciunul de însărcinarea celuilalt. Fiecare crede că ordinul îl privește numai pe el; până în clipa când, la comandă, cordonul se strânge și toate intrările către Palat sunt ocupate.

Silva: M'am obişnuit să mă supun orbeşte. Şi cui te supui mai lesne decât Ducelui, când la urmă vezi totdeauna că el a avut dreptate.

Gomez: Bun! Bun! Nu mă mai miră că te-ai făcut aşa închis şi tăcut de când eşti tot în preajma lui. Mie, vezi, mi se pare ciudat, unde m'am obişnuit cu serviciul mai uşor, la italieni. Când e vorba de credinţă şi supunere, sunt acelaş, dar m'am învăţat să întreb şi să discut. Voi tăceţi toţi; sunteţi veşnic încruntaţi. Ducele îmi pare ca un turn de fier fără poartă; paznicii să aibă aripi să ajungă sus. Deunăzi la o masă îl auzeam spunând unui om plin de viaţă şi omenie: că e ca o cârciumă deochiată care-şi pune semn afară că i-a venit rachiu, numai ca să atragă haimanale, cerşetori şi borfaşi.

Silva: Cu tăcerea asta a lui, nu ne-a adus totuşi aci?

Gomez: Ei da, nimic de zis. De bună seamă. Cine a fost martor al înfăptuirilor lui, cum şi-a adus armatele din Italia încoace, acela poate spune că a văzut ceva. Cum s'a putut el strecura printre prieteni şi printre duşmani, printre franţuzi, — şi ai Regelui şi huguenoţi, — printre elveţieni şi cei din alianţă, ţinând cea mai aspră disciplină, şi cum a ştiut să conducă o expediţie socotită ca atât de primejdioasă, cu uşurinţă şi fără nicio împotmolire! — Am avut ce vedea şi învăţa.

Silva: Şi aci! Nu e iarăşi linişte şi pace de parcă nici n'a fost cândva răscoală?

Gomez: De — linişte era mai mult sau mai puţin, şi când am venit noi.

Silva: Iar în provincii s'a liniştit şi mai mult. Dacă mai vezi pe câte unul că se agită, e numai pentruca s'o ia la sănătoasa. Dar cred eu că le taie şi ăstora drumul, curând, curând.

Gomez: Acum abia are să-şi câştige favoarea Regelui.

Silva: Şi noi n'avem mai bun de făcut decât să n'o pierdem pe-a lui. Când o veni Regele pe-aici, sigur că nici Ducele, nici cei pe care i-o recomanda el, n'au să rămână fără răsplată.

Gomez: Crezi tu că o să vină Regele?

Silva: Se fac atâtea pregătiri, că-ţi vine a crede că da.

Gomez: Pe mine nu mă conving cu asta.

Silva: Crede ce vrei şi taci: Regele şi de n'o avea de gând să vină, sigur însă că ar vrea s'o creadă alţii.

Ferdinand, fiul natural al lui Alba.

Ferdinand: Tată-meu n'a venit încă?

Silva: Il aşteptăm şi noi.

Ferdinand: Principii trebue să sosească dintr'un moment într'altul.

Gomez: Pentru azi sunt convocaţi?

Ferdinand: Orania şi Egmont.

Gomez (In şoaptă lui Silva): Incep să înţeleg.

Silva: Atunci taci din gură.

Ducele de Alba.

(Pe măsură ce intră şi înaintează, ceilalţi se dau înapoi).

Alba: Gomez!

Gomez (Inaintând): Stăpâne! . . .

Alba: Ai împărțit armele și-ai luat măsurile necesare?

Gomez: Toate, stăpâne! Patrulele....

Alba: Destul. Așteaptă în galerie. Silva are să-ți comunice când să strângi cercul și să ocupi intrările către Palat. Restul îl știi.

Gomez: Da, Stăpâne! (Iese).

Alba: Silva!

Silva: La ordine!

Alba: Tot ce-am prețuit din totdeauna în tine: curaj, hotărîre, spirit gata să înfrunte totul, — dă azi dovadă de ele.

Silva: Vă mulțumesc că-mi dați prilejul să vă arăt că sunt acelaș de totdeauna.

Alba: Indată ce principii or intra la mine, aleargă și fă prizonier pe secretarul particular al lui Egmont. Ai luat măsuri să fie prinși și ceilalți care ți-au fost indicați?

Silva: Fiți fără grije. Ca o eclipsă de soare bine calculată, soarta îi așteaptă punctuală și neîndurată.

Alba: I-ai pus în urmărire?

Silva: Pe toți. Pe Egmont mai ales. E singurul care de când ai venit, nu și-a schimbat purtarea: toată ziua depe-un cal pe altul, invită oaspeți, e bine dispus și vorbăreț la masă, joacă zaruri, vânează și se furișează noaptea la iubită. Ceilalți, dimpotrivă, și-au schimbat tot felul de viață. Nu mai ies din casă, — când treci pe la poarta lor, parcă sunt cu mortul pe masă.

Alba: Iute atunci, pân' ce n'apucă să învie....

Silva: Pe toți îi prind. Așa cum ați poruncit, îi copleșim cu toate onorurile. Sunt morți de frică: din diplomație ne mulțumesc ei, cam cu teamă, dar, simt că cel mai cuminte ar fi să fugă. Nimeni nu cutează niciun pas, pregetă, de întrunit nu se pot întruni și ca să-și ia vreunul inima în dinți, nu se îndură de teamă pentru ceilalți. Ar vrea să se sustragă fiecare de sub orice suspiciune, și, cu orice mișcare, se fac tot mai suspecți. Mă bucur mai dinainte că lovitura are să reușească în plin.

Alba: Eu nu mă bucur decât de faptul împlinit. Și nici atunci prea la iuțeală. Rămân și-așa destule neprevăzute, care să-ți dea de furcă și de gândit. Norocul e capricios: ridică uneori în slavă te miri ce banalitate, iar fapte bine cugetate le banalizează și le dă o întorsătură de e o jale. Așteaptă până vin prinții, dă apoi lui Gomez ordin să ocupe străzile, cât despre tine arestează în grabă pe secretarul lui Egmont și pe ceilalți pe care ți i-am indicat. Odată gata, vino și anunță lui fiu-meu ca să-mi dea de știre cât timp sunt încă în Consiliu.

Silva: Am toată nădejdea ca încă în seara asta să mă întorc.

Alba: (Se duce după fiul său, care până atunci stătuse în galerie).

Silva: Nu știu dece, dar nădejdea mi se cam clatină; mă tem că n'o să meargă tocmai cum vrea el. Văd parcă spirite înaintea mea, care calm și socotit, pe talgere negre pun în cumpănă soarta principilor și a multora. Ușor înclină balanța, cufundați în gânduri stau judecătorii, apoi se lasă un talger, se ridică celălalt, atinse parcă de suflul capricios al soartei. Și — soarta e hotărîtă. (Iese).

Alba: (venind cu Ferdinand): Cum ți-a părut orașul?

Ferdinand: S'a liniștit cu totul. Eșisem părând că mă plimb

pe străzi în sus şi în jos călare. Gărzile cu care ai împănat locul ţin aşa de încordată teama, că nu mai îndrăsneşte unul nici să şoptească. Oraşul e ca un câmp de bătălie, pe care-l luminează furtuna de departe: nu vezi o pasăre, nu o vietate, decât doar furişându-se cu spaimă spre un adăpost.

Alba: Pe altcineva n'ai întâlnit?

Ferdinand: Egmont cu alţi câţiva veneau călare spre piaţă; ne-am salutat. Avea o frumuseţe de cal, nededat încă. „E timp să ne strunim caii, — au să ne trebuiască", mi-a spus în treacăt. Şi că mă vede azi, fiindcă l-ai convocat la un Consiliu.

Alba: Are să te vadă.

Ferdinand: Dintre toţi cavalerii pe care îi cunosc, el îmi place cel mai mult. Trag nădejde că ne împrietenim.

Alba: Acelaş ai rămas de pripit şi neprevăzător. Ca şi mamă-ta, aceiaşi nesocotinţă care mi-a aruncat-o în braţe fără nicio ezitare. Prea repede te laşi dus de aparenţe înspre legături primejdioase.

Ferdinand: Sunt gata să te ascult în totul.

Alba: Eşti tânăr, nu-ţi bag o vină pentru firea ta deschisă, pornită să vadă totul în bine şi să nu ia seama la nimic. Dar nu uita ce misiune am eu de îndeplinit aici — şi ce rol aşi dori să-ţi încredinţez ţie.

Ferdinand: Aminteşte-mi-o şi nu mă cruţa în orice crezi de cuviinţă.

Alba (După o tăcere): Fiul meu!

Ferdinand: Tată!

Alba: Aştept pe principi să sosească: pe Orania şi pe Egmont. Nu din lipsă de încredere îţi spun deabia acum ce-are să se întâmple: odată veniţi, nu se mai înapoiază.

Ferdinand: Ce ai de gând?

Alba: E hotărît să fie arestaţi... Rămâi uimit. Ce ai de făcut, ascultă. Motivele ţi le spun după ce totul va fi înfăptuit. N'am timp acum ca să-ţi explic. Cu tine singur ţin să mă consfătuiesc în tot ce e mai important şi mai secret. O legătură puternică ne leagă, te preţuiesc şi-mi eşti drag; — ţie mi-e în gând să-ţi trec cârmuirea. Nu numai obişnuinţa de a asculta aş vrea să ţi-o pot întipări, dar şi puterea de a învedera, de a porunci şi de a conduce aş vrea să le pot răsădi în tine, ca tu să aibi o moştenire de seamă, iar Regele un sprijin de fiece clipă. Cu tot ce e mai bun în mine aş vrea să te înzestrez, să n'ai să te ruşinezi între fraţii tăi.

Ferdinand: Cum să mă plătesc de toată dragostea asta de care singur eu mă bucur în vreme ce o ţară întreagă tremură în faţa ta?

Alba: Ascultă dar ce ai de făcut: de îndată ce principii vor fi aci, toate intrările spre palat vor fi închise. E dat în seama lui Gomez. Silva de grabă va aresta pe secretarul lui Egmont împreună cu cei mai suspecţi. Tu vezi ca poarta şi curţile să fie bine păzite, dar mai întâi de toate, ocupă camerile astea dimprejur, cu gărzile cele mai sigure. Aşteaptă apoi în galerie până ce se întoarce Silva şi adu-mi o hârtie oarecare s'o iscălesc ca semn că totul e în ordine. Stai apoi în anticameră până ce iese dela mine Orania, — condu-l. Eu îl ţiu pe Egmont pe loc ca şi când aş mai avea ceva să-i spun. La capătul galeriei, cere lui Orania să-ţi predea spada, chiamă garda, pune-l repede în arest pe cel mai primejdios, — eu mă asigur de Egmont aci.

Ferdinand: Te ascult, tată, pentru întâia oară îngândurat şi cu inimă grea.

Alba: Poate că te înţeleg: e întâia zi mare pe care o trăieşti.

Silva intră.

Silva: Un trimis din Anvers: scrisoare dela Orania! Nu vine.

Alba: A spus trimisul?

Silva: Nu, mi-o spune inima.

Alba: Nenorocul pare că-mi vorbeşte prin gura ta... (După ce citeşte scrisoarea, face un semn amândorura; ei se retrag înapoi în galerie. Alba rămâne singur în faţă).

Nu vine! Până în ultimul moment evită să se lămurească. Indrăsneşte, dar, să **nu** vină. Aşa dar împotriva tuturor aşteptărilor, înţeleptul a fost destul de înţelept ca să nu fie înţelept. — Ceasul îşi merge drumul. Numai un mic parcurs al arătătorului, şi un mare lucru e ori înfăptuit, ori ratat, pe veci ratat, căci ocazia asta n'o mai poţi întoarce, nici tăinui. De mult îmi cumpănisem totul în gând; prevăzusem şi cazul când n'ar veni şi hotărîsem mai dinainte ce am de făcut în cazul acesta. Şi acum când să trec la fapt, simt iarăşi cum mă roade îndoiala dacă să-l fac sau nu.

Cuminte o fi să prind pe unii când cel mai de temut îmi scapă? Ori să amân şi să-l las pe Egmont cu ai lui, — cu atâţia, — să-mi scape, când **acuma** şi poate numai astăzi îi mai am în mână? Te învinge aşa dar şi pe tine soarta, neînvinsule! Atât de mult gândit! Atât de bine întocmit! Un plan de toată măreţia! Atât de aproape de realizare! Şi în clipa hotărîtoare, să ai de ales între două rele! Ca într'o urnă plină cu lozuri îţi înfigi mâna în viitorul de nepătruns. Ce-apuci e închis; câştig ori pierdere, îţi e necunoscut.

(Tresare deodată ca unul care aşteaptă ceva, şi se duce la geam).

El este! Egmont! — Uşor ce te-a adus calul! Nu l-a întors mirosul sângelui, nici îngerul cu sabia trasă care te întâmpină în poartă. ...Coboară. Acum eşti cu-un picior în groapă! — şi acum — cu amândouă! — Da, mângâe-l pe gât şi-i netezeşte o ultimă oară coama pentru aşa bravură! Nu mai am de ales: aşa orbit şi încrezător ca acum, nu-ţi mai cade Egmont şi a doua oară în mână! — Ascultaţi!

Ferdinand şi **Silva** (Vin în grabă).

Alba: Faceţi cum v'am poruncit. Nu-mi schimb părerea întru nimic. Orice s'ar întâmpla, îl ţiu pe Egmont până ce vii cu vestea dela Silva. Pe urmă stai în apropiere. — Şi ţie îţi răpeşte soarta marele merit să fie prins cu mâna ta pe cel mai mare duşman al Regelui.

(Lui Silva). Grăbeşte! (Lui Ferdinand). Intâmpină-l!

(Alba rămâne câteva clipe singur şi umblă tăcut încoaci şi încolo).

Egmont (Intră).

Egmont: Am venit să aud poruncile Regelui, să aflu ce fel i-ar putea fi de folos credinţa noastră care-i rămâne în veci prea supusă.

Alba: Mai întâi de toate doreşte să audă sfatul vostru.
Egmont: In care privinţă? Vine şi Orania? Il credeam aci.
Alba: Imi pare rău că într'un moment atât de important, lipseşte. Sfatul, părerea Dv. ar dori-o Regele: ce fel să readucă liniştea în state. Mai are nădejdea că o să vă daţi amândoi toată silinţa să potoliţi răscoala şi să întocmiţi o ordine temeinică în provincii.
Egmont: Sunteţi mai în măsură decât mine să ştiţi că e relativ destulă linişte. Era şi mai multă până n'au apărut trupele astea noui, care i-a înfricoşat iar pe toţi şi i-a pus pe gânduri.
Alba: Vrei să spui cu asta că mult mai cuminte ar fi fost dacă Regele nu m'ar fi pus în situaţia să-ţi cer sfatul.
Egmont: Mă iertaţi! Dacă Regele a făcut bine trimiţând trupe, sau dacă prezenţa lui regală ar fi avut un mai bun efect, nu e în căderea mea să mă pronunţ. Fapt e că armata e aci, el nu. In ce ne priveşte, însă, ar trebui să fim prea nerecunoscători şi prea uşurateci ca să nu ne amintim cât de mult îi datorăm Regentei. Recunoaştem.

Prin intervenţia ei pe cât de înţeleaptă, pe atât de energică, — prin stăpânire de sine şi autoritate, ca şi prin tact şi bună înţelegere, a reuşit să liniştească pe răsvrătiţi, şi spre mirarea tuturor, numai în câteva luni, să întoarcă un popor rebel pe calea îndatoririlor lui.
Alba: Nu pot să neg. Răscoala s'a liniştit. S'ar părea că din nou şi-a reintrat fiecare în făgaşul supunerii. Dar nu atârnă de bunul plac al fiecăruia să se abată iar? Cine ar putea împiedeca poporul să nu isbucnească? Unde e puterea să-l ţină în loc? Cine garantează că va rămâne credincios şi supus? Buna lui voinţă e singura garanţie ce-o avem.
Egmont: Şi nu e bunăvoinţa unui popor cea mai sigură, cea mai nobilă garanţie? O, Doamne! Când se poate socoti mai în siguranţă un Rege, decât atunci când toţi or sări pentru unul şi unul pentru toţi?, mai sigur contra duşmanilor dinăuntru şi din afară?
Alba: Doar n'o să ne facem iluzia că asta e situaţia ţării astăzi.
Egmont: Regele n'are decât să acorde o amnistie generală, să liniştească spiritele, şi ai să vezi numai decât cum redevin toţi supuşi şi devotaţi de îndată ce îşi vor recăpăta încrederea în Rege.
Alba: Şi atunci, oricine a lovit în demnitatea Regelui sau în sfinţenia Bisericii, să se plimbe liber şi teafăr după placul lui? Să fie veşnic o pildă vie că o crimă monstruoasă rămâne nepedepsită?
Egmont: Crima asta de uitare de sine în mijlocul beţiei mulţimii nu e mai degrabă de trecut cu vederea decât de pedepsit cu cruzime? Mai ales când ai mai mult decât nădejdea, când ai certitudinea că răul nu se mai repetă?

N'au fost pentru asta Regii mai în siguranţă? Şi nu sunt ridicaţi în slavă de contimporani şi de urmaşi cei cari au putut să ierte, să îngăduie şi să nu ia mişcarea ca o jignire adusă demnităţii lor? N'au fost priviţi pentru asta deopotrivă cu Dumnezeu, care e mult prea sus ca să-l ajungă o pângărire?
Alba: Tocmai de asta Regelui îi e dat să apere demnitatea lui Dumnezeu şi a religiei, iar nouă, prestigiul Regelui. Cel de sus nu s'o fi uitând la asemenea fleacuri, dar noi se cade să-l răzbunăm. Nepedepsit să nu rămâne niciun vinovat.
Egmont: Şi-ţi închipui poate să ai să pui mâna pe toţi? N'auzi fiece zi cum fug atâţia de spaimă şi părăsesc ţara, care pe unde pot?

Bogații își pun la adăpost bunurile, copiii și prietenii, — săracii își pun brațele lor de muncă în slujba străinilor.

Alba: Fac asta pentrucă nu e nimeni să-i împiedice. De-asta și cere Regele sfat și sprijin dela toți nobilii, și energie din partea guvernatorilor. Nu numai flecăreală: cum e, și ce-ar putea să fie dacă am lăsa să meargă toate ca și până acum. Să stai să privești prăpădul și să te amăgești că o să treacă, — să aștepți ca timpul să-l rezolve și să dai într'o doară vreo lovitură de carnaval, atât cât să facă sgomot și să pară că te agiți când n'ai vrea nici să miști un deget, — nu înseamnă asta să dai de bănuit că privești cu plăcere o revoltă pe care nu că ai vrea s'o stârnești, dar s'o întreții?

Egmont (Dă să sară dar se stăpânește, și după o tăcere spune apăsat): Intenția nimănuia nu e ușor de pătruns, — intenția mai multora însă, e chiar ușor de interpretat greșit. Tot așa de bine ai putea atunci s'auzi spunându-se în mulțime: Intenția Regelui nu e atât să administreze provinciile după legi uniforme și clare, să asigure prestigiul Religiei și să întroneze o pace temeinică peste întreg poporul, — cât să-l subjuge cu totul, să-i răpească vechile drepturi, să se facă stăpân pe avutul lui și să restrângă alesele drepturi ale nobililor, când tocmai mulțumită lor nobilii sunt veșnic gata să-i slujească și să-i jertfească trup și suflet. Religia, ai s'auzi spunând, că nu e decât o splendidă draperie după care, ascuns, poate cu atât mai ușor pune la cale orice lovitură primejdioasă. Poporul stă în genunchi în adorarea icoanelor înfățișate, pe când în dosul draperiei pândește păsărarul cu cursa gata întinsă.

Alba: Și asta mi-e dat s'o aud dela d-ta!

Egmont: Nu **eu** o spun: O auzi de ici, de colo, dela mare, dela mic, dela deștept, dela prost, trecând mai departe din gură în gură. Neerlandezii se tem de o îndoită subjugare, și cine să le garanteze libertatea?

Alba: Libertatea! frumoasă vorbă pentru cine ar înțelege-o! Ce fel de libertate vor? Care e libertatea celui mai liber? Să-și facă datoria; și dela asta regele n'are să-l împiedece. Nu! nu! ei nu se cred liberi, dacă nu pot să-și facă și lor, și altuia, rău. Nu-ți vine atunci mai bine să abdici decât să guvernezi un asemenea popor? Când dușmanul din afară — la care cetățenii nu se gândesc, prinși cum sunt, de grijile vieței — amenință, și Regele cere ajutor, atunci încep să se certe între ei și cu asta dau apă la moara dușmanului. Mult mai bine să-i îngrădești, să-i administrezi ca pe copii, cum faci spre binele copiilor. Crede-mă pe mine, un popor nu devine nici bătrân, nici înțelept, un popor rămâne veșnic copil.

Egmont: E greu de găsit un Rege care să fie și înțelept. Și atunci nu ți se pare firesc ca mulții să încline să se încreadă mai degrabă în cei mulți decât într'unul singur, și nici în acela unul, ci în puținii aleși ai lui? Să se încreadă în popor, care sub privirea ocrotitoare a domnitorului, se maturește? Poporul singur are șansa de a ajunge la înțelepciune.

Alba: Poate tocmai fiindă nu e lăsat în voia lui.

Egmont: Și tocmai deaceea nu s'ar lăsa nimeni bucuros în voia soartei.

Faceți ce vreți, eu v'am răspuns la întrebare și repet: Asta nu se poate! Hotărît, nu se poate! Imi cunosc oamenii: sunt vrednici să

calce pământul lui Dumnezeu; fiecare el în de el, e un mic rege statornic, activ, capabil, credincios, ţinând la vechile datini. Greu să-i câştigi încrederea, uşor să i-o păstrezi. Dârji şi statornici! Duc la greu, dar nu se lasă subjugaţi.

Alba (Care între timp s'a uitat în jurul lui): Te-ai încumeta să repeţi toate astea şi în prezenţa Regelui?

Egmont: Cu atât mai rău, dacă prezenţa lui m'ar înspăimânta! Cu atât mai bine pentru el şi poporul lui, dacă mi-ar insufla curaj să spun şi mai mult.

Alba: Ce e de folos pot să aud şi eu.

Egmont: I-aşi spune dar: lesne e pentru un cioban să mâne o turmă întreagă de oi; şi un bou îi trage brazda la plug fără împotrivire. Dar când e vorba de un cal nobil şi vrei să-l călăreşti, atunci cată să ţii seamă şi de vrerea lui; să nu-i ceri nimic neînţelept, nimic în mod neînţelept. Iată dece vrea cetăţeanul să-şi păstreze constituţia lui veche şi să fie guvernat de ai lui, pentru că ştie cum are să fie îndrumat, şi pentru că dela ei se aşteaptă la mai multă desinteresare şi înţelegere pentru soarta lui.

Alba: Aşa dar Domnitorul să n'aibă puterea să răstoarne o datină învechită şi să-şi dobândească tocmai printr'aceasta cel mai frumos dintre privilegii? Ce este de veci pe pământ? Şi o simplă instituţie de Stat să dăinuiască? Nu e necesar ca în decursul vremilor orice relaţie să se schimbe? Nu e asta cauza pentru care o veche formă de guvernământ devine prilej de nenumărate neînţelegeri, tocmai fiindcă nu mai corespunde stării actuale a poporului? Mă tem că de aceea se complac unii în vechile astea drepturi, fiindcă găsesc în ele ascunzători numai bune ca vre-un pehlivan, ori vre-un învârtit să se vâre, să scociorească, pentru ca să facă rău poporului şi tuturora.

Egmont: Şi schimbările astea cu dela sine putere, amestecul acesta nestăvilit a celor sus puşi, nu ne previn în deajuns că **unul** vrea să înfăptuiască ceeace mii alţii n'au dreptul s'o facă? El singur să aibă toate libertăţile, să-şi implinească toate dorinţele, să-şi dea liber curs ideilor lui?

Şi de-ar fi să ne încredinţăm orbeşte într'un Rege bun şi înţelept, unde e garanţia că şi urmaşii lui vor fi la fel? Că vor ţine seamă de noi şi ne vor cruţa? Cine să ne scape atunci, când nepăsător şi cu dela sine putere ne trimite slujitorii sau pe aleşii lui, care fără să cunoască ţara şi trebuinţele ei, şi domnind după bunul lor plac, nu mai găsesc nicio împotrivire, şi se simt liberi de orice răspundere?

Alba (Care întretimp iar caută cu ochii): Nimic mai firesc decât ca un Rege să vrea să domnească prin sine însuşi, să încredinţeze ordinele lui celor care le înţeleg mai bine, care **vor** să le înţeleagă, şi să-i execute necondiţionat dorinţa.

Egmont: Şi tot atât de firesc este ca cetăţeanul să vrea să fie guvernat de unul, care e născut şi crescut pe un loc cu el, care are aceeaşi concepţie despre dreptate şi nedreptate, şi pe care îl poate socoti frate.

Alba: Şi totuşi nobilii n'au împărţit deloc frăţeşte cu „fraţii" aceştia ai lor.

Egmont: Asta cu multe secole în urmă. Azi n'o mai vede nimeni cu ochi răi. Dacă însă s'or trimite fără nicio nevoe oameni noui, care

pentru a doua oară să vrea să se îmbogăţească pe spinarea Naţiunei şi ea să se vadă pradă unei lăcomii fără frâu şi a unor îndrăsneţi de necrezut, asta ar stârni o indignare, care greu s'ar opri să nu izbucnească şi în afară.

Alba: Imi spui lucruri, care n'ar trebui să le aud. Uiţi că şi eu sunt străin.

Egmont: Faptul că ţi le spun, înseamnă că nu mă refer la d-ta.

Alba: Nici aşa, tot n'ar trebui s'o aud dela d-ta. Regele m'a trimis în nădejdea să găsesc aci sprijinul nobilimei. Regele a hotărît, şi aşa rămâne. Regele, după o lungă chibzuinţă şi-a dat seama ce-i este de folos poporului. Aşa nu poate să mai meargă. Intenţia Regelui este să-i restrângă drepturile, spre binele lui. Propria lor mântuire să le-o dea cu forţa, să le-o impună, pe cetăţenii primejdioşi să-i sacrifice, pentru ca ceilalţi să-şi afle liniştea şi să se poată bucura de o cârmuire înţeleaptă. Aceasta e hotărîrea lui şi eu am ordin s'o comunic nobilimii. Sfatul pe care-l cer în numele lui, e **cum** să înfăptuim, nu **ce**, căci asta a hotărît-o el.

Egmont: Din păcate, cuvintele d-tale justifică în totul teama poporului şi a tuturor. Aşa dar a hotărît ceeace niciun domnitor n'avea dreptul să hotărască: puterea poporului său, simţirea, noţiunea pe care o are de el însuşi, vrea s'o slăbească, s'o subjuge, s'o distrugă ca să-l poată mânui cât mai uşor. Eul lor caracteristic, ar vrea să-l destrame, desigur cu intenţia să-l facă mai fericit. Ar vrea să-l distrugă pentru ca să devină un ceva care e un **alt** ceva. O, dacă intenţia îi e bună, îndrumarea e sigur greşită. Nu Regelui te opui, dar te pui deacurmezişul acelui Rege, care face primii paşi nefericiţi pe un drum greşit.

Alba: Aşa cum ai pornit, îmi pare zadarnic să mai încercăm să ne înţelegem. Puţin trebue să-l cunoşti pe Rege şi să-i preţueşti pe sfetnici, dacă-ţi închipui că toate n'au fost gândite, examinate, cântărite mai dinainte. N'am ordinul ca să reiau încă odată fiecare **pentru** şi **contra**. Cer ascultarea poporului iar dela voi, capii nobilimii, sfatul şi sprijinul, ca garanţi ai acestei datorii necondiţionate.

Egmont: Cere-ne atunci capul... şi am isprăvit-o dintr'odată! Să-ţi pleci gâtul subt un asemenea jug, sau să ţi-l încovoi subt secure, e acelaş lucru pentru un suflet ales. In zadar am vorbit atâta; vorbă în vânt, mai mult nimic.

Ferdinand intră.

Ferdinand: Iertaţi că vă întrerup convorbirea. Viu cu o scrisoare. Aducătorul cere răspuns grabnic.

Alba: Permiteţi să văd despre ce e vorba. (Se duce deoparte).

Ferdinand (Către Egmont): Frumos cal ţi-au adus oamenii d-tale la scară.

Egmont: Da, destul de bun. Il am mai demult. Mă gândeam să-l schimb. Dacă eşti amator, poate ne înţelegem.

Ferdinand: Bine, mai vorbim.

Alba: (Face un semn fiului său, care se retrage).

Egmont: Vă spun rămas bun, concediaţi-mă, căci Dumnezeu mi-e martor, n'aşi mai avea nimic de spus.

Alba: Mai bine că întâmplarea asta te-a împiedecat să-ţi destăi-

nuești mai departe gândul. Imprudent îți desvălui adâncurile inimii. Singur te acuzi mai mult, decât cel mai mare dușman.

Egmont: Invinuirea asta nu mă atinge. Mă cunosc îndestul și știu ce fel aparțin Regelui: mult mai mult decât mulți care în serviciul lui se sesrvesc pe ei înșiși. Imi pare rău că mă despart fără ca discuția aceasta s'o văd aplanată. Trag nădejde ca interesul comun în slujba Regelui, ca și interesele țării, să ne unească într'un viitor apropiat.

Poate că aceeași discuție reluată în prezența celorlalți nobili cari lipsesc astăzi, să fie într'un ceas mai bun și să ducă la o înțelegere care azi îmi pare cu neputință. Cu nădejdea aceasta plec.

Alba (Care în acelaș timp face semn fiului său) : Oprește, Egmont, predă-mi spada! (Ușa din mijloc se deschide, prin ea se zărește, nemișcat, un puternic cordon de străji).

Egmont (In uimire, tace o clipă): Așadar asta ți-era intenția. Pentru asta m'ai chemat. (Dând să scoată spada ca pentru apărare). Sunt așadar fără apărare?

Alba: Porunca Regelui: ești prizonierul meu.

(Soldați înarmați înaintează deoparte și de alta).

Egmont (După o tăcere): Regele? — Orania! Orania! (După un răstimp, predând spada). Iat-o. Mai adesea a apărat interesele Regelui, decât pe mine.

(Dispare prin ușa din mijloc; garda care se găsea în încăpere îl urmează, deasemenea fiul lui Alba. Rămâne Alba singur. Cortina cade).

ACTUL V.

Stradă.

Amurg.

Klärchen, Brackenburg, Cetățeni.

Brackenburg: Draga mea, pentru Dumnezeu! Ce-ai de gând?

Klärchen: Vino, Brackenburg! Să-i asculți pe oameni! Il scăpăm, să vezi! Toți țin la el mai presus de orice! Nu e unul, ți-o jur, să nu aibă în el dorința arzătoare să-l scape, să abată din calea lui primejdia, să-i redea libertatea, lui celui mai liber. Vino! Lipsește numai glasul care să-i unescă pe toți. E vie în inimile lor amintirea a tot ce-i datorează, — și știu că numai brațul lui puternic îi mai poate scăpa de pieire. Spre binele lui, spre al tuturor, trebue să riște totul. Și ce riscăm? Cel mult viața noastră, care ce poate să mai însemne dacă moare el?

Brackenburg: Biata de tine! Nu-ți dai seama de puterea care parcă ne strânge în lanțuri de fier?

Klärchen: Nu-mi pare de neînvins. Pierdem vremea în vorbărie! Uite, văd pe câțiva: oameni bătrâni, cu judecată, cu greutate! Prieteni, vecini, ascultați-mă! Cum rămâne cu Egmont?

Dulgherul: Ce e cu fata? Spune-i să tacă!

Klärchen: Daţi-vă mai aproape! Să vorbim în şoaptă până ce-om fi înţeleşi şi tari! Nu e nicio clipă de pierdut. Călăii cari au cutezat să-l pună în lanţuri poate-or fi şi scos pumnalul să-l străpungă! O, dragii mei, cu fiecare pas al înserării tot mai teamă-mi este. Am spaimă de noaptea asta. Veniţi! Să ne împărţim! In goană din stradă în stradă să adunăm pe cetăţeni! Toţi la arme, care ce-o găsi! Ne întâlnim iar pe piaţă, şi şuvoiul nostru i-o lua pe toţi, unul câte unul. Vrăjmaşii au să se vadă împresuraţi şi potopiţi; îi nimicim. Cum o să ne ţină piept o mână de mercenari? Când s'o vedea el iar în mijlocul nostru, liberat, i-om da prilej să ne mulţumească odată şi el nouă, când noi îi datorăm atât! Apucă poate, sigur că apucă zorii zilei sub cerul liber!

Dulgherul: Ce-e cu tine, fată?

Klärchen: Cum, nu înţelegeţi?. De Conte vorbesc. Vorbesc de Egmont.

Jetter: Nu mai spune numele ăsta. Inseamnă moarte.

Klärchen: Să nu-i spun numele! Cum! Numele lui nu? Dar cui nu-i stă pe buze în orice împrejurare? Unde nu stă scris? Şi'n stelele depe cer l-am citit, cu literele toate. Să nu-i spun numele? Ce poate să însemne asta? Prieteni! Vecini dragi, ce e cu voi? Scuturaţi-vă! Nu mă priviţi aşa fix şi cu teamă! Nu vă uitaţi cu sfială într'altă parte. Ce vă spun, e ce fiecare din voi doriţi. Nu spune glasul meu ce spun şi inimile voastre? Cine, în noaptea asta de groază, n'ar îngenunchia înainte să se suie în patul în care nu-şi mai găseşte odihnă, ca prin rugi fierbinţi să-l răscumpere cerului? Intrebaţi-vă unul pe altul! Intrebaţi-vă pe voi înşivă; cine n'ar spune ca mine: libertatea lui Egmont sau moartea!

Jetter: Fereşte-ne, Doamne! Intrăm în vreo belea.

Klärchen: Staţi, staţi, nu vă daţi înapoi dinaintea numelui lui, când altădată aşa vă îmbulzeaţi către dânsul! Când da de veste crainicul şi auzeaţi: „Vine Egmont! Vine din Gand!“ Ce mândrii se ţineau toţi pe lângă care-avea să treacă. Şi când răsuna tropotul calului, toţi aruncaţi lucrul din mână şi peste feţele voastre trudite cum vă uitaţi dela geam, privirea lui cădea ca o rază de nădejde şi înviorare. Din prag atunci, vă ridicaţi copiii în sus şi le spuneaţi: „Uite, ăsta e Egmont! E cel mai mare! Vedeţi-l! Prin elăţi apuca voi vremuri mai bune, pe care bieţii voştri părinţi nu le-au apucat!“ Să nu vă întrebe vreodată copiii: „Ce s'a făcut? Unde sunt vremurile pe care ni le făgăduiaţi? — Dar trece vremea cu vorbe! Stăm pe loc! îl trădăm.

Soest: Simte-te, Brackenburg! N'o lăsa să aiureze! Se mai întâmplă vreo nenorocire!

Brackenburg: Dragă Klärchen! Să mergem! Ce-o să zică mama? Poate...

Klärchen: Mă iei drept un copil? Ori crezi că sunt nebună? Ce vrei să zici cu „poate”? Din certitudinea asta groaznică n'ai să mă scoţi cu nicio amăgire. Ascultaţi-mă! Trebuie să mă ascultaţi! Văd ce e; sunteţi uluiţi. Nu mai ştiţi nici voi ce e cu voi. Din spaima clipei de faţă, aruncaţi un singur gând în trecut, în trecutul apropiat. Sau un gând în viitor. O să trăiţi? O să puteţi trăi dacă el se prăpădeşte? Cu ultima lui răsuflare se duce şi ultima nădejde de libertate. Ce n'a

făcut el pentru voi? Pentru cine s'a dus el orbește unde era primejdia mai mare? Rănile lui n'au sângerat și nu s'au închis numai pentru voi? Sufletul generos care la toți v'a dat viață, zace într'o temniță, — fiorii omorului hîd plutesc în jurul lui. Poate că se bizue pe voi, așteaptă dela voi, el, obișnuit numai să dea, să fericească pe alții...

Dulgherul: Cumetre, să plecăm.

Klärchen: Eu n'am brațe, n'am putere ca voi, dar am ce n'are niciunul din voi: curaj și disprețul de primejdie. Cum v'aș da suflu din suflul meu, căldură din căldura mea, doar de v'oiu desmorți! Haidem! Voi fi în mijlocul vostru! Ca un stindard ce fără de apărare, fluturând duce după sine o ceată de viteji, așa să vă înflăcăreze inimile simțirea mea, iar avântul și dragostea să adune poporul șovăelnic și risipit, să-l preschimbe într'o armată de neînvins.

Jetter: Ia-o de aici! Mai mare jalea. (Cetățenii se risipesc).

Brackenburg: Klärchen! Nu-ți dai seama unde suntem!

Klärchen: Unde? Sub cerul care părea că se boltește și mai minunat când mândrul Egmont trecea pe sub el. Dela ferestrele astea se îmbulzeau patru-cinci capete, unul peste altul, ca să-l privească. Din porțile astea îi făceau loc și se închinau când se uita el peste fricoșii ăștia. O, cât mi-erau de dragi când îi dădeau toată cinstirea! Dac'ar fi fost un tiran, da, să-l fi ocolit! Dar îl iubeau! — O, mâini care vă ridicați numai pentru un salut, dece nu apucați și spada?

Dar noi, Brackenburg? — Pe ei îi ocărâm? — Brațele astea care de atâtea ori l'au ținut în loc, ce fac pentru el? — Cu o viclenie câți n'au isbutit! Tu ai auzit atâtea și-l știi bine castelul vechi... Nimic nu e cu neputință pe lume. Ce-ar fi să dăm o lovitură?

Brackenburg: Dacă ne-am duce acasă!

Klärchen: Fie!

Brackenburg: Uite-o în colț patrula lui Alba. Fii înțeleaptă; vino-ți în simțire. Crezi tu că sunt un laș? Crezi tu că pentru tine nu mi-aș da viața? Intr'asta suntem la fel de nebuni, și eu ca și tine. Ce vrei tu, nu vezi că e cu neputință? Stăpânește-te! Ți-ai ieșit din fire!

Klärchen: Mi-am ieșit din fire! Groaznic, Brackenburg. **Voi** v'ați ieșit din fire. Pe vremea când îl ridicați în slavă ca erou, când îi spuneați „prietenul, sprijinul, nădejdea noastră", și îi strigați: „Vivat!" când trecea, — eu stam într'un colț, împingeam doar pe jumătate geamul, pândeam furiș și inima-mi bătea mai tare ca a voastră. Și acum bate tot mai tare ca a voastră. Acum când e nevoie de voi, vă ascundeți, vă lepădați de el, și nu vă dați seama că pieirea lui, e și pieirea voastră.

Brackenburg: Hai acasă!

Klärchen: Acasă?

Brackenburg: Trezește-te! Uite-te în jurul tău! Tot vechile străzi sunt, pe care numai Dumineca ieșeai, cuviincioasă mergeai la biserică, și din cale afară de sfioasă te mâniai foc dacă veneam să-ți dau prietenește bunăziua și mergeam alături de tine. Și acum stai în loc, vorbești, faci gesturi așa în văzul lumii... Vino-ți în fire, draga mea! La ce bun toate?

Klärchen: Acasă! Bine; am să-mi viu în fire. Hai, Brackenburg, acasă! Știi ce înseamnă pentru mine acasă?

(Se depărtează)

TEMNIȚĂ.

Lumină slabă, un așternut în fund.

Egmont, singur.

Egmont: Vechi prieten! Somn deapururi credincios, — și tu mă părăsești odată cu ceilalți prieteni? Ce bucuros te lăsai în jos peste fruntea mea liberă și ca o cunună fermecată de mirt îmi răcoreai tâmplele! In freamătul de arme, în valurile vieții, senin ca un copil după joaca zilei, ațipeam în brațele tale. Furtuni când vuiau prin trunchiuri și frunziș, când crengi și vârf se îndoiau trosnind, inima tulpinei în adâncu-i rămânea nemișcată. Ce te sguduie acum? Ce-ți sdruncină adâncul neclintit al firii? O simt, e sunetul securii ucigătoare care-mi macină rădăcinile. Incă mai stau în picioare, dar un fior lăuntric mă străbate. Da, tot puterea asta vicleană este mai tare, și-mi sapă pe dedesubt trunchiul înalt și puternic. Scoarța n'a apucat măcar să vestejească, și trosnind și fărămițându-se se prăbușește coroana.

Tu care în atâtea rânduri, neliniști groaznice le-ai isgonit din jurul frunții ca pe o nimică, dece nu poți isgoni presimțirea asta care te năpădește în mii de feluri?

De când ți-e frică de întâlnirea cu moartea, când aspectele ei schimbătoare le priveai senin ca pe orice întâmplare obișnuită a vieții? Dar nu ea e acum dușmanul aprig; către ea aș fi gata să-mi desvălui pieptul meu plin de viață. Nu, temnița e, imagine vie a gropii deschise, deopotrivă de respingătoare pentru erou, ca pentru laș. Nesuferit mi-era să stau chiar și în jilțul capitonat la câte o adunare solemnă, când principii nu mai conteneau cu discuții în lucruri unde hotărîrea era lesne de luat. Știu că între zidurile mohorîte ale sălii, grinzile tavanului parcă mă înăbușeau. Iute, de'ndată ce mi-era cu putință, mă aruncam pe cal cu un suspin de ușurare, sbucneam spre largul de care ținem, la câmp, unde din pământul aburind, toată înviorarea firii, iar de subt adierea cerului toată binecuvântarea stelelor ne'nvăluie și ne pătrunde; — unde asemeni gigantului Anteu, care din atingerea cu pământul ce i-a dat viață, ne înălțăm cu puteri noui, — unde omenirea o înțelegem din plin iar setea omenească de viață o simțim prin toată ființa noastră; — unde impulsul de a merge înainte, de a învinge, de a prinde din fugă și de a-ți da liber frâu puterii, unde râvna de a cuceri și de a pune stăpânire, arde în pieptul tânăr al însetatului de viață; — unde luptătorul își smulge cu hotărîre dreptul lui înăscut asupra lumii, și într'o deslănțuire înspăimântătoare, ca o grindină se abate nimicind câmpii, ogoare, păduri, făr' să țină seamă de granițele trase de mâna omului.

Doar un chip șters e tot ce ai mai rămas, un vis de aducere aminte a fericirii atâta timp trăită. Unde te-a împins soarta trădătoare! Până și o moarte repede sub lumina sorelui îți refuză, moarte pe care niciodată n'ai ocolit-o, de-ți pune în față ca imagine a gropii ce te-așteaptă, mucegaiul hâd? Cum mă pătrunde duhoarea-i rece de printre pietre! Simt cum înghiață viața, și'n fața patului de odihnă, ca'n fața mormântului, pasul șovăe.

O, grije, grije, — tu ce-ţi începi omorul înainte de vreme, ia-ţi mâna depe mine! — De când e rămas Egmont singur, atât de singur pe lume? Indoiala e cea care desarmează pe om, nu fericirea. Şi spiritul de dreptate al Regelui în care te-ai încrezut o viaţă, şi prietenia Regentei care — ţie însuţi ţi-o poţi mărturisi — a fost mai mult dragoste, s'au irosit dintr'odată ca o stea căzătoare în noapte şi te-au lăsat în urmă, pe cărarea întunecată?

In fruntea prietenilor, Orania n'are să'ncerce nimic? N'au să sară toţi ca unul şi ca un puhoiu care creşte, să-şi răsbune prietenul de totdeauna şi să-l scape?

Voi, ziduri ce mă strângeţi, nu puneţi stavilă mulţimei de gânduri calde din afară, ca toată îmbărbătarea şi viaţa ce o revărsam pe vremuri asupra tuturor, să se întoarcă acum din inimile lor asupră-mi.

Da, da, — pornesc cu miile, vin, mi-i am alături. Ruga lor se înalţă fierbinte la cer, aşteaptă o minune. Şi dacă un înger nu coboară să mă scape, îi văd cum apucă lancea şi spada. Săr porţile în ţăndări, gratiile cad, zidurile se năruie sub mâinile lor, şi în lumina biruitoare care năvăleşte, Egmont vine fericit către libertate! Atâtea feţe cunoscute mă întâmpină în strigăte de bucurie! Ah, Klärchen, să fii tu bărbat, şi aici tot mi-ai ieşi tu înainte, iar eu ţi-aş mulţumi pentru un dar pentru care şi unui rege i-ar fi greu să mulţumească: libertatea!

LOCUINŢA LUI KLÄRCHEN.

Klärchen vine cu o lampă şi un pahar cu apă din odaie, pune paharul pe masă şi se duce la geam.

Klärchen: Brackenburg? Tu eşti? Ce mi s'a părut? Tot nimeni? N'a fost nimeni! S'o pun lampa în fereastră, să vadă că tot mai aştept, — că-l aştept pe el. Mi-a spus că-mi trimite veşti... Veşti! Siguranţă înspăimântătoare! Egmont judecat! Ce Tribunal are dreptul să-l tragă la răspundere? — Şi **ei** îl condamnă! Regele îl condamnă? Ducele? Şi Regenta se dă la o parte? Orania şi toţi prietenii lui pregetă?

Asta e dar lumea, schimbătoare şi fără de temei, de care-atât am auzit dar n'am ştiut-o? Asta e lumea?

Dragostea mea! Cine-ar fi atât de rău încât să-l duşmănească? Să aibă răutatea atâta putere încât să doboare în aşa scurt timp pe Viteazul între viteji? Şi totuşi, iată, e! — O, Egmont, în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor te credeam sigur ca'n braţele mele. Ce ţi-am fost eu ţie! Mă socoteai **a ta**. Viaţa mea întreagă mi-am închinat-o vieţii tale.

Ce sunt acum? Zadarnic întind mâna către lanţul care te strânge. Tu fără sprijin, şi eu liberă! — Iat'o cheia odăiţii mele. De mine atârnă să viu, să plec, şi ţie nu-ţi pot fi de ajutor cu nimic! —

O, legaţi-mă 'n lanţuri, să nu mai mă sbat în chin, şi aruncaţi-mă în cea mai adâncă temniţă să mă lovesc cu capul de pereţii umezi, să mă tângui după libertate, să-mi fac visuri cum aş putea să-l ajut dacă lanţurile nu m'ar supune, — cum aş fi putut să-l ajut.

Dar sunt liberă. Şi'n libertate e chinul neputinţei. Să-mi dau seama de tot, şi să nu pot mişca un deget ca să-l scap! Ah, nefericire! Până şi părticica asta de nimic din tine, Klärchen a ta, e şi ea încătuşată ca şi tine, şi singură în lupta cu moartea, mai tresar într'o ultimă svâcnitură.

Aud paşi înceţi, aud tuşind — Brackenburg — el e! — Biet om de ispravă, ce soartă şi pe tine! iubita să-ţi deschidă uşa pentru noapte, şi, ah, pentru ce întâlnire jalnică!

BRACKENBURG intră.

Klärchen: Ce palid vii şi şovăelnic, Brackenburg! Ce e?

Brackenburg: Cât ocol, câte primejdii până să dau de tine! Străzile mari sunt toate ocupate; tot prin ulicioare dosnice m'am furişat până aici.

Klärchen: Şi — spune. —

Brackenburg (Aşezându-se): Ah, Klärchen, mă 'neacă plânsul: nu-l iubeam. Pentru mine era bogatul care îmbie singura oiţă a săracului la păşunea lui mai grasă. Nu l-am blestemat pentru asta. Mi-a dat Dumnezeu un cuget drept şi o fire slabă. In chin vedeam scurgându-mi-se viaţa şi zi de zi gândeam să pot muri de desnădejde.

Klärchen: Uită, Brackenburg! Uită şi de tine! Spune-mi de el! E adevărat? A fost judecat?

Brackenburg: A fost, ştiu sigur.

Klärchen: Trăeşte încă?

Brackenburg: Da, mai trăeşte.

Klärchen: Ce te face să fii atât de sigur? Tirania omoară noaptea. Sufletul meu! Pe-ascuns de ochii lumii îi curge sângele. Cuprinsă ca 'ntr'un val de amorţire, mulţimea parcă ar da să-l scape, ar da să-şi îndeplinească dorinţa neputincioasă, în timp ce mânios pe noi, sufletul lui părăseşte lumea asta. El nu mai e! Nu mă amăgi! Şi nu te amăgi!

Brackenburg: Dar ţi-o spun, — trăeşte! — Din nenorocire Spaniolul pregăteşte poporului pe care-ar vrea să-l calce în picioare, o groaznică înscenare care să sdrobească pentru totdeauna în inimi ori ce năzuinţă de libertate ar mai încolţi.

Klärchen: Spune, rosteşte liniştit şi sentinţa mea de moarte. Mă apropii tot mai mult de tărâmul fericit, simt cum îmi trece pe faţă adierea mângâioasă din tainicile ţinuturi ale păcii. Spune!

Brackenburg: M'am dat pe lângă paznici şi din câte-o vorbă p'ici pe colo, am înţeles că pe piaţă, în taină, se pregăteşte o grozăvie. M'am furişat pe ulicioare lăturalnice şi prin ganguri ascunse până la cumătrul meu şi printr'o ferestruică din dos m'am uitat pe piaţă. Mişcau facle încoaci şi încolo într'un cerc larg de soldaţi spanioli. Imi încordam privirea ca să răsbată în întuneric, şi în faţa mea, din noapte creştea o schelărie neagră, largă, înaltă, — m'a înfiorat vedenia. Mişunau în jur mulţime de oameni silind să înfăşure şi să îmbrace în pânze negre ce se mai vedea alb din lemnărie. Treptele le-au îmbrăcat la urmă tot în negru; — am văzut bine. Păreau că împlinesc un ritual al unei ceremonii odioase. Un crucifix alb care strălucea ca argintul în noapte, l'au înălţat într'una din părţi. Siguranţa asta înspăimântătoare o aveam în faţă, o vedeam tot mai aevea.

Faclele tot mai mişcau, când ici, când colo, treptat apoi dispăreau şi se stingeau. Deodată hidoasa arătare ieşită din noapte, a reintrat în sânul nopţii.

Klärchen: Incet, Brackenburg! Vorbeşte încet! Las' vălul acela să mi se aştearnă pe suflet. Stafiile-au pierit, iar tu, noapte îngăduitoare, învăluie în taina ta pământul care fierbe în el. N'o s'o mai rabde hidoasa povară şi căscându-şi prăpastia înfricoşată, scrâşnind are s'o târască în adâncu-i, unealta omorîtoare. Un înger o trimite Dumnezeu cel pe care nelegiuiţii l'au înjosit socotindu-l părtaş al prigonirii lor. La atingerea lui sfântă, zăvoare şi lanţuri or cădea, şi peste dragul meu s'o revărsa o lumină blândă care uşor ca'n vis l'o duce prin noapte către libertate. Şi soarta mea sue tainic acelaş drum prin întunecime, ca să-l întâmpine.

Brackenburg: (Apucând-o de mână). Copil ce eşti, ce ai de gând? Ce vrei să faci?

Klärchen: Incet, dragule, să nu trezim pe nimeni! Să nu ne trezim nici pe noi! O ştii sticluţa asta, Brackenburg? Ţi-am luat-o în glumă când pripit cum eşti, ameninţai că te omori — şi acum, dragul meu —

Brackenburg: Pentru Dumnezeu!

Klärchen: Nu poţi să împiedici. Să mor, atât îmi mai rămâne! Să pot muri repede; nu-mi lua bucuria asta pe care-o pregăteai pentru tine. Dă-mi mâna! — In clipa când deschid poarta întunecată de unde nu mai e întoarcere, aş vrea prin strângerea asta de mână să-ţi pot spune cât de drag mi-ai fost şi cât de mult te-am plâns. Frate-meu mi-a murit de mic. Pe tine te-am ales să-i ţii locul. Inima ta s'a răsvrătit, te-a chinuit şi m'a chinuit cerându-mi fierbinte şi tot mai fierbinte ceeace nu era sortit să fie al tău. Uită-mă şi rămâi cu bine. Lasă-mă să te numesc **frate!** E un nume care cuprinde atâtea în el! Ultima floare frumoasă, la despărţire, — sărutarea asta — primeşte-o cu inima deschisă. Moartea uneşte totul, Brackenburg, deci şi pe noi.

Brackenburg: Lasă-mă atunci să mor cu tine! Imparte! Imparte! E destul acolo cât să stingă două vieţi.

Klärchen: Nu! Tu trebue să trăeşti, tu poţi să trăeşti. Fii tu sprijinul mamei mele care altfel ar muri de desnădejde. Fii pentru ea ceeace nu mai pot eu fi. Trăiţi laolaltă şi plângeţi-mă! Plângeţi ţărişoara noastră şi pe singurul care ar fi putut s'o scape. Generaţia de astăzi va trebui să treacă prin durerea asta... Nici furia răzbunării n'o poate şterge. Trăiţi, sărmanii de voi, mai departe, un timp care încetează de a mai fi timp. Mersul lumii încremeneşte astăzi. Cursul vieţii rămâne pe loc, iar pulsul meu doar câteva clipe va mai bate. Rămâi cu bine!

Brackenburg: O, trăeşte şi tu cu noi, cum trăim noi doar pentru tine! Ne omori şi pe noi cu tine, — trăeşte şi suferă! Nedespărţiţi îţi vom sta alături să te susţinem, şi dragostea noastră, veşnică de strajă, ţi-o aduce cu vremea alinarea, mângâierea mult aşteptată. Fii a noastră! A noastră! Nu îndrăsnesc să spun **a mea!**

Klärchen: Incet, Brackenburg; nu ştii ce coardă atingi! Unde începe nădejdea pentru tine, e pentru mine desnădejde.

Brackenburg: Imparte nădejdea cu cei vii! Pe marginea abisului zăboveşte o clipă; uită-te în jos şi priveşte îndărăt, către noi!

Klärchen: Am trecut în celălalt tărâm; nu mă chema înapoi înspre freamăt.

Brackenburg: Eşti rătăcită; învăluită în neguri cauţi tu adâncul. Dar nu s'a stins orice nădejde; vine poate o zi —!

Klärchen: Vai, vai şi amar! Ce fără milă îmi rupi vălul depe ochi!... Da, o să se lumineze de ziuă! Oricât şi-ar aduna ziua ceţurile 'n jurul ei, se luminează de zi! Cu spaimă se uită cetăţeanul pe geam, noaptea lasă o pată neagră în urmă; se uită şi fioroasă creşte în lumină schela ucigătoare. Cu o nouă suferinţă îşi îndreaptă ochii rugători către Tatăl imaginea pângărită a Domnului. Soarele nu se încumetă să iasă, nu vrea să arate ora în care el îşi dă sufletul. In silă îşi merge arătătorul drumul şi-şi bate ceasurile unul după altul. Opreşte! Opreşte! E timpul! Presimţirea zorilor mă îndeamnă spre mormânt.

(Se îndreaptă către geam ca şi când ar privi afară, şi bea pe furiş).

Brackenburg: Clara! Clara!

Klärchen: (Vine spre masă şi bea apă). Iată ce a rămas. Nu te chem după mine. Ţi-am spus ce ai de făcut. Rămâi cu bine! Incet şi fără de zăbavă stinge lampa. Eu plec spre odihnă. Ieşi binişor şi închide uşa după tine! Incet, să n'o deştepţi pe mama! Fugi, du-te! Du-te! Altfel au să creadă că tu m'ai omorît. (Iese).

Brackenburg: Şi azi ca 'ntotdeauna mă lasă singur. O şti vreun om pe lume cum poate să rupă o inimă iubitoare! Mă lasă singur în voia soartei. Şi moarte, şi viaţă le urăsc deopotrivă!

Să mori singur! Plângeţi, voi care iubiţi! Nu e pe lume soartă mai neîndurată ca a mea! Imparte cu mine picătura morţii, şi mă isgoneşte! Mă isgoneşte de lângă ea. Mă cheamă lângă ea şi mă împinge înapoi în viaţă. O, Egmont, de ce comoară nepreţuită ai parte! Se duce ea 'nainte; din mâna ei s'o ai cununa biruinţii. Tot cerul ţi-l aduce cu ea. Şi eu să te urmez? Să stau din nou deoparte? Invidia asta nestinsă s'o duc şi'n celălalt tărâm? Nu mai am rost pe pământ, iar în cer şi în iad mă aşteaptă acelaş chin. Nefericit ce sunt, ce binefacere mi-ar fi grozava mână a nimicirii!

(Brackenburg iese, scena rămâne un timp neschimbată. Un sunet de cor indică moartea lui **Klärchen.** Lampa pe care Brackenburg a uitat să o stingă, mai pâlpâie de câteva ori, şi se stinge. Puţin după aceia scena se preschimbă în

TEMNIŢĂ

Egmont: (Dormind stă întins pe pat. Se aude un sgomot de chei care se lovesc; uşa se deschide. Slujitori cu facle intră; în urma lor **Ferdinand,** fiul lui Alba şi **Silva** urmaţi de gardă înarmată. Egmont se deşteaptă din somn).

Egmont: Cine sunteţi voi care vrăjmăşeşte îmi goniţi somnul de pe pleoape? Ce vin să-mi spună privirile voastre posomorîte şi piezise? La ce cortegiul acesta ce dă fiori? Către ce vis de groază veniţi să-mi amăgiţi conştiinţa jumătate trează?

Silva: Ducele ne trimite să-ţi anunţăm sentinţa.

Egmont: N'aduci cumva şi pe călău s'o execute?

Silva: Ascult-o şi ai să ştii ce te-aşteaptă.

Egmont: Vă recunosc şi pe voi, şi felul vostru neruşinat de a proceda: în noapte conspiraţi şi'n noapte şi aduceţi la împlinire. Aşa vă ascundeţi sfruntatul act de nedreptate.

Aibi curajul şi-mi stai în faţă, tu care-ţi ţii sabia înfăşurată sub capă, — iată-mi capul, cel mai liber pe care tirania l-a rupt vreodată depe trup.

Silva: Te înşeli! Ce-au hotărît judecătorii în dreptatea lor, n'au să ascundă de lumina zilei.

Egmont: Aşa dar obrăsnicia întrece orişice închipuire.

Silva: (Ii ia unui slujitor sentinţa din mână, desface sulul şi citeşte): „In numele Regelui şi în virtutea împuternicirii anume a Majestăţii sale de a judeca pe toţi supuşii de orice rang social, ca şi pe cavalerii Ordinului „Lâna de aur", te declarăm" —

Egmont: Poate da Regele împuternicirea asta?

Silva: — „te declarăm, după cercetările precedente, amănunţite şi legale, pe tine, Heinrich, Conte Egmont, Prinz von Gaure, vinovat de înaltă trădare şi pronunţăm sentinţa; odată cu ivirea zorilor vei fi dus din temniţă pe piaţă şi în faţa poporului, spre prevenirea tuturor trădătorilor, vei fi executat prin sabie. Dat la Bruxelles în —"

(Data şi anul sunt citite neclar, aşa încât spectatorii nu aud)

„Ferdinand, Duce de Alba, preşedintele
Tribunalului celor doisprezece".

Acum ştii ce te aşteaptă. Iţi dăm numai răgazul, cât să te împaci cu gândul, să-ţi regulezi ale casei şi să-ţi iei rămas bun dela ai tăi.

(Silva cu suita se retrag. Rămâne Ferdinand şi doi slujitori cu facle. Scena e slab luminată).

Egmont: (Un timp adâncit în el, a stat liniştit lăsând pe Silva să se depărteze fără să se uite în urma lui. Se crede singur şi în vreme ce ridică ochii, vede pe fiul lui Alba).

Tu stai? Nu pleci? Vrei prin prezenţa ta să-mi sporeşte mirarea şi groaza? Sau vrei cumva să-i binevesteşti tatălui tău că n'am bărbăţie în desnădejde? Du-te! Spune-i! Spune-i că nu mă minte nici pe mine, nici pe lume. Ahtiatului ăstuia de glorie au să-i şoptească întâi pe la spate, apoi să i-o spună tot mai tare, şi când s'o prăbuşi depe culmea măririi, cu miile au să-i strige în faţă: că nu binele ţării, nici prestigiul Regelui, nici liniştirea provinciilor nu l-au adus la noi; — că pentru el personal a vrut răsboiul, pentru ca el luptătorul să se pună în valoare ca luptător. El a stârnit învălmăşeala asta grozavă, pentru ca toţi să aibă nevoie de el. Eu sunt doar o jertfă a urii lui meschine, a invidiei sale josnice. Da, ştiu asta, şi pot s'o spun, eu, cel din pragul morţii, eu, rănitul de moarte, am dreptul s'o spun: pe mine m'a invidiat, înfumuratul; pieirea mea de mult a pus-o la cale şi a rumegat-o. Incă de mult, când eram mai tineri şi jucam zaruri, când vedea grămăjoarele de aur cum trec una după alta dela el la mine, fierbea de mânie, se făcea că nu-i pasă şi îl rodea duşmănia nu atât de paguba lui, cât de norocul meu.

Parcă-l văd altădată iar, cu ochii scăpărători şi paloarea care îl trăda, la o serbare câmpenească în faţa a mii de oameni, la întreceri de trageri la ţintă. El mă provocase şi amândouă taberile stă-

teau în așteptare. Și spanioli și neerlandezi îi îndemnau pe ai lor. L'am învins; glonțul lui a dat greș, al meu a nimerit. Toți ai mei au isbucnite în strigăte de bucurie de se cutremura văzduhul. Și... acuma glonțul lui m'a nimerit în plin.

Spune-i că-l cunosc și că lumea se uită cu dispreț la un trofeu pe care un spirit josnic și-l ia cu vicleșug.

Iar tu, dacă ți-e posibil, ca fiu, să te lepezi de apucăturile lui, învață să roșești, roșind acum de numele celui pe care din tot sufletul ai vrea să-l venerezi.

Ferdinand: Te ascult fără să te întrerup. Reproșurile tale cad ca lovituri de măciucă pe un coif. O simt sguduitura, dar sunt înarmat. Mă atingi, dar nu mă rănești. Inima singură, îmi sfâșie pieptul de durere. Vai mie, vai mie, că trăesc să văd o jale ca asta, că sunt trimis să asist la așa spectacol!

Egmont: Cum, te năpădește plânsul? Ce te înduioșează? Ce poate să te doară? E căința târzie că te-ai pus în slujba unei conspirații rușinoase? Atât de tânăr ești și de deschis ca 'nfățișare! Erai atât de prevenitor și prietenos cu mine! Cât timp te aveam sub ochi, mi se părea că sunt împăcat cu tatăl tău. Și tot atât de prefăcut, mai prefăcut și decât el, mă atragi acum tu în capcană, tu ești din doi cel mai desgustător. Cine se încrede în el, o face pe riscul lui, dar cine s'ar fi crezut în primejdie când se încrede în tine?

Du-te, să-mi pot aduna gândul, să-mi pot uita de lume și mai întâi de tine!

Ferdinand: Ce pot să-ți spun? Stau și te privesc și parcă nu te văd, parcă nu e aevea. Să 'ncerc să mă disculp? Să te asigur că abia târziu, abia la urmă de tot mi-am dat seama de intențiile tatălui meu și că voința lui m'a mânuit ca pe o unealtă oarbă? La ce mi-ar folosi părerea ce ți-o mai faci de mine? Ești pierdut, și eu, nefericitul, stau aici numai ca să te încredințez și să te plâng.

Egmont: Ce tremur în glas! Ce neașteptată mângâiere în drumul spre mormânt! Tu fiul întâiului meu, poate al singurului meu vrăjmaș, tu să mă plângi și să nu fii printre ucigașii mei! Spune, ce să cred despre tine?

Ferdinand: Tată crud! In porunca asta te recunosc. Imi știai sentimentele, îmi știai părerile și mă certai că am moștenit dela maică-mea partea de duioșie sufletească. Pentru ca să mă faci asemeni ție m'ai trimis aici. Ca să văd pe omul acesta la marginea gropii deschise, dat pradă morții din samavolnicie, îmi impui să trec prin cea mai sfâșietoare rupere de inimă, să mă împietrești împotriva soartei și să devin nepăsător, orice s'ar întâmpla cu mine.

Egmont: Mă uimești! Stăpânește-te! Stai, vorbește ca un bărbat.

Ferdinand: O, dece nu sunt o femee? Să poată oricare să mă întrebe: ce ai să suferi? Ce te privește?

Spune-mi o grozăvie și mai mare, arată-mi o nelegiuire și mai cumplită, să pot să-ți mulțumesc și să-ți spun: da, asta rămâne nimic.

Egmont: Vino-ți în fire. Ce e cu tine?

Ferdinand: Lasă-mă să-mi strig durerea, să mi-o plâng cu amar. La ce să par că am tărie când totul în mine se prăbușește? Aici să te văd pe tine? Pe tine — ce grozăvie! Nu mă 'nțelegi! Și dacă m'ai înțelege? Egmont! Egmont! (aruncându-se de gâtul lui).

Egmont: Dar, lămurește-mă!

Ferdinand: Nu e nimic de lămurit.

Egmont: Cum de te turbură într'atât soarta unui străin?

Ferdinand: Cum străin! Tu nu-mi ești străin! Numele tău e care ca o stea din ceruri mi-a luminat toată copilăria. De câte ori n'am ascultat, n'am întrebat de tine! Visul unui copil e să fie tânăr — al unui tânăr să fie bărbat! Pe tine am apucat să te știu înaintea mea, mereu înaintea mea; fără invidie te vedeam înainte și te urmam. Așa a fost mereu. Și acum, când în sfârșit speram să te văd, — te-am văzut și îmi râdea inima de mulțumire. Tu erai idealul meu, — iar când te-am revăzut, tot pe tine te-am ales. Acum abia speram să te regăsesc, să mă adăp la crezul tău, să fiu aproape de gândul tău, să... Când deodată, totul s'a năruit — te văd aci!

Egmont: Dragul meu, dacă poate să-ți fie o mângâiere, îți mărturisesc că din prima clipă când te-am văzut, mi-ai fost drag. Ascultă-mă și să vorbim liniștit. Spune-mi: e lucru hotărît, e voința nestrămutată a tatălui tău ca într'adevăr să mă omoare?

Ferdinand: E hotărît.

Egmont: Nu cumva sentința asta e o simplă sperietoare ca să mă intimideze?

Nu mă înfricoșează cumva și mă umilește numai ca să mă pedepsească, iar mai târziu, printr'o favoare a Regelui mă reabilitează?

Ferdinand: Nu, ah, din păcate, nu! Și eu mă mângâiam la început cu speranța asta amăgitoare și mă neliniștea destul chiar numai gândul să te văd în asemenea situație.

De-atunci încoace însă o știu realitatea; e hotărît. Cum să mă pot stăpâni! Ce putere, ce minune ar putea veni în ajutor să 'nlăture ce e de neînlăturat?

Egmont: Ascultă-mă! Dacă sufletul tău îți spune cu atâta tărie să mă scapi și dacă condamni pornirea tirană care mă ține încătușat, atuncea scapă-mă! Nu e timp de pierdut. Ești fiul celui care poate totul, poți tu însuți mult! Cunosc drumurile, mijloacele nu pot să-ți fie necunoscute. Zidurile astea și câteva mile, e tot ce mă desparte de prietenii mei. Desfă-mi lanturile, du-mă la ei și fii de-ai noștri! Fii sigur, vine un timp când Regele îți va fi recunoscător că m'ai salvat. Acum e buimăcit, poate că nici nu știe ce se petrece. Tatăl tău dispune și Regele e în situația să aprobe faptul împlinit, chiar dacă în fond îl îngrozește.

Stai pe gânduri! O, găsește-mi calea către libertate! Spune-mi, dă o speranță sufletului dornic de viață!

Ferdinand: Taci, o, taci! Cu fiecare cuvânt îmi mărești desnădejdea. Aici nu mai încape scăpare, nici sfat, nici rugă. Tocmai asta mă chinuie și mi se 'nfige ca o ghiară în inimă. Eu însumi am strâns-o plasa. Ii știu nodurile cât sunt de tari și de trainice. Inchise toate căile: nici îndrăsneală, nici vicleșug nu mai răsbesc. Mă sbat și eu în aceiaș plasă cu tine și cu ceilalți.

Aș plânge, crezi, dacă n'aș fi încercat tot ce-mi stă în putință? M'am târât la picioarele lui, i-am vorbit, l-am implorat.

M'a trimis aici numai ca să omoare în clipa asta tot ce era în mine, imbold de viață și bucurie de a trăi.

Egmont: Așadar nicio scăpare?

Ferdinand: Niciuna.

Egmont: (Bătând din picior). Nicio scăpare?... Viață, dulce viață! Tihnită, scumpă obișnuință de a trăi și înfăptui, să mă despart de tine? Atât de în liniște să mă despart? Nu în vârtejul luptei, nu în freamătul de arme și în iureșul amețitor îmi spui un bun rămas pe repezeală. Nu te desparți în grabă; nu scurtezi clipa despărțirii. Eu trebue să-ți strâng mâna, să te mai privesc odată în ochi, — frumusețea, farmecul să ți le mai sorb până'n adânc și apoi hotărît să mă rup și să-ți spun adio!

Ferdinand: Și eu să stau deoparte, să mă uit, să nu pot să te ajut, să nu pot să împiedic! Care lăcrămi ar plânge destul amar, care inimă nu s'ar topi de desnădejde în fața unei asemenea grozăvii!

Egmont: Fii tare!

Ferdinand: Tu poți fi tare, tu poți renunța, poți face în mod eroic pasul acesta greu, susținut de gândul că **trebue**. Pe când eu, ce pot? Ce deviu? Tu te învingi pe tine însuți și pe noi; scapi; dar eu îți supraviețuiesc ție, mie însumi. In bucuria vieții mi-am pierdut lumina, — în freamătul luptei stindardul. Searbăd, mohorît și turbure îl văd viitorul.

Egmont: Prieten drag pe care o soartă stranie mi-l dă și mi-l ia, care simți cu mine chinul morții, și suferi pentru mine — privește-mă în clipa asta; nu mă pierzi. Dacă viața mea ți-a fost ca o oglindă în care te-ai privit cu drag, moartea mea să-ți fie la fel. Oamenii nu sunt împreună numai când sunt pe un loc; și cel plecat de veci, cel depe un alt tărâm, trăește pentru noi. Eu trăiesc pentru tine, — și am trăit deajuns pentru mine.

M'am bucurat de fiecare zi; în fiecare zi din plin și fără preget mi-am făcut datoria așa cum mi-a dictat-o conștiința. Acum mi se sfârșește viața, așa cum de mult, de mult, s'ar fi putut sfârși pe nisipul dela Gravelingen.

Incetez de a mai trăi, dar am trăit. Așa trăește și tu: vesel și deschis, și nu te teme de moarte.

Ferdinand: Pentru **noi** ai fi putut să te cruți. Ar fi trebuit. Tu singur te-ai omorît. Ascultam uneori oameni cu greutate — vrăjmași, prieteni, — discutând ceasuri întregi despre meritele tale; toți ajungeau la urmă la aceiaș concluzie pe care n'o putea nega niciunul: „da, alunecă pe o pantă primejdioasă". In atâtea rânduri, ce n'aș fi dat să pot să te previn! N'aveai niciun prieten?

Egmont: Am fost prevenit.

Ferdinand: Și punct cu punct, cum toate învinuirile astea le-am găsit în actul tău de acuzare! Și răspunsurile tale: Bune destul ca să te scuze, dr nu și destul de întemeiate, ca să te desvinovățească!

Egmont: Să nu mai vorbim. Zadarnic crede omul să-și cârmuiască singur viața și pe sine,—cu o putere de neînfrânt, subconștientul lui îl mână către soartă. Dar să lăsăm reflecțiile... La asta renunț ușor. Mai greu la grija pentru țara asta, dar s'o găsi cine să se îngrijească. De-ar fi ca sângele meu să curgă pentru cei mulți și să aducă pace poporului meu, mi-l dau bucuros. Din păcate, mă tem că n'are să fie așa. Dar n'are sens să mai răscolești, când nu mai poți îndrepta nimic.

Dacă-ți stă în putință să înfrânezi puterea distrugătoare a tatălui tău, s'o cârmuești, — fă-o! Dar cine ar putea? Rămâi cu bine!

Ferdinand: Nu pot să plec.

Egmont: Iți dau în grijă oamenii mei, fii cât mai bun cu el. Oameni de ispravă și slujitori credincioși: să nu-i împrăștie, să nu se simtă nefericiți!

Ce e cu Richard, secretarul meu?

Ferdinand: Ți-a luat-o înainte. L-au executat ca complice de înaltă trădare.

Egmont: Sărăcuțul! — Numai atât, și-ți zic bun rămas, — nu mai pot. Oricâte griji ar asalta un biet creer, natura își cere până la urmă morțiș drepturile. Ca un copil ce'n preajma unui șarpe, își doarme neștiutor somnul dătător de viață, așa și drumețul trudit se mai așterne odată pe pragul morții să se odihnească adânc, ca și când ar avea de pornit la un drum lung.

Atât doar! cunosc o fată; să n'o disprețuiești, fiindcă a fost a mea. Acum că ți-o las ție în grijă, mor liniștit. Ești om de onoare: femeia care s'o încredința lui, e la adăpost.

Bătrânul meu Adolf trăește, e liber?

Ferdinand: Bătrânelul vesel care te însoțea călare?

Egmont: El.

Ferdinand: Trăește, e liber.

Egmont: El știe unde stă. Să te conducă el și răsplătește-i cât o mai trăi, că-ți arată drumul către ea. Rămâi cu bine!

Ferdinand: Nu plec.

Egmont: (Impingându-l spre ușă). Rămâi cu bine.

Ferdinand: O, mai lasă-mă!

Egmont: Dragul meu, fără despărțire.

(Conduce pe Ferdinand până la ușă, și se smulge de lângă el. Ferdinand buimăcit, se depărtează în grabă).

Egmont singur.

Om câinos! Nu te-așteptai ca tocmai fiul tău să-mi aducă atâta mângâiere! Griji, durere, teamă, toată neliniștea din suflet mi-a luat-o. Dulce și poruncitor își cere natura ultimul ei drept. S'a sfârșit, s'a hotărît. Tot ce'n noaptea din urmă mă ținuse treaz, 'mi-adoarme acuma simțurile cu o siguranță de neclintit.

(Se așează pe pat. Se aude un cânt).

Somn alinător! Ca o mângâiere cerească, vii nerugat, neimplorat, din marea ta îngăduință. Blând destinzi încordarea gândurilor, destrami vedenii de dureri și bucurii; nestingherit curge valul de pace lăuntrică din noi; învăluiți într'o dulce rătăcire, ne afundăm și încetăm de a fi.

(Adorme; o melodie îi însoțește somnul. In planul din fund zidul pare că se deschide și o apariție strălucitoare se arată. Libertatea, în vestmânt ceresc și cu un nimb de raze în jurul ei, odihnește pe un norișor. Are înfățișarea lui Klärchen și se pleacă deasupra viteazului adormit. Indurerată, pare că-l plânge. Se reculege însă, și cu gesturi de îmbărbătare, îi amintește vechile embleme: mănunchiul de săgeți și toiagul cu tichia de bufon. Il îndeamnă să fie vesel și în vreme ce-i arată că moartea lui va duce la desrobirea provinciilor, îl recunoaște învingător și îi întinde o cunună de lauri.

Pe când îi apropie cununa de cap, **Egmont** face o mişcare ca şi când ar mişca prin somn, aşa fel încât, cu faţa în sus, priveşte către dânsa. De sus îi ţine ea plutind cununa deasupra capului.

De departe de tot se aude o fanfară de război, cu tobe şi trâmbiţi. La primele ei sunete apariţia piere. Sunetul devine mai puternic. Egmont se deşteaptă. In temniţă pătrunde slab lumina zilei...

Intâia lui mişcare e să pipăe după cunună, se saltă, se uită în jurul lui, cu mâna încă pe cap).

A dispărut cununa! O, dulce apariţie, lumina zilei te-a isgonit. Da, se contopiseră într'una cele două bucurii atât de scumpe inimii mele: Dumnezeiasca Libertate împrumutase trăsăturile dragei mele, iar răpitoarea copilă se învestmântase în cerescul vestmânt al prietenei.

Intr'o clipă solemnă 'mi-apar contopite într'o singură imagine, mai mult solemn decât prietenos.

Cu urme de paşi însângerate venea spre mine; şi poala fluturătoare a vestmântului era însângerată: sângele meu era — şi-al multor viteji. Nu, nu se vărsase în zadar. Tot înainte, popor viteaz! Zâna biruinţii merge în frunte! După cum marea năvăleşte spărgându-vă digurile, aşa şi valul vostru să spargă şi să năruie jugul tiraniei şi năpădindu-l, să-l smulgă din temeliile pe care pe nedrept şi le-a înfipt.

(Tobe tot mai aproape).

Auzi, Auzi! de câte ori nu m'a chemat sunetul acesta către libertate, către câmpul de bătălie şi de biruinţă! Ce veseli mergeau camarazii pe drumul de primejdie şi de glorie! Către o moarte demnă îmi îndrept şi eu paşii din închisoarea asta, — mor pentru libertatea pentru care am trăit, am luptat, şi pentru care cad acuma jertfă.

(Planul din fund e ocupat de un rând de soldaţi spanioli cu halebarde).

Aşa! Cheamă-i toţi grămadă! Strângeţi-vă rândurile! Nu mi-e teamă! Sunt obişnuit să fac faţă lance contra lance. Abia când moartea mă împresoară şi mă pândeşte, simt mai bine preţul unei vieţi de vitejie.

(Tobe)

Te năpădeşte duşmanul de toate părţile! Lucesc săbii! — Sus inima, prieteni! Aveţi în urmă părinţi, femei, copii!

(Arătând către gardă).

Pe ăştia porunca searbădă a stăpânului îi mână, nu pornirea lor! Păziţi-vă bunul! Şi ca să salvaţi ce vă e drag, jertfiţi-vă cu bucurie, — pilda v'o dau eu.

(Tobe. In timp ce înaintează către gardă şi se îndreaptă spre uşa din fund, cortina cade şi muzica intonează un marş triumfal).

— FINE —

P L E C Ă R I

Ţărm alb, de mult mi te-au prezis
Furtunile marine...

Suprem răspuns al lui Narcis
Venit să ţi se'nchine,
Aici, la ţărm, pur viitor
Prezentul te încape.
Dar te prevăd şi mă cobor
La strâmt hotar de ape.

Fugar talaz cu aripi moi
Ce leneş bat în mine,
Ca luciul, limpedele sloi
Mă las purtat de tine:
Tăcerile îmi sunt plecări
Şi ca un zbor de vele
Pornesc prin mine, peste mări,
Sub îndreptar de stele.

Mircea Possa

F I O R D

Loveşte apa'n linişti de gavote
Şi'n lungi fiorduri doarme împăcată,
Iar vântul în întindere de vată
Loveşte apa'n linişti de gavote....
Ce sfântă-i vieaţa şi adevărată:
Aşteaptă toţi corabia plecată
Spre împăcate insule cu grote.

Dar zilele trec mult prea lungi şi grele
Ca amintirile săpate'n mape,
Iar Buna împleteşte la andrele.

Trei lacrimi stau din ochii mari să-i scape
Şi ca să-i fugă gândurile rele
Se'nchină pentru cei porniţi pe ape...

Radu Pătrăşcanu

S O L I E

A venit un sol să-mi spună
Că iubitu-mi s'a culcat,
Doarme somn neturburat....
Noapte bună!

Şi mi-a spus că i-a 'mpletit
Visuri din parfum de floare
Ca să doarmă 'n câmp cu soare
Liniştit.

Că la căpătâiu o cruce,
Ne'ncetat îl străjueşte,
Şi cum doarme îi şopteşte:
Somnul dulce!

Ca să dormi uşor şi bine
Şi cu faţa 'nseninată,
Eu îţi spun ca altă dată:
Sunt cu tine....

Olimpia Melnic

L I N I Ş T E

E plin văzduhul de miresme, de fluturi albi şi de albine;
Şi soarele mai blând străluce şi râde'n tufe de sulfine
In curtea mănăstirii, firea nimic n'o tulbură, doar toaca
Adună'n grabă pe măicuţe, albine negre, la prisaca
Sortită pentru renunţarea aleasă'n visuri de copile,
Când le zâmbia şi lor iubirea, ca primăvara cu zambile

In faţa unei chilioare doar trandafirul de grădină:
Petale roze îl încarcă atât de mult că se înclină
Şi cu povara-i parfumată — risipă dulce de ispită,
Dar n'o ating, că frumuseţea-i ar suferi de-ar fi izbită...

Florica Chirescu

MIHAI EMINESCU: DORINŢA

DESIDERIO

Vieni al bosco, alla sorgiva
Che tramezzo ai sassi trèmola,
Al sedil di terra viva
Che ramelle curve ascòndono,

Tra le mie protese braccia
Corri, sopra il petto càdimi,
T'alzi il velo dalla faccia
Ed i tuoi capelli io lìberi!

Mi starai sopra i ginocchi:
Lì sarem soli solìvaghi
E sui tuoi capelli a fiocchi
Giù cadran del tiglio i pètali.

Tu la fronte e l'àurea ciocca
Lievi sul mio braccio appòggiale
E dà in preda a la mia bocca
Quelle labbra tue dolcìssime.

Sognerem sogni beati
E ci culleran col mùrmure
I rigàgnoli appartati
Ed il blando dei venti àlito.

Addormèndoci ai concenti
Del gran bosco pien di sòniti,
Su noi i fior del tiglio lenti
Giù cadran pètali a pètali.

Trad. de **Raffaele Amici**

PAUL VALÉRY: FATA TORCÂND

Stă jos la tors, — în geamu'nvinețit,
Melodios se leagănă grădina;
Rodanul sforăie; a amețit.

Sorbind azurul, toarce leneș fină,
Pufoasă lână'n degete-o sucește,
Visează, capul mic pe piept se 'nclină.

Un trandafir, când boarea se trezește,
Ca flori ce cad, grădina visătoarei,
Ca un isvor aerian, stropește.

Tulpina, vag, la adierea boarei,
Se-apleacă grațioasă, ca să dea
Bătrânului rodan minunea floarei.

O lână izolată 'n somn torcea,
Cu firul degetelor somnoroase
Misterioasa umbră se 'mpletea;

In visul îngeresc ce o furase,
Din caier blând, încrezător pe fus
Se deapănă, precum îl mângâiase...

Azurul e, de flori, în umbră pus,
Tu, în frunziș și în lumină prinsă;
Arbustul arde, cerul moare sus.

Un sfânt surâs e'n floarea-soră 'ntinsă,
Spre fruntea-ți vagă răsuflarea-și mână
Naiv. Tu simți că te topești. Ești stinsă.

La geamul vânăt, unde stând, torci lână.

Traducere de Zoe Georgescu

P A U L   V A L É R Y

IV

CONSIDERAŢIUNI ASUPRA TECHNICEI POEZIEI LUI VALÉRY

„Je suis accoutumé à être élucidé, disséqué, appauvri, enrichi, exalté et abîmé, — jusqu'à ne plus savoir moi-même quel je suis, ou de qui l'on parle"... (Variétés III, p. 61).

„Poezia meşteşug" presupune o technică destul de complicată şi complexă, tocmai pentrucă ea ambiţionează să afirme voinţa de dominare a poetului asupra „materiei sonore". Această tehnică nu se lasă uşor analizată, tocmai pentrucă ea nu este un meşteşug ca oricare altul ! Criticul este nevoit să suspende ritmic judecăţile lui, să le confrunte neîncetat cu textul, să-i descifreze „secretele fabricării", să calculeze şi să meargă progresiv dela o ipoteză la alta, fără să aibă certitudinea că a găsit ceeace ce căuta. Mărturisesc că nici unul dintre studiile făcute asupra lui Valéry nu m'a mulţumit pe deplin. Unele se pierd în analize asemănătoare „histologiei", atribuind poetului intenţiuni pe care nu le-a avut; altele, depăşind textul, consideră ca obiectiv, simpla impresie intimă a autorului lor. Interpretările de „complezenţă" se mărginesc la înseilarea de generalităţi, fără să pătrundă în miezul poeziei. Şi unele şi altele sunt de oarecare folos; dar cum bunul simţ şi gustul fiecărui comentator îşi au individualitatea lor, determinată de cultură, experienţă şi aptitudini diferite, renunţăm la documentările bibliografice şi încercăm să redăm în acest capitol, câteva consideraţiuni sugerate de tovărăşia poemelor lui Valéry. Nu ne facem iluzii asupra rezultatelor; multe alte posibiltăţi estetice rămân neexploatate. Dealtfel, rostul criticului nu este de a *spune totul,* ci de a sprijini pe cititor să se orienteze către înţelegerea operei, sugerându-i modalităţile prin care poate să ajungă la intuirea calităţilor intrinsece şi la ierarhizarea ei, în ansamblul valorilor similare.

Technica unei poiezii este în funcţie de aptitudinile şi de scopul pe care-l urmăreşte. Asupra aptitudinilor lui Valéry, suntem informaţi: este un arhitect, un matematician şi un gânditor, în mintea căruia se împletesc admirabil „spiritul geometric" şi „spiritul de fineţă". Scopul poeziei lui este clar: muzicalitate prin magie so-

noră şi transformări lăuntrice; depăşirea planului nevoilor practice-finite şi realizarea eu-ului pe planul nevoilor estetice-infinite.

Rolul imaginilor

Ca orice poet, Valéry utilizează *imaginea*, fie pentru a evoca în conştiinţa cetitorului anumite stări sufleteşti, fie — în deosebi — pentru a exercita o fericită constrângere asupra ei, provocând impresii şi icoane noui, care, în virtutea puterilor multiple ale sufletului, au darul de a-l antrena pe scoborîşul propriilor lui adâncimi.

Spre a-şi înfăptui scopul, Valéry simte foarte clar că imaginea nu trebue să rămână *statică* şi detaşată de conţinuturile sensibile, intelectuale şi afective. *Nu tablouri vizuale, picturale* (cum făcuseră Parnasienii), *ci simfonii*. Dinamica imaginilor devine astfel condiţionată de sonoritate şi muzicalitate. Intr'un studiu anterior, am încercat să schiţăm meşteşugul cu care poetul reuşeşte să realizeze fuziunea dintre imaginea vizuală şi cea auditivă. De atunci, cercetările noastre au câştigat în adâncime şi extensiune, descoperind procedee pe care nu le înţeleseseră la început. O expunere sistematică — oricât de didactică ar părea — o socotim mai potrivită, decât aprecierile abstracte care preced analiza.

F u z i u n e a s e n z o r i a l ă între imaginile vizuale şi auditive în poezia lui Valéry, se sprijină pe artificiul care sudează într'un tot conţinutul vizual şi *sonoritatea* cuvintelor purtătoare de icoane.

„*Mystérieusement l'ombre frêle se tresse*" (La Fileuse).

In acest vers, s'ar părea că singura imagine efectivă este aceea optică. Umbra fragedă se împleteşte, se toarce, îşi măreşte intensitatea şi devine noaptè. Timpul se scurge pe nesimţite, odată cu lumina zilei, făcând loc întunericului. Liniştea domneşte şi sufletul este chemat să contemple crepusculul. Observăm însă că repetirea sistematică a consoanei *r* şi asocierea adjectivului *frêle* la substantivul *l'ombre*, modifică inevitabil şi impresia imediată şi imaginea. Tabloului vizual i se suprapune imaginea auditivă. Inserarea imediată pare liniştită, dar „umbra fragilă" este ameninţată să se piardă, să se aneantizeze; zumzetul aproape imperceptibil al înserării devine pentru noi o realitate subiectivă.

Dacă poetul ar fi întrebuinţat expresia: *l'ombre du soir* sau *du crepuscule* (facem abstracţie de prozaism şi ritm), repetiţia lui *r* era deasemenea efectivă, dar nu şi efectul. „Fragil" este un calificativ, care sugerează acţiunea „spargerii", a ruperii, şi comportă ca atare o imagine cu conţinut auditiv. In plus, *soir* şi *crepuscule*, au calitatea preciziunii şi exercită în felul acesta o constrângere cu efect static asupra conştiinţii şi sensibilităţii, limitând-o la realităţi obiective, pe care nu le poate depăşi. Adjectivul *frêle* conţine nuanţe mult mai subtile şi reuşeşte să ne descătuşeze de realul perceptiv, dând putinţă sensibilităţii să se desfăşoare din plin şi în voie, cu toată confuzia aparentă pentru înţelegere. Şi magia nu este ea confuzie între planuri diferite ale realităţii?

Să luăm un alt exemplu, mai puţin pretenţios, însă mai convingător.

„La princesse, dans un palais de rose pure,
Sous les murmures, sous la mobile ombre dort;
Et de corail ébauche une parole obscure
Quand les oiseaux perdus mordent ses bagues d'or".
(Au bois dormant)

Lăsând la o parte simbolismul implicat, versurile menţionate sugerează un întreg *spectacol,* un tablou, în al cărui prim plan s'ar vedea o boltă „de trandafiri" şi sub a cărui „umbră mişcătoare" doarme o prinţesă. Intenţia de a evita preciziunea prozei este şi aici vădită, după cum ea este în toate poemele lui Valéry. De remarcat, cu osebire, împerecherea cuvintelor din întâiul vers: *„palais de rose pure".* Dacă poetul ar fi voit să evoce imaginea precisă a unui palat de trandafiri, cuvântul *rose* trebuia să fie întrebuinţat la plural. *„Palais de rose pure"* rupe însă inerţia imaginaţiei noastre concrete şi o obligă să-şi creeze inedite, faţă de conţinutul empiric al vorbei *„rose".* Astfel, spiritul nostru îşi înfăţişează mai degrabă un peisaj colorat trandafiriu, în care plantele, sub adierea vântului, îşi clatină ramurile şi frunzele din care cauză, „mobilitatea umbrei, face un perfect acord cu *„murmurul",* probabil al unui izvor. Este însă uşor să ne dăm seama că singură această interpretare, nu este îndestulătoare. Ceea ce dă o atmosferă poetică singulară acestui spectacol, sunt imaginile auditive. Ele completează pe cele vizuale şi fuzionează cu ele, până la anihilarea subiectivă a acestora. Sonoritatea versurilor, însoţită de icoanele auditive pe care le trezeşte, face ca accentul intuiţiei estetice să nu cadă exclusiv pe desfăşurarea tabloului, ci pe beţia muzicală şi audiţie: *„o vorbă obscură de coraliu se înseilează",* în momentul în care *„păsările pierdute muşcă inelele sale de aur".* De remarcat încă, pentru înţelegerea cât mai dreaptă a textului, este faptul că Valéry transformă unele imagini vizuale în auditive, creînd în modul acesta un flux şi reflux între aceste două categorii de conţinuturi psihice. Adjectivul *obscure* din expresia: „vorbă obscură", de pildă, izolat de context, ne sugerează o imagine uzuală. Aici însă, el este echivalentul unei impresii auditive: o vorbă de coraliu, care abia se schiţează, deci o vorbă fără intensitate sonoră, cu rezonanţă restrânsă, ceea ce se acordă perfect cu imaginea ciugulirii păsărelelor, pe inelele de aur. De asemenea, cuvântul *„mordent"* (muşcă), dacă ne-am referi la semnificaţia lui prozaică, implică mai mult un conţinut vizual. Totuşi, în versul analizat, el este o completare metaforică şi de contrast într'o bună măsură, a imaginilor precedente. Toate aceste cuvinte: *„vorbă de coraliu obscură", „muşcă",* fac parte dintr'un tot armonic, căruia, disociindu-l, îi răpim şi frumuseţea şi puterea de sugestie şi evocare. Căci ce poate să fie *„muşcătura"* unor păsărele şi ce poate să fie *„vorba de coraliu",* decât prezentarea identică, pe planuri poetice diferite, ale aceleiaşi impresii? Şi tocmai această abilitate de a prezenta imagini cu faţete duble — şi uneori multiple — de a stârni în sufletul cititorului reflexe polivalente, constitue — după părerea noastră — unul din secretele technice ale lui Valéry. Dar nu este singura lui armă.

Asocierile de imagini vizual-motrice, cu eficiențe auditive par să aibă aceeași valoare poetică.

„Brisant la bave et les cheveux
Que mâche et trame le désordre
D'une bouche qui veut se mordre
Et se reprendre ses aveux?" (La Pythie)

Versurile acestea se referă la reacțiile spasmodice ale Pythiei în transă. Direct și separat analizate, imaginile au un conținut vizual-motrice. Ele sunt atât de expresive, încât avem impresia de a vedea pe această nenorocită preoteasă, care-și chinue corpul și-l mortifică, pentru a obține anularea dualității dintre el și spirit; condiție esențială, care-i îngăduie să comunice cu misterele divinităților. Datorită aliterațiilor și verbelor utilizate de poet, rezonanța devine și efectivă și eficace. *„A rupe balele și părul", „a le mesteca și urzi"* în gură, sunt acțiuni patologice, cunoscute psihiatrilor. Efectul poetic nu stă însă în precizia și puterea cu care sunt redate asemenea reacțiuni, ci în influența pe care cuvintele: *„briser la bave", „mâche et trame", „mordre"*, o exercită asupra imaginației și sensibilității noastre. Ele sugerează *sgomotul* dezordonat al reflexelor vocale, în timpul acceselor de histerie, precum și sunetele produse de clănțănitul dinților. Emoția resimțită nu este plăcută, recunoaștem, dar armonia dintre intensitatea imaginilor vizual-motrice și a corespondențelor lor auditive, atenuează sentimentul de oroare, pe care ni-l inspiră spectacolul Pythiei. Să se observe deasemenea ritmul sacadat al versurilor și accentul puternic pus tocmai pe unele consoane, apte să determine apariția în conștiința cititorului a imaginilor sonore, de care pomenirăm. „B*r*isant la ba*v*e et les *ch*eveux; que mâ*ch*e et *tr*ame le déso*rdr*e"... Șuerătorul sunet *che* în cazul acesta o admirabilă cununie cu rulantul *r* și întunecatul *v*. Avem impresia că'n altarul prezicătoarei antice zgomotul produs de crispațiile gurei și coardelor ei vocale, se confundă cu vâjâitul subteran al infernului, din care se ridică spre suprafață, spiritele purtătoare de mesagii și al căror medium este femeia consacrată: Pythia. Nu putem pretinde că Paul Valéry a avut exact intenția semnalată de ipotetica noastră interpretare. La cititori mai puțin cunoscători ai subiectului, este puțin probabil că impresia sonoră să declanșeze aceleași imagini și aceleași fenomene intime. Ceeace pare verosimil este faptul că poetul a intenționat să transporte înțelegerea și intuiția noastră dincolo de manifestările exterioare ale personajului și să ne ajute să pătrundem în misterioasa atmosferă, în care se produceau oracolele dela Delphi. Și, fără participarea imaginilor auditive, răscolitoare și creatoare de noui modalități sensibile, ne îndoim de înfăptuirea unui atare efect.

Contraste și metafore

Marii poeți au mânuit totdeauna antitezele și contrastele; la Victor Hugo de pildă, procedeul este deseori condiția succesului multor versuri, care, fără aceasta, ar fi fost, în cel mai fericit caz, o proză reușită.

Alături de antiteză, *metafora* este cultivată cu aceeşi grijă, dacă nu cu un interes mai susţinut. Antiteza şi contrastul procedă din gândirea analitică; ele explică şi clarifică o ideie, un sentiment, o situaţie. Metafora, cu toate teoriile emise asupra ei, rămâne ceeace o definea Aristot: *„asemănarea în interiorul deosebirilor"* [21]. Ca atare, ea este figura poetică prin excelenţă, deoarece îngădue spiritului să se mişte pe planuri felurite, sfărâmând limitele rigide ale logicei reci, intelectuale. Nu înseamnă că universul poeziei este în mod necesar plin de confuzie şi că întrebuinţarea metaforei este lipsită de orice regule technice. Se cunosc ridicolele exagerări ale poeţilor „preţioşi" şi reacţia bunului simţ, pentru a stărui într'o discuţie, ce poate deveni inutilă. Nu este nevoie să mai amintim aici şi artificializarea exagerată a metaforei în poezia „hermetică".

Paul Valéry nu este nici el scutit de pretiozitate şi hermetism, dar despre acest caracter al poeziei lui, vom rezerva câteva rânduri la sfârşitul lucrării. Totuşi, la el metaforele, ca şi antitezele, sunt procedee care vor să lucreze direct asupra sufletului, prin însăşi virtutea lor de sugestie şi incantaţie.

Să începem cu analiza câtorva contraste.

„Je pleurais. Ils chantaient leurs triomphes obscures"
(Hélène)

Poezia din care cităm acest vers are un caracter accentuat hermetic. Sensul ei rămâne prin urmare ininteligibil pentru logica discursivă. Interpretarea ar fi hazardată şi arbitrară. Ca formă însă, contrastul realizat este de o frumuseţă indiscutabilă. Ritmul întrerupt de punctul după prima propoziţiune, este o necesitate poetică. Oricare ar fi motivele care ar justifica cele două stări sufleteşti, atât de deosebite, cititorul poate *simţi* imediat disocierea a două „lumi" şi zugrăvirea lor pregnantă, într'un singur vers.

De aceeaşi factură, dar mai expresivă şi cu rezonanţă mai puternică, este şi antiteza ca care poezia citată, începe:

„Azur! C'est moi... je viens des grottes de la mort
Entendre l'onde se rompre aux degrés sonores"

Cuvântul „azur" poate să însemneze lumina conştiinţei, claritatea percepţiilor, sentimentul posesiunii de sine şi al auto-orientării. El implică aşa dar, un triumf al eu-lui asupra automatismului inconştientului şi al somnului, al liniştii conştiinţei, care şi-a întrerupt contactul cu lumea exterioară. Indiferent de sensul versului şi intenţia reală a autorului, antiteza: *„Azur"*... şi *„je viens des grottes de la mort"* pare să exprime *ruperea* unui echilibru anterior şi *ţâşnirea* unei forme noui de viaţă sufletească. Exclamaţia ar trăda în acest caz, succesul descătuşării şi plăcerea care decurge din el, dacă poetul nu ne-ar afirma, după câteva versuri, tristeţea lui, în contrast cu „cântecul triumfurilor obscure" ale „monarhilor",

[21] Pentru consideraţii speciale asupra metaforei, a se vedea *Lucian Blaga:* Geneza metaforei şi sensul culturii — Fund. Regele Carol II, 1937, pag. 33—56.

pe care „mâinile sale singuratice" îi cheamă. Oricum, antiteza aceasta, cu toate că mai vagă decât prima, este mai bogată în nuanțe. Ea nu indică decât două momente deosebite, lăsându-ne însă libertatea să optăm pentru una din interpretările, pe care le credem posibile.

Dar antitezele cu conținut psihic-afectiv nu se referă numai la sufletul poetului, întâlnim cazuri când obiectele și lucrurile din natură înlocuesc conștiința umană:

„Le roc rit; l'arbre pleure".. (Fragment de Narcisse).

Drama sufletului „narcisic", reflex al auto-indrăgirii corporale, este exprimată aici cu toată forța și subtilitatea, de care poezia este în stare. Conștiința, proectându-se în natură, simte (sau cel puțin are iluzia) că realitatea externă este propria ei operă. Ea se amestecă în ființa externă, și ființa externă se amestecă în ea. Și totuși, tragedia dualismului și incapacității de a se înțelege pe sine, precum și iluzia de a se considera un univers absolut, singur demn de iubit, sunt atât de efective, încât acelaș *eu* devine un fel de cap al lui Ianus: o față plânge și alta râde. Efectele iluziei sunt *râsul* și exaltarea; când rațiunea și setea de a se *înțelege* și a se *explica* eșuează, decepția și tristețea devin tiranice. Și una și alta; mulțumirea și dragostea de sine, ca și îndoiala sfâșietoare, se proectează în afară și-și găsesc ecoul în lucruri. In cazul de față, stânca vibrează de râsul mulțumit al eului narcisic; arborele plânge, repetând și exprimând prin aceasta propria neputință a conștiinței de a găsi satisfacție în ea însăși. Astfel ne apare, urmând și restul textului cu care versul de mai sus este în legătură, antiteza analizată.

Metafora pare să constitue la Valéry nobilul său blazon de mare preț, ca și elementul vulnerabil de altfel al poeticei sale, greu adaptabilă gustului unui număr cuprinzător de cetitori. A stăpâni metafora dându-i intenția dorită și utilizând-o după voința cu care dorești să exprimi o idee, să creezi o formă, înseamnă a domina în acelaș timp și scopul și mijlocul.

Să analizăm câteva exemple, din miile pe care le întâlnim în bogata și nuanțata sa operă. In acest scop, vom evita versurile prea „hermetice", limitându-ne la cele care pot căpăta oarecare semnificație.

„Une intelligence adultère
Exerce un corps qu'elle a compris !" (La Pythie)

Ce semnificație poate să aibă adjectivul *adultère,* pe lângă substantivul „une intelligence" ? Să fim înțeleși: nu l'intelligence, adică inteligența în genere, abstractă, ci *une intelligence;* inteligența Pythiei, care supune corpul ei la chinuri neobișnuite, forțându-l să exprime ceea ce o conștiință lucidă ar refuza prin însăși natura ei. „Adulterul", prin extenziune, devine o noțiune implicând nerespectarea și călcarea unor obligații impuse de o unire consacrată, între două sexe umane, opuse. Poetul se referă, în poezia din care extragem versul pe care-l analizăm, la svârcolirile histerice ale Pythiei și la puterea magică a limbajului, asupra celor care îl ascultă.

Normal, inteligența și corpul coexistă în virtutea unor legi firești de colaborare. Divorțul dintre ele este un caz patologic; este o trădare a normelor naturii. Cel puțin așa ar reieși după interpretările unei filosofii cu mare răsunet în timpul nostru, filosofia lui H. Bergson. Nu avem nici o garanție că Valéry s'a gândit la teoriile acestui filosof, când a conceput și scris versul de mai sus; și chiar dacă n'ar fi decât o simplă coincidență, faptul nu este întru nimic mai puțin semnificativ. Inteligența și corpul formează o pereche. Cel din urmă are nevoi pe care și le satisface cu ajutorul primei, atunci când reflexele și obișnuințele nu mai pot folosi. Inteligența servește ordinea nevoilor practice ale corpului. Ea inventează pentru ei și se mișcă pe plafonul relativității. Cunoștința absolută, intimă — care este *durata* conștiinței — zice Bergson, ne este dată de *intuiție*. In cazul Pythiei, tovărășia dintre inteligență și corp este aneantizată printr'o răsturnare a naturii: corpul devine un instrument mizerabil, în puterea unei inteligențe, ce are pretenția să smulgă secretul atot-științei divine. Inteligența adulteră a Pythiei este o inteligență nefirească, o trădare a corpului și a rostului ei față de acesta. Nu este exclus însă, ca metafora să fi fost comandată, nu numai de necesitățile *expresiei fondului*, dar și de aceea a formei, a muzicalității. Despre aceste exigențe vom vorbi la sfârșitul capitolului de față. Grija aceasta nu ne-a lipsit dealtfel, nici până acum.

Dacă metafora studiată ne obligă să depășim pe autor și textul imediat, comparațiile care ne pun în imediata prezență a unei sensibilități dintre cele mai delicate, sunt destul de frecvente:

„Il craint jusqu'au frisson d'une plume qui plonge".
(Fragment de Narcisse)

Fizic, un fulg, o pană, nu se pot scufunda. Căzând pe suprafața unei ape, fulgul provoacă cel mult o ușoară încrețire a câtorva molecule de lichid, perceptibilă doar pentru ochi. Că această infimă tremurare este în stare să declanșeze o emoție de teamă, iată ceea ce ni se pare imposibil. Și cu toate acestea, versul (deși de un aparent prozaism) conține bogate potențe poetice. El ne sugerează ipoteza unui univers interior extraordinar de sensibil. Raportându-l la context, înțelegerea lui devine mai clară. Narcis se contemplă; el dorește liniște absolută în juru-i și imploră Nimphele să-și continue somnul. Dar somnul lor este atât de ușor, încât cel mai mic sgomot — până și un fulg care se scufundă — ar fi deajuns să le trezească. Privirea lor îl supără și îl scot din auto-contemplație; și îl privează de „încântarea" pe care i-o dă admirația de sine și-l aruncă în exasperare.

Comparația își păstrează în acelaș timp autonomia estetică, devenind prototipul impresionabilității psihice. Ea poate ca atare să fie atribuită oricărui individ, indiferent de narcismul implicat în situația specifică subiectului poeziei. Prin aceasta, poetul se depășește pe sine, după cum el reușește deasemenea să domine și să treacă dincolo de fruntariile contingențelor diverse. Fără meșteșugul și calculul rațional, ne îndoim de realizarea unui astfel de efect. Este puterea artistului clasic care frământă plămădeala propriului său spirit în tiparele unei poezii voluntare.

Invenţia şi îndemânarea cu care poetul găseşte şi utilizează comparaţiile (directe sau indirecte) atârnă de inteligenţă şi de bogăţia lui. Deseori inspiraţia supleează aceste calităţi şi metafora pare că-şi ocupă în arhitectura poemului, locul pe care i-l destinează natura ideii şi stilul scriitorului. Naturaleţa şterge, în acest caz, urmele oricărui efort.

Un admirabil mânuitor francez al condeiului—Abel Hermant—referindu-se la metaforă, exprimă acest adevăr, că ea „trebue să vină singură şi nu să fie căutată" [22]. Acelaşi lucru s'a afirmat şi despre rime. In realitate metafora nu vine; ea este chemată, este sugerată de ansamblul versului, de ideea şi îndeosebi de intenţia poetului. Ea îndeplineşte aceeaşi funcţiune, pe care un ornament o îndeplineşte în compoziţie sau tablou. Ea întregeşte sensul imaginilor, după cum îl poate şi interesa. Intuiţia artistului este generatoarea funcţiei speciale a metaforelor utilizate.

Revenind la firul analizei, după o digresiune care se impunea, socoitm că în exemplul de care ne ocupăm, comparaţia nu poate să fie fructul nici al unei inspiraţii uşoare, şi nici al unei complet „fericite întâmplări". Căutând să pătrundă în cutele cele mai puţin accesibile ale sufletului ce-şi contemplă forma coporală, după ce ne-a redat în imagini expresive liniştea externă şi nevoia de linişte a lui Narcisse, Paul Valéry a fost obligat, atât pentru armonia poemului, cât şi pentru armonia lui interioară, să *găsească* o comparaţie care se impunea cu necesitate. Să presupunem că am înlătura-o şi în locul ei am pune alta, întregul conţinut va suferi o iremediabilă amputare, tocmai pentrucă intenţia iniţială de a ridica chestiunea narcismului la rangul unei probleme de natură metafizică ar fi anihilată. Oglindirea absolută în sine şi prin sine contemplarea cea mai pură a eului, pretinde ignorarea nu numai mintală, dar şi perceptuală, a lumii externe. Iată pentru ce, comparaţia: *„Il craint jusqu'au frisson d'une plume qui plonge"* este chemată, comandată şi prin urmare *găsită* de autor, ca dovadă a totalei afirmări a personalităţii lui, asupra subiectului. Este şi o ilustrare a teoriei sale, asupra identităţii dintre fond şi formă.

Am stăruit în comentarea celor două metafore de mai sus, pentrucă ele ni s'au părut a fi fost pretinse în acelaşi timp de idee, ca şi de sonoritatea versului. Sunt numeroase versurile lui Paul Valéry, în care metafora se supune mai degrabă imperativelor formale. Sensul lor trebue ghicit, sau cel puţin descifrat cu multă greutate şi aproximaţie, datorită unor ipoteze ad-hoc. De pildă, strofa de mai jos, extrasă din celebrul poem decasilabic: *Le Cimetière Marin* :

„Oui ! Grande mer de délires douée,
Peau de panthère et chlamy de trouée
De mille et mille idoles du soleil,
Hydre absolue, ivre de la chair bleue,
Qui te remords l'étincelante queue
Dans un tumulte au silence pareil".

[22] *Abel Hermant:* Lettres à Xavier sur l'Art d'écrire; Hachette-Paris, 1926, pg. 30.

Care este gândirea şi impulsul psihic iniţial, generator al versurilor de mai sus, este anevoie de stabilit. Interpretările nu sunt imposibile. După ritmul energic al versurilor şi metaforele utilizate dacă le-ar considera izolat, s'ar părea că indignarea ar sta la temelia lor. In cazul acesta, am avea o continuare a unei atitudini, pe care un critic citat de noi, o vede într'unul din versurile anterioare: *„Chienne splendide"...* Totuşi o logică trebue să se impună. Cu toată greutatea efectivă de a da acestor versuri un fond raţional, este cu putinţă de a înfiripa şirul ideilor, dacă ne sprijinim pe strofa precedentă, în care poetul face constatarea că marea are facultatea de a *reîmprospăta* energiile trupeşti şi cele sufleteşti, îndemnându-se ca o consecinţă a constatării lui, să se împărtăşească din această „putere sărată": *„Courons à l'onde en rejaillir vivant!"*

Astfel, în locul *indignării* contra mării, care ar genera exclamaţiile şi metaforele din versurile al căror examen îl urmărim, noi înclinăm să simţim în ele o profundă *admiraţie* şi recunoştinţă faţă de ea, ca reînnoitoare de forţe. De n'ar fi potrivită bănuiala noastră, ultima strofă care este un energic imbold la viaţă, ar părea complet absurdă. Admiţând ipotetic că sentimentul de neţărmurită admiraţie, constitue ţesătura psihică a versurilor (ceea ce ar fi în fond tot o atitudine de narcism), observăm că ele iau alura unei adevărate ode. Unui subiect măreţ îi convine o muzică măreaţă şi calificative potrivite. Pe această portiţă accesul în tehnica versurilor este oarecum uşurat. Să analizăm comparaţiile rând pe rând. Ce poate să însemne o mare înzestrată cu delire? Ne poate fi de vreun folos psihiatria? Nu credem. Ca formă patologică, delirul presupune anihilarea barierelor dintre real şi ireal, între logică şi vis. In această ipostază conştiinţa se hrăneşte din propriile sale nălucirì, pe care le consideră ca fiinţări adevărate. Marea însă, admiţând chiar o personificare a ei, nu ne îngădue să-i atribuim asemenea stări. Metafora are aici funcţia de a facilita exprimarea exclamaţiei de admiraţie a poetului, în faţa priveliştei continuelor metamorfozări ale mării. Această necesitate formală, pare, că atrage după sine şi cele două metafore imediat următoare: *„Peau de panthère* et *chlamyde trouée".* Repetiţia insistentă a consoanei *d*, care impune ritmului accente particular de sensibile, după care urmează scurte avalanşe fonetice, se pretează minunat la intensificarea aceleiaşi atitudini. Dacă metafora: *„Peau de panthère"* sugerează variaţii multiple de culori pe suprafaţa apei, aceea care-i succedă, declanşază în conştiinţă imaginea unui spectacol măreţ, strălucitor. (Lăsăm la o parte nuanţa de preţiozitate a comparaţiei: *„idoles du soleil").* Metafora: *„Hydre absolue"*, deşi în aparenţă se apropie de precizie, ducându-ne cu gândul la fiinţe imperceptibile (hidre), este în realitate expresia apogeului atitudinii de admiraţie. Paul Valéry n'ar fi putut să asemenea marea cu *hidrele naturaliştilor.* Este de ajuns să acceptăm o atare posibilitate, pentru ca tot farmecul versului să dispară, prin simpla identificare a unui „mare infinit" şi a unui „infinit de mic". După mitologia greacă, *hidra* (Hidra din Lerna) era un balaur cu şapte capete, care avea darul să-şi înlocuiască imediat capul retezat de vreun viteaz, care se încumeta să-l atace. El nu putea pieri, decât dacă i-se suprimau toate capetele în acelaş timp. Mitologia spune că Hercule a izbândit să

obţină acest formidabil succes. Astfel interpretată, metafora devine simbolul puterii magice a mării; realitate „absolută", care se manifestă totuşi în forme infinite şi se reface după fiecare schimbare. Se înţelege că însăşi marea simbolizează conştiinţa adâncă a omului. Şi ce elogiu, ce comparaţie mai puternică se poate concepe? Acest balaur „îmbătat" de carnea lui, muşcându-şi neîncetat coada, devine în ultima analiză imaginea atotputerniciei, a absolutului, în care începutul şi sfârşitul (capul şi coada), fiinţa şi nefiinţa se contopesc şi în care, prin urmare, dispar *contrarele*, pe care logica realităţilor ni le impune. *„Tumultul"* şi *„linişteа"* fac parte din aceeaşi substanţă. Sentimentului şi contemplaţiei subiacente, proprietăţii profunde a conştiinţei, care nu poate să fie sesizată decât printr'o puternică intuiţie introspectivă şi deci inexprimabilă în realitate cu ajutorul mijloacelor discursive, Paul Valéry i-a căutat un corespondent cât de modest, în vocabularul omenesc. Metaforele utlizate par aşa dar pretinse de spectacolul răvăşirii lor interioare, de sentimentul sesizării momentane a absolutului în conştiinţă. Unui atare succes, i se cuvenea un imn. Şi versurile analizate vor să fie acest imn.

Cetitorul va remarca, desigur, că rostul metaforelor nu este aici de a completa un sens, „relevând" ceeace este *ascuns*, ci de a ne orienta către simţirea acestei forme proteice, care este marea, simbol al conştiinţei omeneşti, capabilă să ajungă la o *formă pură*, în care orice conţinut rămâne un simplu accesoriu.

Imperative şi exortaţiuni

In ambiţia lui de magician al versului, poetul nu scapă din vedere niciun mijloc ce i-ar îngădui să-şi sporească virtuţile de farmec şi încântare asupra cetitorului. El simte că sufletul este refractar procedeelor obişnuite şi că boldul *imperativelor* este modalitatea primară a trecerii dela o stare la alta, dela realitate la vis şi invers. Imperativele şi exortaţiunile sunt aşa de numeroase în poezia lui Valéry, încât ele singure ar necesita un studiu special. Ne limităm la trei exemple, deoarece numărul nu interesează în cazul de faţă.

„Existe !... Sois enfin toi-même ! dit l'Aurore"
(Air de Sémiramis)

Se ştie că tehnica evocaţiunilor imperative era curentă în operaţiunile de magie, atât la vechile popoare orientale şi mediteraniene, cât şi la cele europene, în timpurile mai îndepărtate. Procedeul se sprijinea de sigur pe credinţa conştientă sau inconştientă că *vorba* ar fi o forţă eficientă, capabilă să influenţeze atât mersul evenimentelor, cât şi conduita spiritelor evocate. Ar fi absurd să-l socotim pe Valéry un astfel de magician, deşi cultul sunetului şi verbului are la el ceva din idolatria magică. El îşi dă seama că nu poate să aştepte trezirea şi edificarea unei convingeri mistice la cititor, dar simte în acelaşi timp în ce măsură forma imperativă lucrează asupra conştiinţei, tocmai pentrucă ea se adresează unor

tendințe primare-inconștiente, apte să fie deslănțuite datorită unui excitant sonor puternic. Cine nu cunoaște efectul unei exortațiuni abile, exercitată asupra trupelor gata de luptă. succesul pe care-l obține un confesor — prin același procedeu — față de păcătosul timid, sau încăpățânat ? Există o întreagă psihologie a „imperativului", pe care cercetările moderne nu o ignoră.

Versul menționat, în care „Aurora" ne face impresia că simbolizează conștiința, care se trezește și se străduește să scoată corpul din toropeală, utilizează cele două imperative energice, cu scopul subînțeles de a ințepa, de a urni sufletul, de-al orienta spre sine-însuși, unde se poate regăsi și simți stăpân. Ele au avantajul de a lucra *direct* asupra conștiinței, antrenând-o pe propriul ei drum și obligând-o să accepte o formă, în care să se recunoască autoare a operelor ei. Și după ce poetul urmărește nuanțele cele mai delicate ale intimității psihice, după ce scrutează elanurile și pretențiile ei, ca și cum ar dori să lase conștiința în odihnă, spre a se bucura de *impresiile* produse de mediul exterior apropiat și de „vastele gândiri", pe care le elaborează, el își termină poemul cu acest imperativ îndulcit și cu intenția transparentă de a păși pragul dincolo de reflexiune, în lumea visării și a beatitudinii:

„BATTEZ, Cymbales d'or, mamelles cadencées,
Et roses palpitant sur ma pure paroi !
Que je m'évanouisse en mes vastes pensées"...

Sciziunea aceasta a conștiinței — fatal provocată de imperative — în care o parte ordonă și alta se conformă, devine uneori așa de accentuată și insistentă, încât ne face să ni-l închipuim pe Valéry în hipostaza hipnotizatorilor, sau în aceea a îmblânzitorilor, care „descântă" șerpii și fac inofensivi leii, ca apoi să le comande mișcările pe care le dorește !

„Calme, calme, reste calme !" (Palme)

Ca și cum ar dori să se convingă prin auto-sugestie, poetul își *recomandă* liniște și așteptare. Un romantic ar fi slobozit accentele cele mai patetice când mintea lui ar fi fost asaltată de cine știe ce idee nouă. Valéry, veșnic neîncrezător și curios de ce se va mai întâmpla, *vrea* să reziste și să aștepte. Este un hipnotizator, un comedian, care se amuză cu propria-i gândire. Opoziția care ia naștere în modul acesta, între două sau mai multe tendințe, este întărită, dar și soluția amânată. Și ea va veni, mai târziu sau mai devreme, ca un fruct miraculos copt — ca un fruct al magiei exercitată asupră-și. Un exemplu tipic de conduită magică-verbală, ne oferă versul următor:

„Dors toujours !
Descends, dors toujours ! Descends, dors, dors !"
(La jeune Parque)

Repetiția ordinelor în ordinea eficienții lor sugestive și accentul pus pe cel mai puternic dintre ele, cu care versul se și termină, ne face să ne înfățișăm procedeul unei descântătoare.

Am fi dorit să adâncim reflecţiile ocazionate de analiza imperativelor, dar teama de a nu fi luaţi de iureşul ipotezelor şi de propria noastră imaginaţie ne comandă o suspensiune. Este timpul meditaţiilor cititorului...

Aliteraţii

Adevăratul secret al poeziei lui Valéry, pe deasupra celor spuse până aci, se pare că stă în ţesătura *aliteraţiilor*. Bănuiala noastră este indirect confirmată de teoriile autorului despre poezia pură şi despre care am tratat în capitolul precedent. Ea nu este desminţită dealtfel, de textele şi versurile studiate de noi. Dorind să realizeze un univers muzical, numai ritmul fizic al cuvintelor nu era de ajuns; *armonia* este aceea care-şi pune pecetea autenticităţii muzicale :

„Parmi l'arbre, la brise berce
La vipère que je vêtis" (Ebauche d'un serpent).

Interpretând ad-literam aceste două versuri şi considerând ca ideie a lor *acţiunea de a legăna*, remarcăm că însăşi asocierea şi repetarea consoanelor o sugerează. Consoanele: p, l, b, prin chiar condiţiunile lor fiziologice de pronunţare, impun pauze uşoare şi de scurtă durată. Consoana *r*, a cărei succesiune este, în cazul de faţă, efectul unui calcul bine orânduit, are rolul să forţeze precipitarea ritmului, după scurtele pauze pretinse de celelalte consoane, înaintase ei. Observăm de asemenea că versurile citate, pronunţându-le, urmează un ritm pe care l-am putea reprezenta sub forma unei sinoide, cu maximum de înălţimi pe a doua silabă a cuvântului *arbre* şi pe a doua silabă a vorbei *vipère*. Armonia vizualizată, datorită artificiului nostru, nu este mai puţin efectivă şi pentru ureche. Rularea consoanei *r* şi apăsarea labialelor *p* şi *b*, sugerează într'un chip fericit legănarea şi fâşâitul arborilor, produse de vânt.

Dar exemple mai plastice vor pune cu mai multă uşurinţă în evidenţă meşteşugul poetului, care n'are nimic a se teme din divulgarea secretului, deoarece aplicarea lui necesită şi alte calităţi, decât simpla cunoaştere !

„Sitôt pétrit, sitôt soufflés
Maître Serpent les a sifflés
Les beaux enfants que vous créâtes !"
(Ebauche d'un serpent).

Sensul ascuns al versurilor, tocmai că se dovedeşte ca atare, merită să fie trecut sub tăcere ! Două cuvinte formează totuşi după părerea noastră, cheia acestor versuri: *Soufflés* şi *Sifflés*. Primul ar semnifica faptul *plămădirii*, al creaţiei; cel de al doilea, acţiunea furtişagului (al *şterpelirii)* prin viclenie. Restul ideii şi intenţia originară a poetului intereseaza prea puţin, fiindcă ea n'ar putea modifica impresiile auditive produse de aliteraţiile consoanelor fluerătoare *s* şi de silabele cu aceeaşi calitate: *si, sou, se*. Ele produc o

muzică stridentă, este adevărat, însă neplăcerea, care ar putea rezulta din ea, este oarecum atenuată de sunetul mai intunecat și de un volum mai amplu al lui z, care ia naștere din legăturile fonetice, pretinse de alăturarea vocalei *a* (les *a*...) și a vocalei *e* (beaux enfants...).

De o valoare asemănătoare, dar sensibil fuzionate cu fondul, sunt și aliterațiile din versurile cu care se termină capo d'opera *Le Cimetière marin:*

„Le vent se lève! Il faut tenter de vivre!
L'air immense ouvre et referme mon livre,
La vague en poudre ose jaillir des rocs!
Envolez-vous, pages tout éblouies!
Rompez, vagues! Rompez d'eaux réjouies
Ce toit tranquille où picoraient des focs!"

Contemplarea mării liniștite și frământarea intelectuală asupra marilor probleme ontologice, pe care subiectul poemului le ridicase, se termină pentru poet, printr'un elan către viață și acțiune. Afirmarea aceasta a eului voluntar, ca și efortul de reacomodare cu existența empirică, sunt intensificate de *muzicalitatea* versurilor și de potențele de sugestie, implicate în repetirile insistente ale consoanelor *v* în deosebi, la care se adaugă sunetele: *f, j* și *ge*. Ar fi naiv să credem, că Valéry a dorit să obțină exclusiv un efect acustic din aliterațiile remarcate, imitând vâjâitul vântului, cu nici un alt scop decât acela al incantației sonore. Ruperea relațiilor psihice anterioare (contemplare și meditare activă succesive) și orientarea sufletului spre un nou obiectiv *(„Il faut tenter de vivre")*, presupune nu mai puțin un act de puternică rezonanță sufletească, deoarece schimbarea *„derivei"*, nu este rezultatul mecanic al unei indiferențe, cauzată de plictiseala și oboseala reflecțiilor, ci un gest de bărbăție și curaj, care necesită o nouă concentrare de forțe, indispensabile noului scop propus, acela de a „încerca să trăiască". De logica acestei ipoteze, este legat și sentimentul neașteptatei schimbări operate, care, pentru a fi susținută, are nevoie de participarea întreagă a conștiinței și eului. Senzațiile auditive de *vâjâit*, produse de aliterațiile *v, f, j* și *ge*, contribue la intensificarea acestui sentiment, precum și la cristalizarea energiilor sufletești, capabile să realizeze actul pe care poetul îl propune. Fondul și forma se îmbină aici, în virtutea dinamicei interioare a versurilor.

*
* *

Considerațiile asupra tehnicei poetice la Valéry, confirmă într'o bună măsură vederile lui teoretice, expuse în capitolele prime. Dar ele ne pun și în prezența unor temeiuri, care ne-ar îndreptăți să avansăm câteva observații și rezerve. Este adevărat că, după modul cum el caută să utilizeze imaginile, contrastele și antitezele, metaforele, imperativele și aliterațiile, se dovedește un remarcabil tehnician, care nu rareori isbutește să aleagă materialul cel mai potrivit și să-l orânduiască după un plan matematic studiat, conform intențiilor și idealului său poetic. Efectul acestei ***stilizări,***

asemănătoare unei adevărate alchimii, nu poate să fie trecut cu vederea: armonia excită spiritul; îl tracasează uneori, îl prăvălește pe panta transformărilor celor mai puțin așteptate; iar alteori îl îndeamnă la repetate reveniri asupra lecturii poemului. Totuși, tehnica multora din poeziile lui nu se supune exclusiv demonului formei și muzicalității. Problemele și ideile pe care le întâlnim, fie chiar numai sub formă de *intenții* și *pretexte*, orientează forma într'un anumit fel, după cum aceasta se străduește să le fecundeze și să le mărească volumul, prin multiplele sugestii pe cari le declanșază. Imagini, metafore, imperative, aliterații, devin în felul acesta vehiculele fondului. Osmoza între formă și fond este mai mult decât întâmplătoare; ea este efectivă și voită. Judecat din acest punct de vedere, Paul Valéry ne apare mai degrabă un „eretic" al poeziei pure, în înțelesul dat acesteia de Mallarmé și Abatele Bremond. El nu reușește complet, nici să topească poezia în muzică, nici să atingă „infailibilul". In schimb, isbutește să închee o admirabilă logodnă între armonia poeziei și fondul ei intelectual. Dealtfel, fiecare artă își are marginile ei, peste care nu se poate trece fără grave riscuri. Și Valéry simte pericolul. Intre Sylla și Caribda, el alege metoda vâslașului îndemânatec și pătrunzător, care caută să-și salveze barca și pe sine, cu ajutorul compromisului. Este un abil.

(Va urma)

Florin Niculescu

P E R S P E C T I V E

(SCHIŢĂ FLORENTINĂ DIN QUATTROCENTO)

de **Rainer Maria Rilke**

Se uitaseră unul pe altul. Cărarea se ducea îndelung între garduri de răsuri înalte prin ţinuturi îndepărtate şi urcă dintr'odată spre libertate şi lumină şi Florenţa îi opri pe cei doi tineri luându-i în sine. Cetatea de marmură luă dăruirea lor. Ea luă pe fecior şi luă şi pe fată şi aşa-i desbină. Fiindcă era o altă Florenţă care fura pe fiecare din ei. Oraşul lui Beato Angelico era patria Simonetei şi ea, sperioasă de străini, şi toată în alb păşi prin mijlocul bisericei Santa Maria del Fiore. Tânărul cu o strâmtă haină purpurie închisă imita prăvălatele castele şi creştea cu turnurile-i veghetoare. Trăsăturile-i se încordau, se maturizau şi se desăvârşeau ca sub o nevăzută daltă. El adăsta dealungul râului Arno şi stăruia ascultând. Apoi zise vârtos din gură: „Şi încă mai fumegă".

Simoneta se întoarse în tainicul ei umblet prin biserică, îl chemă. se turbură negăsindu-l pe Giuliano la fel, că îmbătrânise.

El fu nerăbdător şi repede-şi întinse braţul caşi când voia să tragă o săgeată dintr'un arc nevăzut: „Tu nu-l vezi ?".

Fata se sperie. Ea îşi îndreptă privirile în afară, desperată, grabnică, încotrova.

Ochii-i se rotiră căutând spre cupole şi frontoane până încolo spre munţii Fiesole auriţi de apusul de soare, se speriară şi obosiţi se înapoiară acasă. Clipirea pleopelor ei semăna cu o fluturare de aripioară.

Giuliano se trezi şi văzu cu ce cruzime asmuţise sărmanii ei ochi. Şi din pocăinţă el se făcu tânăr, aşa de tânăr cât putu el. Şi iubita simţând aceasta, crescu, se lăţi aproape matern.

Ea apucă o răsură, o ridică spre sine fără ca s'o rupă şi ceti din corola albă această blândă rugăminte:

„Crede-mă bună de orice veste. Aici nu aflu nimic. Dar spune-mi: „Ce socoţi tu? Arată-mi fumul, văzut de tine. Ajută-mă să dau de el, şi învaţă-mă ce înseamnă".

Tânărul povesti cu sfială: „A fost un mare foc în Florenţa. Un călugăr cernit mergea prin toate stradele şi povăţuia: In tot ce-i iubit de voi, arde ispita. Vreau să vă izbăvesc de strălucire".

Atunci râul Arno vui încoace. Giuliano privi în lăuntrul serii. Totul era fast şi risipă. Caşi ruşinat vorbi el mai departe, încet şi cu preget:

„Ei aduseră călugărului, tot ce aveau drag: un pumnal, o carte

iubită, un tablou venețian, aur, nestimate, lanțuri... multe femei aduseră catifele și purpură și pletele lor proprii, și în mânile lui neîndurate, toate se prefăcură în flacără".

Și vocea tânără se mânie și se stinse în cuvintele: „Și după flacără-fumărie și cenușă și sărăcie".

Cu fruntea încovoiată tânărul înaintă. Nu se îndură a mărturisi, că el însuș puse pe rug giuvaerele sale cu zece zile mai înainte. Sfios păși la stânga spre marginea cărării. Cu totul în dreapta pe cealaltă margine mergea Simoneta. Drumul era deșert. Deasupra lui era soare. Se făcu ca un șuvoi între amândoi. Ei îl auzeau clocotind.

Tăcere.

Apoi se chemară unul pe altul.

Fiecare din propria lor înfricoșare.

„Giuliano".

Tăcere.

„Simoneta".

Tăcere. Apa creștea tot mai mult.

„Nu-ți fie teamă", venea dela drepta din departe.

Tăcere. Apoi strigă din stânga:

„La ce gândești tu?".

„Dar atunci sunt oamenii astăzi săraci?".

„Da".

Și din dreapta: „Și Dumnezeu?".

Ceva țipă din adâncul tânărului: „Și Dumnezeu". El stătu, se buimăci, pipăi și apoi corpurile tinere se simțiră apropiate și rămaseră strâns laolaltă în mijlocul drumului ca un singur om. Ei ținură ochii închiși. Erau încă prea slabi, ca să fie altundeva împreună în noaptea asta de intimă apropiere.

Apoi Simoneta gândi: „Cum ești, tu iubite?".

Și obscur se întrebă Giuliano: Cum să numesc frumusețea ta?

Ei se întristară, fiindcă niciunul nu știa chipul celuilalt.

La urmă își ridicară totodată privirile — sus, — cași când era vorba de a găsi cerul.

Doar atunci se regăsiră și surâdeau recunoscându-se. Cași când își spuneau înde ei în curată uimire: ce adânc ești tu. Numai era între ei nici un drum și nici o apă.

Depărtările se irosiră tot mai mult în amurg și mai rămase împrejurul lor trează numai atâta din lume pe cât le trebuia spre a se străjui și a se simți singuri.

Mai târziu, când pe încetul fata se ostenise, zise: „Tu, eu astăzi aș fi vrut să te duc la cineva, dar nu mai am mamă".

Intr'asta răsăriră stelele și văzduhul tremura de răsunetul micilor clopote de Ave Maria dela biserica S. Niccolo.

Atunci el o rugă: „Du-mă la Dumnezeu".

Ea intră înaintea lui pe poarta S. Niccolo și era pe lângă el ca o lumină în răcoroasa umbră a străzii. Mână în mână, ca în fruntea unui lung alai de sărbătoare, urcară treptele bisericuței. Inăuntru îngenunchiară îndelung la toate icoanele singuri între toți.

Și atunci Dumnezeu era foarte bogat.

Traducere de **Iulia Murnu**

OTILIA ENACHE IONESCU

In anul 1927 trebuia să țin proba practică a examenului meu de capacitate, la liceul de fete „Domnița Ileana". Subiectul îl trăsesem la sorți din ajun. A doua zi, comisia începuse examinarea candidaților, la ora 8.

Intârziasem și plină de înfrigurare și emoție, abia urcam treptele primului etaj, fără să nimeresc cancelaria, — nu cunoșteam localul —, când îmi ieși înainte o doamnă, pe care o întrebai, unde așteaptă candidații.

Cu un zâmbet ce mi s'a întipărit adânc în memorie, cu o amabilitate plină de distincție și eleganță, doamna mă conduse spre cancelarie, unde trebuia să-mi aștept rândul. Nu știam cum să-i mulțumesc și să aflu cine este. Abia după terminarea examenului, am aflat că distinsa doamnă, era Directoarea liceului „Domnița Ileana" și că se numește doamna Otilia Enache Ionescu. Am plecat încântată și de rezultatul examenului: trecusem foarte bine ultima probă și descoperisem o directoare, pe care începusem să o doresc ca atare când voi intra și eu în învățământ.

Imprejurările hotărăsc însă totdeauna altfel decât intimele noastre veleități; abia în anul plecării dela direcție a d-nei Otilia Ionescu, adică după 15 ani, mi-a fost sortit să trec prin școala ce a condus, pasageră detașată la câteva ore.

In răstimpul acestor 15 ani de când funcționez și eu în învățământul secundar, am cunoscut însă activitatea personalității plină de modestie și discreție, care este d-na Otilia Ionescu.

Deaceea simt o adevărată cinste să pot prezenta aci, câteva din strălucitele calități ale acestei minți și ale acestui suflet de elită.

Dacă este adevărat, că noblețea spirituală a unui ins spiritualizează și modelează chiar trăsăturile fizice, punând în ele reflexul acelei bogății lăuntrice ce apropie ființa superioară de esențele divinului sălășluit în om, apoi chipul d-nei Otilia Ionescu învederează cu prisosință acest adevăr.

Fruntea sa înaltă este arcuită deasupra ochilor senini, cari răsfrâng o blândețe și bunătate serafică, scăpărând de o inteligență superioară. Linia de madonă a frunții și a întregului profil desinează o efigie clasică, luminată de un zâmbet, cel mai blând, mai sincer și mai fermecător: surâsul omului superior, gata să priceapă, să îngădue, să erte, să încurajeze, să mângâe pe cei mai plăpânzi, mai timizi, inferiori, mai nevârstnici.

Vorba sa mlădioasă, calmă și hotărîtă, totuși energică și blândă, plină de înțelepciune, lipsită de orice pedanterie, păstrează acea

simplitate cu adâncimi de sensuri, care este semn al sufletelor și minților serios cultivate și adânc umanizante, pline de mlădioasă înțelegere și tălmăcire a gândurilor și simțimintelor proprii, ca și pe ale acelora ce trebuesc să educe și să instruiască.

Originară din Focșani, unde s'a născut la anul 1882, d-na Otilia Ionescu a urmat cursul primar și secundar în orașul natal. Studiile universitare le-a făcut în București specializându-se în istorie și filozofie. A continuat pregătirea sa academică în Germania, la Universitatea din Leipzig și Iena, desăvârșindu-și specialitățile: istoria și filosofia, și insușindu-și o bogată cultură și disciplină științifică și pedagogică metodică, grefată pe adânca seriozitate a gândirii filosofice germane.

Cu o astfel de pregătire academică, se înapoiază d-sa în țară, ocupând o catedră de istorie și filozofie în învățământul secundar.

In anul 1927 a fost numită directoare la liceul Regina Maria din Capitală, unde funcționă numai câteva luni, spre a trece tot ca directoare a liceului „Domnița Ileana", care dăinuia numai de un an, sub prima organizare și direcție a d-rei Elena Nuțu, astăzi d-na E. Oteteleșanu.

Tovarășe de viață a unui distins cărturar, cu alese însușiri sufletești și didactice, profesorul Enache Ionescu, au norocul de a întemeia o căsnicie de reciprocă ambianță academică, și armonie conjugală superioară. Ambii au ilustrat cu o rară distincție și modestie învățământul nostru secundar.

Pierderea valorosului său tovarăș de viață a fost o cumplită durere pentru d-na Otilia Ionescu, durerea însă nu a îngenunchiat-o, ci dimpotrivă a determinat-o să se dăruiască și mai generos, mai febril idealului splendid ce avea despre școală, ca forță de creare și formație a valorilor spirituale ale neamului pe plan național.

De cum a luat conducerea liceului „Domnița Ileana", ceeace nu-a fost deloc ușor, date fiind împrejurările în care lua naștere școala, d-na Otilia Ionescu, cu deosebitul său tact și neobosita sa activitate de fiecare zi, și adesea de miez de noapte, a reușit să înalțe în adevăr o operă de care poate fi mândră. Șasesprezece ani de conducere în care micul local, atât de neîncăpător la început, a crescut mândru și impunător, cu toate vitregiile situației locului, vecinătăților și spațiului necesar atâtor cerințe pentru o școală de sute de eleve. Marele merit este de a creia aproape din nimic ceva, care să dăinuiască peste vremuri, ceeace d-na Otilia Ionescu a realizat, nu zic în întregime, față de idealul ce urmărea, și limitarea posibilităților de realizare atât de greu de obținut.

Cunoscând înfăptuirile școlare din Germania d-sa a năzuit să înfăptuiască și în școala românească modelul în care să armonizeze localul, cu tot utilajul necesar unui învățământ viu adaptat realităților istorico-sociale de serioasă ținută națională.

A înălțat rând pe rând clase de cursuri și săli auxiliare, necesare diferitelor obiecte de învățământ: laboratoare, biblioteci, săli de lucru, gimnastică, etc.; iar în cadrul acesta împreună cu corpul didactic și personalul administrativ, a veghiat la plămădirea atentă, asiduă, activă, vie și plină de roade *a sufletului viu al școlii, sufletul elevelor,* al acelor copile de 11—12 ani, cari intră în liceu atât de

micuțe ca să-l părăsească adolescente cu suflete și caractere, de care neamul nostru să fie mândru.

Pentru modelarea intelectuală și educativă a acestui suflet viu al școlii, sufletul bogat, neobosit și atât de bine pregătit al Directoarei a ars ca o făclie ce nu a cunoscut odihnă, și lumina sfințită de cultul datoriei îndeplinită cu toată râvna, a veghiat și a pătruns în cele mai adânci cute de suflet și de minte, transfuzând zi cu zi, lumina din lumina bogată a culturii sale științifice, și a sufletului său superior.

Cu tactul, cu inventivitatea pedagogică, cu bunătatea revărsată în cascade de înțelegere pentru tot omenescul în devenire, a materialului uman ce ni se încredințează în școală, d-na Otilia Ionescu a creiat și perpetuat o atmosferă de armonie desăvârșită, între colaboratoarele sale, colegele ce i-au purtat totdeauna respectul plin de sinceră afecțiune și neîntreruptă prețuire a personalității sale; între profesoare și eleve, între tot ce stă în legătură cu evoluția din interiorul unei școli, între școală și familie, d-na directoare a reprezentat în chip magistral echilibrul, măsura, ordinea, delicatețea, eleganța și distincția chiar în admonestări, dacă era silită să le facă, ca și în încurajările și toate hotărîrile de ordin pozitiv prin care conducea, creind atmosfera de autonomie morală, isvor de manifestări spontane ce înnobilează în chip deosebit desvoltarea spirituală a colectivității școlare.

Despre realizările materiale ale d-nei Otilia Ionescu lăsăm să vorbească anuarul liceului intitulat: „Din viața unei școli".

Despre concepțiile educative și pedagogice ale fostei directoare a liceului „Domnița Ileana", vom reproduce ceva din cuvântarea rostită de d-sa cu prilejul împlinirii a 8 ani de funcționare a liceului. In fața d-lui Ministru al școlii de atunci, d-l Dr. Angelescu, d-na Otilia Ionescu și-a rostit gândul întreg, sincer, curagios, limpede și fără echivocuri, însuflețită de adâncul respect pentru adevăr și realitate spre care trebuie să tindă învățământul, al cărui scop suprem să fie: învățământul național.

Cu o uimitoare previziune a vremurilor ce străbatem azi, d-sa spune în 1934 lucruri de o surprinzătoare actualitate.

„Pentru omul cult, nu atât idealul absolut și totdeauna mai ușor de conceput, nici fapta — care rămâne totdeauna în urmă — *ci cinstita năzuință de mai bine, această sfântă aspirațiune spre perfecționarea absolută*, este unitatea de măsură a judecăților lui de valoare și apreciere în tot ce spune și înfăptuește.

In lumina acestui adevăr am socotit că o sărbătoare inaugurală ca cea de astăzi, întru cinstirea unei neîntrerupte munci de 8 ani, ca aceea ce s'a depus la această școală, este un moment și prea de tot solemn, pentru a-l lăsa să treacă numai așa ca un ușor divertisment, sau o intermitentă relaxare între două clipite de efort, cum se face de obicei, la serbările școlare, dar și un prilej de prea multe și alese virtuți pedagogice, nu numai pentru cei mici ci și pentru cei mari, pentru a nu-i reliefa ceva mai în amănunt, *fiorul* atât de educativ ce ți-l lasă totdeauna în suflet, distanța dintre ideal și realitate".

Câtă pasiune pedagogică și cât de pătruns se cere să fii de înalta responsabilitate pedagogică, spre a simți *fiorul* despre care

vorbește d-na Otilia Ionescu, care a trăit zi de zi, an de an, acest sfânt freamăt al sufletului de educator consacrat și desăvârșit!

Vorbind despre evoluția școalei, dealungul vremurilor, ne schițează retrospectiv năzuințele ei încă dela societățile primitive, când „imitația spontană sau forțată a faptei bătrânilor de către tineri era toată educația. Când viața societății primitive intră în contact de corelațiune cu valorile sufletului colectiv și primitiv, ne mai fiind de ajuns, și alte valori își fac apariția și se suprapun, apar valorile personale, cuminți cârmuite de logica clară a conștiinței individuale și fapte impintenate de imperativul categoric al fragilei responsabilități morale.

Dar, odată cu acestea, își face apariția și școala ca factor de educație aparte.

Cu vremea școala publică are un rol tot mai precumpănitor, ea trebue să pue în valoare personalitatea omenească și trece asupra ei obligația creierii de personalități, obligația de ridicare a întregului grup național, *până la rangul de adevărată personalitate colectivă,* înzestrată cu un simt de percepere tot așa de lucid și logic ca și acela al minții individului, personalitate cârmuită și de o conștiință reală, *tot atat de constrângătoare ca și imperativul responsabilității personale.*

E de reținut că în aceste idei ale d-nei Otilia Ionescu în 1934, rezidă însăși germenul problemei educative al momentelor istorice ce străbatem. Individualismul, personalitatea încadrată în colectiv și subordonată acestuia, spre a servi în social statul național, căruia trebue să i se subordoneze toate idealurile educative și culturale ale tineretului.

Continuând, d-sa spune răspicat și fără teamă de contradicție: „Școala alături de Biserică și Armată, de pildă, trebue să stea în fruntea tuturor așezămintelor și întreprinderilor publice, într'un stat cultural-național. Școala, Biserica și Armata sunt aproape totul în statul cultural, sunt: *sufletul statului de educație națională.*

„Școala însă pregătește și prelucrează materialul trupesc și virtuțile sufletești ale ființei omenești în creștere, pentru amândouă (Biserică și Armată), deprinde pe copil cu mersul umăr la umăr, tovarăș și la bun și la rău cu toți camarazii de clasă și conșcolarii lui, și stabilind între zidurile ei norme de conduită și forme de organizare după chipul și asemănarea celor din Stat, marea școală a neamului deprinde însfârșit pe copii și-i mlădiază cerințelor mai adevărate, cu vieața cetățenească viitoare".

Și ajungând la întrebarea: „Ce este Școala?" Clădiri mărețe, comitete și eforii școlare? Iată ce ne răspunde d-na Otilia Ionescu:

„Mărețele noastre clădiri școlare seamănă prea mult a cazărmi, bune desigur pentru disciplina soldățească a unor energii mature, dar, firește nu tot atât de potrivite pentru educarea unor energii copilărești în creștere. Arhitectura modernă n'a parvenit încă să creeze stilul, adevăratul stil de construcție școlară, iar corpul nostru didactic cu toată selecțiunea sa din ce în ce mai aleasă, a rămas totuși, în parte prea mult înclinat și *absorbit meșteșugului de erudiție cărturărească și de obligație funcționărească".*

Sunt în aceste fraze adevăruri așa de actuale, încât trebue neapărat să se țină în seamă, căci d-na Otilia Ionescu le-a rostit din-

tr'o convingere puternic înfiptă în realitate. In adevăr, localurile de școli cazărmi, au mai toate din aspectul lapidar al versului. „Liceu cimitir al tinereții mele, (sau) „Liceu cimitir cu lungi coridoare", întunecoase, glaciale, rău luminate și greu de încălzit, cu subsoluri ce servesc de clase celor mai cruzi elevi, cu săli ce nu se pot încălzi și în care trecerea dela toamnă la iarnă sau dela iarnă la primăvară, sădesc reumatismul în mădularele prea tinere ale școlarilor".

Cât privește „prea multa înclinare spre erudiție" și pedanterie adăugăm că trebue să recunoaștem cinstit că e prea vădită tendința de a face din niște bieți virmuși palizi și mulți, foarte mulți dintre ei degenerați fizicește chiar din primele clase, niște mici enciclopediști, deformați intelectualicește de avalanșa noțiunilor cu care vrem să le îndopăm creerul fraged. Și, Doamne, atâtea lucruri abstracte și departe de realitățile vieții, cari nu dau în cele mai multe cazuri decât superficiali intelectuali. Și iată ce ne mai spune d-sa:

„Școala Statului Național nu trebue să scoată numai erudiți și funcționari ci ea *urmărește idealul de a crește și făuri buni cetățeni.* Ce este un bun cetățean? Este acela care cunoaște atât trecutul neamului din care face parte cu toate ridicările și scăderile lui, cât și formele politice și legile lui de organizare; un bun cetățean trebue să fie și un productiv cu mintea și brațul: un muncitor. *Rentierul și sinecuristul parazit sunt excluși dintr'un adevărat stat cultural.* Un adevărat și bun cetățean trebue să se și poată înălța nu numai cu mintea dar și cu fapta deasupra nevoilor și intereselor lui particulare sau de clasă, pentru a putea vedea și pe acelea ale întregului căruia trebue să i se subordoneze.

„Idealul școalei naționale este de a forma și de a crește oameni întregi".

„Dar apropierea de acest ideal pedagogic este în legătură cu o mulțime de nevoi, bogăția și calitatea materialului didactic, starea financiară-pedagogică: suflete energice și talente pedagogice inventive, nu ne îndoim, vor suplini și în această privință multe lipsuri, dar apropierea de idealul nostru de cetățean e *în funcție și de ereditatea copilului de școală, de capacitatea lui de muncă, înzestrarea lui sufletească sau trupească, de hrana și sănătatea lui,* iar acestea depind la rândul lor, de buna sau reaua stare a claselor noastre sociale, de igiena și moralitatea vieții noastre publice. și mai presus de toate, de simțul de dreptate al statului față de toți. Pedagogia nouă se înfățișează și cu această latură bio-psihologică și socială, dar între anumite limite și peste greutăți energia sufletească și talentul pedagogic pot răzbi".

„Iată dece școala națională își pune toată nădejdea, — va trebui să și-o pună mai ales în aceste timpuri grele — pe iubirea de neam, avântul și puterea de abnegație a profesorimii sale; pe sănătatea ei trupească și sufletească, pe puterea de muncă și talentul pedagogic inventiv al educatorilor neamului, iar Statul nostru cultural-național va da deci toată atenția pregătirii și selecționării unui atare corp didactic.

Numai de o astfel de pregătire a dăscălimii atârnă ca școala noastră de astăzi, de învățătură cărturărească și de unilaterala pregătire biurocratică, școală a cărei așa numită cultură integrală, se

reduce în bună parte (după zicala strămoşească: in omnibus aliquid, in toto nihil) la o vanitoasă superficialitate şi jalnică unilateralitate mnemotechnică, faţă de multiplele cerinţe ale vieţii să se transforme într'o adevărată şcoală de cultură reală şi muncă productivă, în şcoala activă, şcoală de educaţie naţională.

„Asta nu înseamnă că pedagogia noastră activistă ar face cumva din profesor centrul tuturor preocupărilor vieţii şcolare. Dimpotrivă o cerinţă cardinală a pedagogiei activiste este: preocuparea în primul rând de copil: pentru ca, după cum se exprimă atât de plastic Demey pedagogul de frunte al Americii, copilul este şi trebue să fie: „Soarele, în jurul căruia să graviteze ca nişte sateliţi toţi factorii educatori". Dar tocmai pentru realizarea unui astfel de principiu, ne trebuesc profesori mai bine pregătiţi decât cei de azi, pedagogi, care cunoscând trebuinţele sufleteşti şi trupeşti ale diferitelor vârste copilăreşti, să ştie de unde trebue să înceapă şi unde trebue să ajungă; talente inventive, cari să-şi poată tăia singure drumuri noi şi descoperi mijloace de procedare sau cel puţin să aibă atâta iscusinţă, încât *să poată adapta şi mlădia metodele vechi şi cunoscute noilor nervi şi temperamentelor individuale* de copil, ce-i vor eşi în cale, suflete vii şi libere în stare să provoace numai prin sugerare şi persuasiune în sufletul copilului imperativele categorice ale moralei cetăţeneşti, să nu le poruncească făcându-le odioase. Mai mult decât oricare dintre cetăţeni, profesorul trebue să fie un om întreg, un kalos kai agatos, liber de prejudecăţi, entuziast şi fericit de fericirea altora".

Incheem cu acest citat din însufleţita rostire a d-nei Otilia Ionescu, spre a se vedea ce concepte superioare şi obiective are d-sa despre: învăţământul naţional, pe care s'a străduit să-l cultive în şcoala ce a condus cu atâta destoinicie 16 ani.

Liberă de prejudecăţi, entuziastă, energică, neobosită şi generoasă intelectualiceşte şi moraliceşte, fosta directoare a liceului „Domniţa Ileana", a fost în adevăr fericită de fericirea ce a putut crea altora şi mai ales elevelor sale, cari i-au fost atât de dragi.

Caracter de superioară calitate morală şi spirituală, fanatică slujitoare pe altarul marilor virtuţi ale şcolii, plecarea d-sale, a lăsat vădite goluri şi regretul de a nu mai continua încă o strălucită activitate. A rămas însă pentru noi exemplul culturii alese, idealul de atins ca suprem scop al activităţii noastre didactice, prezentă şi viitoare.

Agatha Bacovia

I U B I R E A   M I N C I U N I I

L'amour du mensonge“: „Charles Baudelaire“.

Şi când te văd purtându-ţi superba nepăsare
In cântec de vioare ce năvăleşte'n unde,
Oprind alene pasul, în dulce legănare,
Molcom rotind privirea-ţi ce-atât de-adânc pătrunde,

Sau când îţi admir fruntea, cu bolnava-i paloare,
Pe care joacă'n focuri luminile de lampe
Şi torţa serii pune un răsărit de soare...,
Ori ochii tăi, mai gingaşi ca ochii din vechi stampe,

Imi spun: „Cât de frumoasă-i, ce straniu 'nfrăgezită“!
Bogata amintire, coroană de crăiese,
O însoreşte..., coaptă ca fructa, pârguită
E inima-i, şi trupu-i cere iubiri alese.

Eşti oare fruct de toamnă cu-arome minunate?
Eşti tristă urna morţii ce-aşteaptă lăcrimare.
Parfum ce ne dai vise de oaze'ndepărtate,
O pernă ce mângâie, ori un coş cu flori rare?

Eu ştiu că sunt pe lume atâţi ochi plini de vise,
Cari n'ascund nicio taină şi nu ştiu ce-i misterul,
Gingaşe cutiuţe, fără odoare'nchise,
Sicrie fără moaşte... goale şi-adânci ca cerul!

Eşti forma 'nşelătoare şi'n tine porţi minciuna,
Dar sufletul mi-l mângâi şi de-adevăr nu-mi pasă;
Că eşti nepăsătoare ori rea..., îmi e tot una,
Decor sau mască goală..., te-ador căci eşti frumoasă.

Gh. Hilt

1940.

CÂNTAREA ÎNGERILOR

de **Alfredo Panzini**

Trăia odată, într'un oraş al cărui nume nu-i nevoe să-l amintesc, un om cumsecade, bun la inimă şi cu stare.

Intr'o zi citi din întâmplare în Evanghelie că mai uşor intră o cămilă prin urechile acului decât bogatul în împărăţia cerurilor, şi se înspăimântă.

Nu că ar fi dorit nici una nici două să intre în împărăţia cerurilor, fiindcă atunci ar fi însemnat să jignească legile Domnului. Ar fi vrut însă ca, la sfârşitul zilelor sale, să ducă la ceruri un suflet vrednic de viaţa fără de moarte din împărăţia cerească.

Pentrucă, dacă sufletul e un dar dela Dumnezeu, e şi o răsplată a omului.

Şi gândindu-se adânc la tâlcul vorbelor evanghelice, îi păru că sufletele celor bogaţi şi puternici, fără să-şi dea ei seama, se făcuseră de piatră în faţa nenorocirilor omeneşti. Aşa dar sufletele lor, fiind împietrite, sunt asemeni cămilei care nu poate trece prin urechile acului.

Ştiind acest lucru, se gândi ce-i de făcut. Işi rândui deci avutul într'aşa fel ca să nu-i lipsească, lui şi familiei, cele trebuitoare, iar prisosul se apucă să-l împartă spre binele altora.

Intreba unde erau săraci de ajutat. Se ducea în prăvălii şi lăsa vorbă să-i ducă atâta pâine, atâta făină, atâta vin, cutăruia ori cutăruia.

Nici odată nu voia să se ştie cine a făcut binele.

Se ducea să-i vadă pe neputincioşi; ar fi vrut să meargă şi la bieţii întemniţaţi, dar paznicii închisorilor nu-i îngăduiau acest lucru, deşi el le-o mărturisea hotărît că nu împlineşte decât una din cele şapte virtuţi creştine: mila.

Se gândi să-şi apropie învăţătura creştină; citind odată o cărticică vestită „Imitatio Christi", găsi scris astfel: „Vreau mai curând să simţi pocăinţa decât să cunoşti prin morală ce vrea să însemne pocăinţa".

Iar în alt loc: „De-ai şti pe dinafară toată Sfânta Scriptură şi toate învăţăturile oamenilor înţelepţi, ce lucru ţi-ar mai fi de folos în afara dragostei şi harului dumnezeesc?".

Şi mai găsi scris: „Nu vorbele mari îl fac pe om sfânt şi drept, ci viaţa fără de prihană îl face pe om drag lui Dumnezeu".

Şi altundeva: „Zădărnicie e setea de măriri omeneşti şi înălţarea în rang şi puterea între oameni".

„Până aici totul merge bine" îşi spuse bunul om, pentrucă dorinţa de mărire în putere şi renume între semenii săi nu-i trecuse prin minte, nici măcar prin vis.

Şi trăind aşa, la moarte, cartea faptelor bune din mâinile îngerului său păzitor era mare, pe când cea ţinută de notar era mică. Abia lăsă cu ce să-l îngroape: şi niciun rând de voroavă cu prilejul morţii nu s'a răspândit prin gazete: a fost de bună seamă şi el cuprins, dar fără nume, în acea dare de seamă din gazete unde stă scris: morţi ,atâţia, născuţi atâţia; 18 băeţi, 19 fete, la un loc 37. Căsătorii 18".

Prin urmare cu totul şi cu totul necunoscut, tocmai ca în rugăciunea: „Doamne, fă să nu mă ştie nimeni".

Dar ce înseamnă toate acestea? Deajuns că îl recunoscu Dumnezeu!

Fiindcă în viaţă fusese un om aşa de deosebit, Domnul îi trimise întru întâmpinare doi heruvimi ca să-i primească sufletul şi să i-l ducă în ceruri: aşa ceva Dumnezeu face foarte rar.

In Raiu avu loc de cinste şi se văzu alături de oameni cari, când pleacă în călătoria de dincolo de mormânt, îşi iau cu dânşii toată adunătura ştiinţei lor; dar nu preţueşte nimic, pentrucă până a nu sosi bine la porţile Raiului li se întâmplă ca unuia ce ar porni în spate cu o sarcină de omăt: când soseşte acasă, nu mai găseşte nimic. Toată ştiinţa se topeşte ca zăpada.

Sărbătorile din raiu nu-i uşor să le descrii, dacă n'ai fost acolo ca Dante; dar până şi el nu ne-a dat decât puţine ştiri, pentrucă, după ce te-ai întors pe pământ, amintirea se şterge, cum el însuşi ne-o spune.

Oricum, din cât se poate şti, pare-se că de acolo de sus, s'ar vedea tot cuprinsul nesfârşitului şi că fără spaimă s'ar cuprinde tot timpul nemăsurat.

Un lucru însă se ştie bine: că se fac acolo minunate cântări. Ingerii cântă din harpe şi viori aşa de frumos că noi nici nu ne putem închipui.

Şi iată, într'o zi, Dumnezeu umbla prin Raiu, cum obişnuia câteodată, să-i vadă pe fericiţi.

Ce s'o fi întâmplat?

Domnul vede cum pe obrajii acestui om bun curgeau încet încet două lacrimi mari. Uimirea Tatălui ceresc nu fu mică de loc. Cum ştim cu toţii, lacrămile oamenilor sunt duse în cer şi acolo schimbate în mărgăritare, cu care apoi meşterii cerului fac cele mai minunate podoabe. Cum am spus Domnul rămase foarte uimit.

„Dece plângi, omule? întrebă Dumnezeu. Aici, în Rai, nu se plânge. Nu te desfată îndeajuns cântarea heruvimilor mei?".

Şi omul zise:

„Mi-amintesc, Doamne, de ceva ce am lăsat pe pământ".

„Poate bogăţiile?".

„O, nu, Doamne".

„Puterea?".

„Nu mă gândeam la ea nici când eram jos pe pământ".
„Mărirea?".
„Dar ce mărire mai mare decât să ai un loc în cer?".
„Atunci, ce?".

Şi omul zise: „Când eram pe pământ aveam o fetiţă, cu feţişoara ca o petală de iasomie; seara adormea în pătucul ei cu mânuţele cruce şi toate dimineţile, când se deştepta, cânta de voioşie că trăeşte: cânta cu atâta voioşie că i-am şi dat numele de *Voioşica;* şi era cântecul ei aşa de neprihănit că îmi părea o rugăciune şi, ascultând glasul copiliţei mele, mi se părea că mă rog. Acel cânt, o Doamne, îmi pătrunde iar în inimă. Fă Doamne, fă să aud iar cântecul copilei mele!".

Şi Domnul, care e bun şi care are legi deosebite de ale noastre, porunci să înceteze cântarea heruvimilor şi astfel glăsciorul Voioşicăi, numai el, se auzi, cântând pe pământ un cântec dela ţară.

Şi fericiţii deschiseră ochii şi stelele se opriră din mers să o asculte.

Trad. de **Ioan Micu**

O EVOCARE: DAN ALEX. BOUREANU

Văd şi acum ziua aceea a plecării. Unitatea se va îmbarca în gara Dealul Spirei. Toată ziua mi-o petrecusem în curtea batalionului aşteptând clipa plecării. Lăsam în urma mea multă suferinţă şi duceam cu mine tot atâta cât lăsam sau poate mai multă. De dimineaţă aşteptam într'una cu raniţa pregătită, cu restul echipamentului bine încătărămat. Le pipăiam făcându-le mereu inventarul: sacul de merinde, umplut cu cărţi, masca de gaze, cartuşierele, casca, enorma raniţă peste care se încolăciau mantaua, pătura cazonă şi o pătură „ţivilă", puşca, revolverul şi o servietă. Le-am pus toate acestea în automobilul unităţii şi am plecat târziu spre casă să-mi mai văd odată ceeace lăsam în urmă. Nu eram încă sigur că vom pleca nici în noaptea asta. De cinci zile se făceau mereu pregătirile regimentului, iar plecarea se amâna. Şi ne atrăgea pe toţi plecarea asta în bezne, în necunoscutul Rusiei, fără limite, fără definiţie. O, cu câtă putere magică ne atrăgea pe toţi necunoscutul acesta care plutea peste noi şi care, în fond, putea fi însăşi moartea! Erau aci toţi camarazii. Pe unii îi cunoşteam bine; doar făcusem un an întreg de mobilizare împreună, în Bucureşti şi pe „zonă". Erau mai multe echipe împărţite în părţi egale. Un detaşament pleca sub conducerea d-lui Maior Alex. Namian, militar integru şi om de înaltă cultură şi deosebită sensibilitate artistică. Altul pleca sub conducerea d-lui Maior Mitu Ionescu, acest minunat suflet de român, veşnic surâs şi voie bună, camarad şi prieten cu fiecare dintre noi şi căruia fiecare, în sufletul nostru nu-i puteam spune „Domnul Maior", ci cuvântul acela care stă în inimă şi porneşte din inimă: „Nenea Mişu". Şeful suprem, omul acela de o necontenită energie, care îşi acoperea blândeţea inimii sub o aparentă duritate militărească, slab, înalt, veşnic îngândurat, care ne certa cu aceeaşi pasiune cu care ne şi iubea, era colonelul Ghimuş, iubit, temut şi admirat.

Alegerea detaşamentelor fusese făcută după voia tuturor. Fiecare se simţea mândru să plece „pe front". Pasul călca mai tare, capul se ridica mai semeţ. Plecăm! Unde? Nimeni nu ştia. Zvonurile erau vagi. Zaporosje, Dniepropetrowsck, Crimeia, Krasnodar, Rostow! Undeva departe. Cât mai departe. Mintea număra kilometri de distanţă. Aproape 2500 km. departe de ţară...

Se dăduse ordinul de îmbarcare pentru ora 9 seara. O minunată noapte de vară. Era în 9 August 1942. Am ajuns la rampa gării. Intunerec. Şiruri lungi de trenuri militare. Cu multă greutate mi-am găsit convoiul. Voci răsunau în întunerec:

— Pepé, ai venit?

— Sunt aci! Unde e Burileanu?
— Prezent.
— A venit Penescu?
— Da.
— Dar Anghelescu?
— E pe aici.

Mintal refăceam „apelul". Radler, Trandafirescu, Gabor, Aroca, dom'major Rapcea, sublocotenentul Vasilescu....

Ne îmbarcăm.

— Cine are o lanternă?

Nimeni nu avea. Nici o lumânare? Nu. Nu era nimic. Nu aveam nici lampă. Singura fusese luată în vagonul ofițerilor. Ah, și mi-era sete. Ce ne facem? Bidoanele sunt goale.

— Profesore, n'ai ceva apă în bidon?

— Gol bădie, răspund fără să știu cine mă întrebase.

Ei bine, nu. Nu se poate așa. Nu putem merge pe întunerec și cu bidoanele goale. Iau inițiativa.

— Mă duc să caut apă și lumânări. Cine merge cu mine?

— Eu! — aud o voce liniștită, puțin gravă.

Sar din vagon și stăpânul vocii după mine. Nu puteam distinge mare lucru. O siluetă înaltă, un cap puțin prelung, o barbă neagră, fină. Inotăm amândoi, în beznă, vorbind de toate celea, cu iuțeala de împrietenire care caracterizează pe soldat. Ieșim în șosea și căutăm. Găsim un fel de prăvălie care avea de toate, chiar și lumânări. Suntem serviți imediat. Dar să nu uităm setea. Negustorul avea și bere.

— Bem?

— Desigur.

Imi privesc acum pe îndetele camaradul. Un băiat drăguț, foarte tânăr, cu o privire adâncită undeva în necunoscut, cu un imperceptibil zâmbet în colțul buzelor. O fire tăcută, închisă, meditativă. O barbă neagră îi înconjură obrazul, o barbă a la Italo Balbo. Dar oricât am fi de soldați uzanța lumii este mai tare.

— Hai să ne cunoaștem! Eu sunt Petru Ionescu...

Tânărul ridică mirat privirea. Imi spune potolit că mă cunoaște din scris, că mi-a urmărit activitatea, că-mi citește articolele, în special cele din *„Gândirea"*. Apoi, deodată, cu un aer de mândrie legitimă, exclamă, așa cum exclamase odată și Rafael Sanzio:

— Anche io sono pittore! — Și eu sunt scriitor. Mă numesc Boureanu! Dan Alex. Boureanu, — completează apoi pentru o definitivă tranșare a situației. Văd în fața ochilor imagina unei cărți cu titlul ei: *„Cai de Apocalips"*. O găsisem la *„Gândirea"* cu o dedicație frumoasă. Trebuia să scriu despre ea la Cronica Literară. Dar războiul voise altfel.

— Ești rudă cu Eugen și cu Radu Boureanu? întreb, intrigat.

— Radu mi-e frate, iar Eugen Boureanu e tatăl meu.

— Unde scrii? Unde ai publicat?

— Nu prea. Foarte puțin. Dar sunt scriitor. Scriu poezie și proză. Dacă vrei am să-ți citesc câteva din poeziile mele. Am caetul cu mine. Dar să știi, sunt numai lucrări de început. Nu îndrăznesc să scriu, nici mai cu seamă să public.

— Dece?

— Pentrucă mi-e frică să nu fie ceva slab. Şi eu aşi dori să realizez lucruri cât mai perfecte.

Vorbeşte şi zâmbeşte. Are o privire pe sub sprâncene şi îi place să ţie capul în jos. E parcă urmărit de ceva, ceva greu, dureros, tăinuit.

— Eşti foarte tânăr, domnule Boureanu. Tânăr şi, trist. Laşi, de sigur, în urmă ceva ! E explicabil. O iubire !

— Da. Iubesc o fată. Dar nu e numai asta. E ceva mai mult. Despărţirea de părinţi a fost foarte grea. Pe tata l-am sărutat la plecare şi i-am spus: E poate ultima sărutare, tată...

— Nu trebue să fii prea pesimist. Nu moare toată lumea în războiu...

— Ştiu... Şi totuşi eu am credinţa că nu mă mai întorc. Aşa i-am spus şi tatei, aşa i-am spus şi mamei...

— Fii serios. D-ta eşti tânăr şi ai în faţă viitorul şi viaţa. Lasă aceste gânduri negre, prea romantice.

— Nu sunt gânduri romantice. E o convingere a mea...

Berea din sticlă se terminase. Era târziu. Ne-am umplut bidoanele cu apă şi am pornit din nou, înotând în întunerec, spre vagoanele noastre.

Am aprins lumânarea în exclamaţiile entuziaste ale băeţilor, am pus-o în cască şi am agăţat casca de un cui din vagon. Apoi au venit oboseala şi somnul. La miezul nopţii trenul a pornit într'un huruit vag de vagoane grele. Şi drumul începu astfel acompaniat de zgomotul răsuflării camarazilor adormiţi de mult.

Aşa l-am cunoscut pe Dan Alexandru Boureanu, tânărul care nu trebuia să se mai întoarcă din Rusia.

Am străbătut vreme de zece zile lungul drum până la Rostow. Călătorie făcută în trenul nostru cu vagoane de marfă, pe care le-am amenajat cum am putut ca să ne facem un interior confortabil. Păturile de cort le-am pus deasupra paelor, închegând un fel de pat. In mod spontan băeţii m'au decretat „şeful" vagonului, pentrucă orice unitate militară trebue să aibă un „şef", iar vagonul constituia o astfel de unitate. La distribuirea raţiilor de pâine, de carne conservată, de unt, marmeladă, pateu de ficat şi alte bunătăţi constituind alimentaţia noastră, făceam împărţeala spre totala mulţumire a tuturor.

Şi timpul trecea în cântece şi tăceri în vreme ce trenul îşi huruia fierăria greoaie peste coclaurile unei Rusii de tăcere şi moarte. Ca să-şi omoare vremea, băeţii jucau ţintar, table sau şah. Am jucat şi eu şi pentrucă eram mereu bătut m'am lăsat păgubaş. Singurul care nu lua parte la „activitatea" aceasta a tuturor era Dan Alex. Boureanu. Din când în când juca totuşi cărţi. Apoi se retrăgea în tăcerea lui sau citea, interminabil, „Fumul Amăgirilor" a lui Sommerset Maugham. Câteodată îl surprindeam stând ore întregi în uşa vagonului, soldăţeşte, privind undeva în depărtare, în urmă sau poate înainte, în trecut sau poate în viitor.

Il văd şi acum, când am ajuns la Rostow şi ne-am instalat provizor. Era într'o clădire enormă, un fost internat sau cam aşa ceva, cu multe caturi, o construcţie şubredă, murdară, cu pereţi în paiantă şi cu pretenţii de confort occidental. I se dăduse însărcinarea de furier al companiei şi îşi căuta o cameră în care să se

instaleze. Cu două zile înainte pososiserăm în Rostow. O noapte de smoală, de fum şi de beznă. Nu vedeam nimic în faţa noastră. Am dormit cu toţi undeva pe pământ. Deabia a doua zi de dimineaţă ne-am dat seama că avusesem drept căpătâi în loc de movile de pământ, morminte. Era un mic citimir armenesc cu o biserică în mijloc, scăpată de distrugere. Boureanu râdea.

— Am dormit pe un mormânt!

— Atunci ai să scrii poate o poezie! i-am spus.

— Da. Ciudăţenia asta mă inspiră. Am auzit inima mortului bătând...

— Când o termini mi-o citeşti şi mie...

— Cine ştie când o voi termina şi dacă voi mai avea timp...

Il vedeam adeseori cu un caet mic în mână, retrăgându-se în câte un colţ. Scrie puţin apoi rămâne în visare, morfolind colţul creionului în gură. Dar deşi m'am ţinut de el, nu mi-a citit niciodată nimic.

— Nu pot să scriu cum aş vrea! Nu reuşesc nimic. Totuşi am scris ceva. Intr'o zi am să-ţi citesc.

Acum eram aci şi îşi căuta o odaie ca să instaleze cancelaria companiei. Işi adusese o masă şi un scaun şi purta mereu cu el registrul companiei. Dar peste 2 zile ne-am mutat în altă parte, la Selmaş, o suburbană a Rostowului. Era încartiruit pe aceeaşi stradă cu mine, în faţa casei mele. O stradă de margine pe unde au şuerat de câteva ori gloanţe răzleţe ale partizanilor, dintre cari unul a nimerit în pieptul tânărului poet. Aşa că nu peste mult timp aud că Boureanu a fost internat grabnic într'un spital, pentru o operaţie urgentă. Ne pregăteam să-i facem cu toţii o vizită camaraderească îndată ce doctorul va permite. Peste două zile un camarad mi-a anunţat, emoţionat, simplu:

— Ştii, Boureanu săracu'...

— Cum! Ce s'a întâmplat?

— E pe sfârşite! Nu mai recunoaşte pe nimeni.

A fost un moment de uluială generală. Burilianu a plecat cu locotenentul, delegat de noi toţi, să-l vadă şi să ne aducă veşti. Hotărîsem cu toţi să mergem după masă la spital. Dar era prea târziu.

A închis ochii, într'o comă din care nu s'a mai trezit. în noaptea aceea, spre ziuă.

Cu Dan Alex. Boureanu am făcut trista inaugurare a cimitirului eroilor români din Rostow.

Am avut sarcina să-i duc, la înmormântare, crucea, o cruce simplă, de brad, pe care o mână nedibace scrisese numele acesta ce ar fi putut fi predestinat unei cariere strălucite. Iar peste cosciugul care se cufunda în pământul acesta al Rusiei, ca în braţele tainei cele deapururi, am aruncat, cu ochii în lacrimi, toţi camarazii lui, mâna de pământ a datinei în vreme ce buzele noastre murmurau creştinescul: Fie-i ţărâna uşoară!

Nu ştiu ce s'a făcut cu carnetul lui de poesii. Mi s'a spus că înainte de a muri, într'un moment de luciditate, l-ar fi rupt. Acelaşi gest îl făcuse de altfel şi atunci când plecase din ţară spre front. Ceeace am putut găsi din poeziile şi proza lui este foarte puţin. A publicat în revista *„Satul"* câteva poezii, printre care şi *„Cre-*

dinţa". In „*Jurnalul*" din Craiova a publicat nuvela „*Păcatul*", cu titlul „*Greşala*".

Poezia lui Dan Alex. Boureanu este pătrunsă de o sensibilitate aleasă şi de un adânc suflu de reculegere şi sfiiciune. Poetul îşi dă seama de imensitatea sarcinii ce şi-o ia, de limitele puterii de taină a cuvântului. Sufletul lui vibrează la orice atingere a spectacolelor lumii. Trecerea unei şatre de ţigani îi dă prilejul să scrie poezia „*Ţiganii*" de mai jos, în care imaginea plastică este încorporată întrebărilor chinuitoare:

In noaptea nepătrunsă pornită'n lungul drum
Se conturează'n beznă o şatră ca prin fum...
Convoiu'naintează spre zarea dimineţii
Un melc apocaliptic prin valurile ceţii.

Sunt purtători de visuri ce doruri răscolesc
Şi care toată viaţa spre neştiut gonesc,
Sunt sufletele celor pe veci fără hodină
Ce nu-şi cunosc căminul şi n'au un colţ de tină.

Cărora le place viaţa s'o umble, s'o învingă,
Să-i ude ploaia vara, iar iarna să îi ningă.
In ei se ascund taine de oameni fără glie
Cu gândul în visare şi trupu'n pribegie.

In „*Credinţa*", tânărul poet (nu avea, pe atunci, decât 16 ani) trece firesc prin faza îndoelilor metafizice şi confruntând anumite aspecte ale realităţii cu idealul făurit de mintea lui ajunge la o concluzie evident pesimistă dar care lasă încă, în germene, prevederea unei reveniri sub mantia bogăţiei unor experienţe ce ar fi putut da desigur naştere unei expresiuni poetice de mare elevaţie religioasă:

Schit vechiu, uitat locaş de plânsete şi rugi,
Monahi îmbătrâniţi, uscaţi ca nişte rugi,
Miros înecăcios de mucegai şi fum,...
Să fie-acesta, oare, al Domnului Sfânt drum?

Chilii învăluite, de veci, în întuneric,
In care doar speranţa străfulgeră feeric,
Monahi cu feţe supte şi roase cruci pe piept,...
Acesta este, oare, chiar drumul cel mai drept?

Ceasloave desfoiate, cu pete unsuroase,
Fraţi slabi, de sub şiaguri port resemnări şi oase,
Icoane dispărute în colburi şi în vreme,...
Ca să vă ierte Domnul atât puteţi voi, geme?

Vechi lespede mâncate de trista călcătură,
Invinşi care pe soartă nici urmă n'au de ură,
Opaiţe sleite, ce'n colţuri lâncezesc,...
Să fie asta voia Părintelui Ceresc?

Făclii sărăcăcioase și frânte'n jumătate,
Cruci vechi, mucegăite, de ploi și cari mâncate,
Zăcând sub buruiana uitatelor morminte,...
Aceasta e slăvirea eternului Părinte?

Dece atâta sbucium, dece atâta chin,
Dece atâta plânset și tot pe-atât suspin,
Când stihiile vieții cer luptă cât de grea?
Așa voiește Domnul?... Sau, noi voim așa?

Atras de farmecul naturii, poetul nu poate rezista nici tentației de a cânta luna și, deși subiectul este poate de mult perimat, sensibilitatea lui reușește să dea o expresie de mare frăgezime, realizând un final impresionant în care sentimentul religios apare din nou ca o floare a primăverii prin zăpada rece a îndoelii și a gândului:

Joc de cretă și cărbune
— umbre călătoare —
luna plină, ce apune,
peste câmp și codru pune
magică splendoare,...

Și'n mormântu-i de regină
luna se cufundă, —
când pe zariștea vecină
o urzire de lumină
cerul îl inundă.

A mușit privighetoarea,
timpul pare static, —
zorilor — ce-aprind iar zarea —
le-a împrumutat culoarea
un penel seraíic.

Dar, această măestrie
n'o pot prinde eu,...
gându-i plumb, s'o poată scrie...
cântăreț poate să-i fie
numai Dumnezeu!

1936 („Zori de zi").

O altă expresie a cântării naturii, un cântec în care, obsedanta prezență a morții se manifestă din nou, în *„Pastel"*:

Plopii și-au rezemat frunțile de cer
Și cu rădăcine le-au îmbrățișat pământul, —
Vechea poartă, ce dă în cimitir
S'a aplecat pe-o cruce, unde-a împins-o vântul
Și a săpat, în piatră, durerea, cu brațul ei de fier.

O cioată, mai încolo, stă hâdă, învechită, —
A fost simbolul Morții... Dar crucea-acum s'a frânt
Și a lăsat de veghe doar ciotul din țărână
Pe care se apleacă un crin, împins de vânt,
Indurerat și firav, cu fruntea înălbită...

Uleiul dintr'o cupă a fost sleit de vreme
Să nu mai lumineze mormanul de țărână
Celui ce-a fost, și astăzi... nimic nu-i folosește...
O cruce își întinde, schiloadă, doar o mână,
Vrând, brațu-l ce căzut-a, parcă'nnapoi să-l cheme...

La 14 ani, copilul acesta cu zâmbetul ciudat, acelaș zâmbet care m'a impresionat de când l-am văzut prima dată, scrie aceste trei strofe în care elementul erotic e întrebuințat ca un simplu motiv al încadrării neliniștilor lăuntrice :

Plângându-i fratele — pe-Osiris —
Zeița Isis crește Nilul
Precum din lacrima durerii
Și-ascute simțul lui copilul...

Tăcuta mea copilărie
A fost a lacremii amare,
Din care cresc, acum, atâtea
Gândiri — icoane'n scăpărare...

Le simt, dar nu le pot cuprinde
In mintea-mi crudă, de copil,
Și-aștept — din mâlul rodniciei —
Belșugul fratelui meu, Nil.

1935 („Nilul").

Iar în *„Pastelul"* următor poetul revine la acelaș motiv care se pare că-l urmărește stăruitor, luna, realizând o adevărată capod'operă de finețe și de noutate a imaginii. Pentru frumusețea ei aproape hieratică, îmi permit să redau în întregime și această poezie:

Luna ca un corn lucește
pe înnaltul cerului
și în hău desvăluiește
mantia misterului, —

Iar un plop, ca de cărbune,
deget al pământului,
se întinde, dar nu pune
cheutori vestmântului...

Peste sumbra estompare
(zebrelire-avântului)

trece, ca o îngânare,
harfa mută-a vântului,

Şi'nvălindu-mă în visu-i
orb, ca al mormântului,
iroseşte în abisu-i
tainele cuvântului !...

Bod, 1937.

Chinuit de problema expresiei care dă haină gândirii şi simţirii lăuntrice, poetul îşi dezvălue în fragmenutl de mai jos un colţ al frământării, schiţând o stare de spirit pe care o lasă însă în incertitudinea caracteristică oricărei problematice intelectuale. Poezia nu are nici un titlu şi o redau în aceeaşi formă cu modificarea a doui termeni care se repetau prea obositor :

Mă chinuiesc atâtea visuri !...
Dar... unde-s vorbele, vestmântul
In care să-mi cuprind simţirea
Schimbând icoana cu cuvântul ?

Ca diamantele în zgură,
Nebănuite 'n gândul meu
Le port, le simt în devenirea
Sclipirilor de curcubeu.

Şi trudnic dăltuiesc în piatra
Simţirii aspre şi rebele,
Să scot cuvântu 'ntr'aripării
Din steiul gândurilor mele.

1938.

Imi mai rămâne acest *„Fragment"* nerealizat, desigur, în întregime în ceeace priveşte expresia poetică şi cu influenţe din anumite preocupări ce constitue o necesitate a adolescenţei, a oricărei adolescenţe. O consider drept o fază tranzitorie şi asupra căreia fireşte poetul nu s'ar fi oprit, realizarea sa mergând, evident, spre alte motive de inspiraţie :

Cine ne-a legat mânile şi picioarele ?
Cine ne-a pus lacătul pe gură ?
Până când îndura-vor popoarele
Cumplita robiei tortură ?

Nu avem dreptul să spunem ce ne doare ?
Cine-i mai „mare" ca altul ?...
O frate-al meu, omule... oare
Nu cobori şi tu din Innaltul
Părinte — necunoscut şi necuprins —
La fel cu potentaţii de o clipă ?

De ce: ei fără pată și tu... un învins?
Nu se întinde, peste toți, ocrotitoarea aripă
A Veșniciei?... Nimicul ne'nghite pe toți!...
Dece, atunci, stăpâni și iloți!...
Ridică-te! — și sfarămă-ți cătușele,
Aruncă în vânturi cenușele
Mileniilor și suferințelor crunte?
A trecut vremea credinței când, pe munte,
Era, doar, sălaș... olimpian.
Și eu, ca și tine vom urca în vâltoare, —
De cer ne'nvecinăm ori și care, —
Iea seama, gonește în zare
Timpul trezirei, aurora vremii viitoare...

1937.

Imprejurări neprielnice au făcut să nu pot avea la îndemână restul poeziilor lui Dan Alex. Boureanu. Dar din aceea ce am avut, din aceea ce am reprodus aci, cititorul își poate făuri singur profilul spiritual al acestui poet de autentică factură. Vârsta, experiența, cultura viitoare, marile încercări ale vieței, singurul pedagog, singura învățătoare, i-ar fi dat desigur elanul sborului și lapidaritatea expresiei. Stăpân pe formă, poetul ar fi devenit stăpân pe toate adâncurile lui, ar fi pătruns în fântâna îndoelilor, în labirintul greu al întrebărilor și ar fi lovit în cremenea destinului lui cu amnarul violent și duios al sensibilității sale. Am convingerea că prin pierderea lui tânăra și viguroasa noastră poezie a pierdut un pionier de autentică valoare și un mânuitor al cuvântului magic care e poezia.

Dar Dan Alex. Boureanu a plecat să-și facă datoria temător ca strămoșul lui, generalul Boureanu, să nu-l mustre din seninul veșniciei că nu a vrut să răspundă la chemarea țării. A plecat cu zâmbetul lui ciudat pe buze și a rămas acolo, în cimitirul din Rostow unde, azi, s'au abătut iarăși urile și spaimele infernului roșu pe care se dusese încrezător să le înfrunte.

Petru P. Ionescu

S O N E T

Când dintre cetini se ridică ceaţa
Şi urcă leneşă pe-albastre căi,
Din liniştite, adormite văi,
Tălăngi de oi despică dimineaţa.

Un soare numai purpur şi văpăi
Dintr'o privire'nvălue verdeaţa
Pădurilor de fagi şi creşte viaţa
Aprins, în ochii mândrilor flăcăi

Ai firavei şi blondei Cosânzene
Cu flori în păr, pe-obraz şi pe altiţe,
Cu leneşe priviri şi-albastre gene...

Flăcăi ce dorm pe pat de romaniţe
In mirosul adânc de sânzâiene
Visând poveşti cu îngeri şi domniţe.

Grigore I. Grecu

SERGIU LUDESCU (MIRCEA TIRIUNG)

Pe galbenele stepe rusești a căzut în primele luni ale răsboiului, Mircea Tiriung. Făcea parte dintr'un viteaz batalion de Vânători de Munte, care se acoperise de gloria unor strălucite fapte de arme. Tânărul sublocotenent a ținut astfel să poarte arma cu aceeaș cinste cu care purtase în viața sa civilă, pana.

Era un băiat înalt, blond, cu grele priviri melancolice. Când l-am cunoscut, cu mulți ani în urmă, îmi amintesc plăcerea ce mi-a produs obrazul lui sănătos și silueta sa sportivă. Iubea sporturile, fiindcă iubea soarele și tinerețea. Nopțile lungi de studiu, din vremea studenției și mai târziu din vremea bogatei sale activități, care puteau să lase nefericite urme, și le recompensa prin acele câteva ore închinate rachetei, vâslei sau drumeției. Alături de carte și de condei, erau singurele sale pasiuni autentice și constante. Mai târziu aflai însă, că sub acel piept tare și bărbătesc, bătea o inimă delicată, prea delicată poate, sensibilă la toate asprimele și întrebările vieții. Această inimă i-a purtat mâna spre poezie, cum cultura sa vastă și spirtul de subțire intelectualitate l-au condus spre lucrarea grea științifică și spre subtilitățile esseului. Universul său interior, sbuciumat și sensibil la toate vânturile incertitudinilor, era în contrast cu calmul și optimismul obrazului său sănătos și rumenit de soare. Mircea Tiriung ne-a lăsat amintirea duioasă a unui camarad delicat și atent, ce știa să-și pitească bine grelele sale tristeți interioare, pe care le-a confesat doar hârtiei...

Mircea Tiriung a fost un poet de delicată inspirație, după cum trecea, potrivit activității și lucrărilor sale de specialitate, unul din cei mai bine pregătiți și talentați tineri sociologi.

Incă depe băncile universității, s'a distins ca un condeiu sprinten și inteligent, și ca un spirit științific de valoare. După ce și-a luat licența în drept, s'a alăturat vastei și rodnicei activități a Institutului de Științe Sociale, devenind în scurt timp unul din cei mai buni și prețioși anchetatori tineri ai lui. Element harnic și cu deosebite aptitudini pentru această nouă carieră pe care și-a ales-o, Mircea Tiriung publică mai multe studii, drept fruct al cercetărilor sale, care atrag atenția cercurilor științifice. Cu osebire cercetările sale asupra țăranilor veniți la București în căutare de lucru și asupra plutașilor, apărute în revista „Sociologie românească" (volumele IV și V), editată de Institutul Social Român, îl consacră ca pe un element de mari promisiuni.

Specializat în anchete, este chemat de Institutul Central de Statistică tocmai în vederea organizării unei atari echipe de an-

chete şi cercetări, în cadrul căreia a desfăşurat o bogată activitate şi a adus preţioase servicii înaltei Instituţiuni.

Fire artistică şi cu certe intuiţii poetice, Mircea Tiriung a scris versuri melodioase şi de adâncime de gândire, sub pseudonimul *Sergiu Ludescu*. Revistele la care a colaborat mai intens, cu cronici literare şi cu poeme, au fost Revista Fundaţiilor şi Convorbiri Literare. Versurile sale poartă pecetea unui spirit delicat, sensibil, înclinat spre meditaţie. Atitudinea sa pesimistă în faţa vieţii şi a marilor probleme metafizice, îi smulg accente de tristeţe adâncă şi incurabilă. De fapt poezia lui Mircea Tiriung nu este un prilej pentru a versifica, pentru a-şi încerca virtuţile uneltelor sale poetice; ci pentru a pune într'o formă potrivită gândurile şi sentimentele sale veşnic iscodite de marile întrebări şi incertitudini. De aceea poezia lui Mircea Tiriung (Sergiu Ludescu) este lipsită de bogăţia imagistică şi de verbalism plastic; simplă. delicată, cu intime armonii discrete, ea exprimă bogatele sale conţinuturi sufleteşti şi finele arabescuri de gândire. Nu e totuşi o poezie eminamente intelectuală. Versul său, natural, simplu, neted, este străbătut de un cald şi vibrant fior liric, strunit însă şi pitit după haina monahală poetică. Suflet plin de adâncimi şi spirit în căutare veşnică a cheilor tuturor problemelor existenţiale, poezia sa nu este o ornamentală transcriere a emoţiilor sale lirice, ci o substanţă mai bogată şi grea, în retorta căreia s'au topit toate esenţele de simţire şi gândire.

Dintre toate problemele, problema morţii este aceea care apare mai des în poeziile sale. Parcă presimţându-şi sfârşitul prematur, nu mult înainte de a se declara războiul şi de a pleca pe front, de unde nu s'a mai întors, scrie:

Am înţeles,
Moartea mi-a trimis azi cel dintâi semn;
Am zărit-o în ochii prietenului care m'a compătimit
Şi mi-a adus aminte atunci de o prezicere de demult.

Nu voi spune că nu iubesc încă viaţa: cerul, munţii, copacii...
Dar sunt atât de obosit, atât de trist!
Cineva a cântat în mine pe alte clape melodii ciudate
fără să mă mai turbure ca altă dată.

S'au năruit pereţii acestui suflet care-i al meu.
Şi poveştile prietenului, nu m'au desprins dintre ceţuri.
Nu pot plânge pe umărul nimănui,
dar voi lăsa floarea unui zâmbet
care va mărturisi totul.

(*„Semnul marei plecări”* — Convorbiri Literare)

Ce vânt de grea dezolare bate peste umărul poetului, exprimat atât de înfiorat!

Acelaş sentiment al morţii, dar de rândul acesta nu grav, dureros, ci calm şi senin îl aflăm şi'n această poezie, cu titlu „Scrisoare”, cu vers potolit şi discret, în care poetul, împăcat, aşteaptă deslegările cele de pe urmă:

Prietene, iartă-mă
de a nu fi venit
să vorbim despre dorite plecări
sau privind pe geam, să tăcem

Apropie-ți chipul înlăcrimat de al meu:
privește-mi cartea cu filele netăiate...
In noaptea asta ciudată ca niciodată înaltă și adâncă,
vom pleca pe o corabie cu pânze galbene, negre,
pe care de mult a pribegit Tristan.

Dă-mi mâna: mâinele noastre
strânse însemnează prietenie.
Și nu te mâhni că apoi
te voi lăsa singur, pentru că e
totuși un drum, cel din urmă,
pe care acum numai eu voi merge.

Și a plecat poetul pe cel din urmă drum, care trece pe undeva prin galbenele stepe rusești, dar care era drumul unui sfânt eroism.

A lăsat Sergiu Ludescu în manuscris, un volum de poeme, ce urma să se cheme „Stins", o culegere de cronici literare și un mai întins studiu asupra lui Dostoewski. Moartea i-a frânt pana, înainte de a-și fi putut da măsura talentului său.

Dar i-a permis să dea măsura forței brațului său tânăr și generos, gata de supremă jertfă pentru onoarea și libertatea țării sale. Ultima pagină pe care a scris-o, nu cu tocul ci cu prețul vieții sale, a fost pagina celui mai sfânt și mare eroism.

Vasile Damaschin

ALEXANDRU POGONAT

De Alexandru Pogonat îmi sunt legate amintirile unor ani de studii liceale şi ale unor comune începuturi literare, într'un inimos oraş al Moldovei.

Venit la Bârlad din Iaşi, pentru a-şi continua cursul superior al liceului, cu Pogonat şi cu Mircea Pavelescu am ars candela multor idealuri, împărtăşindu-ne lecturi şi schimbând idei asupra unor tinereşti creaţii literare. Colocviile noastre, purtate prin grădina publică a domnescului târg moldovean sau în odăiţele adolescenţei noastre, pe care Pogonat le umplea cu fumul proletarelor sale ţigări, aprinse una dela alta, nu prea se refereau la cărţile de şcoală, deloc preferate în această epocă, cât la scriitorii en vogue, toţi trei manifestând o mare pasiune pentru scrisul străin şi autohton modern, cu osebire pentru progresul expresiv şi pentru frumuseţile subţiri ale artei noui.

Şedinţele intime ale „Academiei Bârlădene", mai cu seamă acele din scunda cameră dela „Casa Naţională", unde un cais ne trimetea primăvara podoaba albă a florilor sale prin fereastră, erau deosebit de animate când acest neastâmpărat buchet pe care-l formam noi, încercam să derutăm vechile credinţe artistice tradiţionaliste ale întrunirilor. Totuşi, aşa cum s'a putut vedea mai târziu din activitatea literară a celor trei, moldoveni prin fire şi idealuri, nici unul nu şi-a smuls rădăcinile din solul sufletului şi tradiţiilor moldoveneşti, care stăteau amestecate, ca rare şi puternice arome, în substanţa lor literară şi morală.

Pogonat, ca şi Mircea Pavelescu, improviza foarte uşor şi avea pasiunea versului frumos şlefuit şi rar. (Acesta era nu Mircea Pavelescu din prima fază, a sonetului Meredian, virtuţi franceze artistice pe care le împărtăşea şi Pogonat, dar care mie îmi erau atât de nesuferite. Versul heredian, monumental şi strălucitor, semăna cu acele lustruite blazoane, goale pe dinăuntru). Mircea Pavelescu ne uimea printr'o memorie neobişnuită, recitându-ne cu o uşurinţă şi cu un debit uimitor, versuri din toată literatura franceză şi românească, cea parnasiană cu osebire.

Pogonat era o fire de moldovean de familie intelectuală, fire meditativă şi cu gust subţire pentru artă.

Puţin la trup şi sensibil, Pogonat nu-şi retoriza sentimentele, de care a dat mai târziu dovadă pe acea cumplită linie de foc din Răsărit, unde avea să facă figură de erou. Işi iubea Iaşul copilăriei lui, ca un ieşean adevărat, Iaşul unde a îmbrăcat mai târziu toga de magistrat şi unde şi-a sărbătorit durabilele sale succese literare.

Corespondenţa cu familia, în tot acest răstimp cât a locuit la Bârlad, unde a dus viaţă studenţească boemă, era totdeauna atentă, duioasă şi uneori... poetică!

Imi amintesc că la sfârşitul unui an şcolar, după luarea cu asalt a examenelor de fine de an, a trimis părintelui său următoarea telegramă... în versuri, pe care, cu toată memoria mea dificilă, o reţin şi astăzi:

S'a făcut. Am trecut. Promovat.
Pogonat.

Pe urmă, ani lungi şi cenuşii s'au aşternut peste noi, acoperind distanţa dintre Bârlad şi Iaşi, unde s'a reîntors, şi soarta n'a făcut să ne mai întâlnim, decât târziu de tot, la Bucureşti, când Pogonat, după o frumoasă carieră de avocat şi apoi de magistrat, apucat de dorul de hoinăreală a părăsit Iaşii plecând în Capitală, unde şi-a reluat boema tinereţii, cu lipsuri, idealuri şi creaţii literare de succes. Numai amintirile depănate rar de tot cu Mircea Pavelescu, pe care o subită pasiune pentru marină îl urcă pe vasele noastre militare şi-l poartă câţiva ani pe harta apei mărilor, cuprindeau uneori şi pe acel Pogonat al adolescenţei noastre.

Vestea morţii sale, pe câmpul de bătaie, m'a îndurerat şi mi-a aruncat doliu peste suflet şi peste aceste suveniruri îndepărtate.

I-a fost dat lui Pogonaet să-şi frângă mândra sa baionetă, undeva, departe de ţară, pe recile stepe ruseşti!

Ne-a rămas dela el un braţ de duioase amintiri şi o seamă de manuscrise şi reviste, care mărturisesc un suflet rar şi calitatea talentului său artistic. O mână pioasă, bănuiesc din familie, i-a adunat sub textul „Sfat de taină" o parte din versurile sale, respectând un proectat volum de poezii aflat printre manuscrisele sale rămase, căruia i-a adăugat ceeace a crezut că este mai reprezentativ în scrisul său.

Incă depe băncile liceului a scris versuri şi a publicat, dovedind o deosebită uşurinţă la versificat. Scria versuri de simţire delicată şi colorată plasticitate miniaturală (şcoala Otilia Cazimir — Lucia Mantu) şi minunate cronici rimate pline de fraged umor şi eleganţă stilistică (gen Topârceanu).

Colaborarea sa la „Viaţa Românească", „Insemnări Ieşene", „Gândul nostru", „Pagini Moldovene", „Cuget Moldovenesc", „Cetatea Moldovei", „Graiul nostru" din Bârlad, precum şi la diferite reviste bucureştene, i-au făcut numele cunoscut în cercurile literare şi i-au adus succes în rândurile publicului cititor.

In epoca de boemă bucureşteană, când, părăsind Iaşul şi viaţa liniştită burgheză, cu toate satisfacţiile ei sociale, s'a abandonat cu totul mesei de scris şi visurilor, — a scris în Bucureşti savuroase reviste de teatru, rotunjind strofe şi cuplete pline de spirit, care au circulat multă vreme.

Dar tot în Iaşul copilăriei lui trebuia să se reîntoarcă într'o bună zi. Şi s'a reîntors. Vechea carieră avocăţească nu-l mai tenta. Condeiul îl furase cu totul. Va intra în presă, va publica versuri şi va scrie teatru, mai ales teatru, care a repurtat succes pe scena Teatrului Naţional din Iaşi.

Scria uşor, elegant, spiritual, plin de vervă şi humor savuros. Inspiraţia sa pleca însă dela basm şi legendă populară românească, adică dela vâna noastră folklorică, dela esenţele româneşti, cu care a ţinut veşnic contact până i s'a frânt pana. Cultura sa rafinată şi gustul pentru frumuseţile subţiri artistice, l-au situat pe o scară ridicată expresivă, distilând substanţele acestea robuste naţionale în retorta laboratorului său poetic.

„Balada Negurii" şi „Balada Cântărilor" (balade de lung metraj), cu care se deschide volumul, şi care, în economia culegerii şi în istoria activităţii sale literare constituesc zorile unor eterate sboruri în legendă şi folklor, ce se vor transforma cu timpul în intime şi conturate emoţii lăuntrice, de personală calitate, — sunt delicate transcrieri muzicale, cu fine încrustaţii de material folkloric şi limbă de grasă sevă populară:

Sus, pe ghebul măgurii
La porţile negurii
La muchea pământului
Răspântia vântului
S'aude gemând
Bucium — buciumând
Blăstăm — blăstămând
Buciumând, străjile
Blăstămând, vrăjile!
— „Suie-te, suie-te
Trâmbă de huete!
Fugi şi aţine-te
Zărilor vinete...
Cheamă-te! Cheamă-te
Rostul să-ţi hreamăte
Apa cu şipote,
Drumul cu tropote,
Vântul cu clopote".

Cu această sugestivă imagine a soarelui răsărind:

Sue liniştită
Lotcă tăinuită
Pară plutitoare
Dela mal de zare
Peste noaptea mare.

Balade în care poetul nu este un simplu pastelist sau stihuitor meşter, ci un vrăjitor care reuşeşte să transfigureze realul şi naraţia, urcându-le pe fanstatice planuri de legendă.

Din cerurile acestor primare formulări de legendă, poetul coboară în evul istoric românesc, zugrăvind expresive stampe vechi, leat 7154, cu ctitori şi iconari, de rândul acesta întrebuinţând culori tari şi de mare relief plastic, precum:

Şi zugrăvea bisericii altar,
Aici — în sat, un om din altă ţară,
Drumeţ pribeag şi meşter iconar.

Cu ochi trudiţi pe chipuri lungi de ceară,
Apostolii şi Sfinţii Mucenici
Priveau sfioşi pe geam în primăvară.

După ce dă din nou târcoale basmului şi copilăriei, având prilejul să încondeeze aceste suave metafore:

A înflorit la geam o stea din zare,
Cu gene de copil, cuminţi şi mari,
Clipind sfios o binecuvântare,

poetul ne oferă o colecţie de gingaşe mărţişoare, cu flora, fauna şi fenomenele atmosferice de pe plaiurile noastre, colecţie pitorească, din care transcriem acest mărţişor al „Mugurilor":

Cireşul, somnoros şi mititel,
S'a fost trezit din dimineaţă nouă
Ca'n leagăn alb, anume pentru el.

Şi iată, pe crenguţele-amândouă,
Fricos şi zăpăcit, ca din deochi,
Arată ochi înlăcrimaţi de rouă,

Ce tare-l bate soarele în ochi!

Gingăşie, imagini proaspete, melodie suavă. Scrisorile către Domniţa mică, sunt scrise în acelaş stil, dar în care tabloul plastic este înlocuit cu un buchet de delicate sentimente, dragostea având ceva şăgalnic şi feciorelnic în ea.

Rimele neaşteptate, şi cursivitatea versului, anunţă ciclul imediat al poemelor „à la manière de", intitulat „Cum scriu ei", în care imită maniera lui Mihail Codreanu, Otilia Cazimir şi Al. O. Teodoreanu, în sprintene strofe pline de savuros humor, în genul lui Topârceanu.

Alexandru Pogonat a excelat şi în poemul dramatic şi în teatru în versuri, de frumuseţea acelui act în versuri „Cânta un lăutar", jucat pe scena Teatrului Naţional din Iaşi.

Poezia sa, care putea fi pândită de facilitate, este susţinută de un autentic fior liric şi de o bună cunoaştere a posibilităţilor creatoare ale uneltelor sale poetice.

Plecat pe front din momentul declarării războiului, el şi-a pus în raniţă şi condeiul său de care nu se despărţea. A scris teatru pentru ostaşii din escadronul său, piese jucate în faţa camarazilor săi de arme.

In ziua de 8 August 1941, în toiul unei crâncene lupte date la punctul Vesselja din Ucraina, Alexandru Pogonat a căzut ca un erou în linia întâia.

Doarme trupul lui puţintel şi tânăr, pe sub iarba întinselor stepe slave, pe unde n'a cuprins mintea şi sufletul său veşnic călător....

Vasile Damaschin

MUNCITORIMEA ROMÂNĂ IN RĂZBOIU

Dela războaiele lui Ştefan cel Mare, în toată istoria sbuciumată a poporului românesc, nici unul n'a fost atât de popular ca acesta, care ne-a fost impus şi pe care-l purtăm cu solidaritate naţională nedesminţită de nici o clasă socială. Incepând cu grosul armatei, format de către flăcăii ţărani iubitori ai pământului strămoşesc şi păstrători cu chezăşie ai graiului, datinilor şi paznici credincioşi ai nesecatelor comori de basme, cântece şi poveşti şi până la mânuitorii de unelte meşteşugăreşti, sau mici funcţionari, conducători de vehicole sau trenuri, studenţimea prinsă abia în perioada de formare ştiinţifică ori cărturarii în plină activitate intelectuală — toate straturile, — cu un cuvânt întreaga naţiune s'a ridicat solidară şi, apucând armele, a urmat drapelul unităţilor pentru a izgoni duşmanul din Basarabia, Bucovina şi colţul nordic al Moldovei, cutropite, pângărite, prădate de nesăţioasa lăcomie a Rusiei, căreia nu-i ajung pământurile dela Wladiwostok până în hotarele Europei civilizate.

Muncitorimea Română este conştientă de soarta ce-ar aştepta-o în cazul unei noi revărsări a lavei roşii peste hotarele etnice româneşti. N'ar mai rămâne familie românească la căminul ei. Ar urma desfiinţarea totală, descompunerea oricărei familii, despărţirea soţului de soţie, a copiilor de părinţi şi trimiterea tuturora dincolo de Urali, ca să se piardă orice urmă de Român. Se ştie doar că în Basarabia şi Bucovina de Nord la înapoierea Armatei româneşti, muncitorii cari rămăseseră acolo, n'au mai fost găsiţi în localităţile şi la ocupaţiunile lor. Mai mult: o mare parte din ţărănimea satelor a fost deportată. De aceea meseriaşii români, cari iubesc tradiţia şi ţin la familia lor şi la pământul şi graiul românesc, se găsesc dela începutul războiului la datorie, pe trei fronturi diferite. Cel mai puternic este cel din fabrici şi ateliere, unde muncesc fără întrerupere; altă parte de meseriaşi urmează îndeaproape armatele operatoare; cu pregătirea, hărnicia şi iscusinţa lor, repară îmbrăcămintea, încălţămintea ostaşilor şi tot ceea ce unităţile au nevoe pe lângă armament şi echipament. Alţi meseriaşi iau parte direct la lupte, ca soldaţi combatanţi, şi sacrificiul lor pentru Patrie — vărsându-şi sângele şi dându-şi viaţa — nu este mai prejos decât al altor camarazi din alte clase sociale. Acolo, în faţa duşmanului comun, toţi sunt ostaşi, începând dela soldatul simplu până la cel mai înalt grad.

Instituţia noastră, unde se tipăreşte revista, a avut şi are numeroşi bravi ostaşi dintre breslaşii tipografi. Unii sunt încă pe

front, alţii s'au înapoiat răniţi, iar alţii au căzut pe câmpul de onoare, alături desigur de vre-un scriitor, poet, învăţător, medic — cărturari, cari sunt cei mai strâns legaţi şi în timp de pace cu lucrătorul tipograf, pentru că prin munca şi destoinicia acestuia creaţia spirituală se multiplică şi devine bun al ţării şi ţărilor iubitoare de carte şi civilizaţie.

Cel dintâiu căzut dintre ai noştrii — departe în cotul Donului, la Podlovitoje (Stalingrad) în ziua de 17 Sept. 1942 — este Ştefan Tomescu, fostul paginator al revistei *„Convorbiri Literare"*. Deşi ar fi avut prilej să fie mobilizat pentru lucru, a refuzat statornic să fie pus pe tablou şi când a răsunat cuvântul Mareşalului Conducător: „Vă ordon să treceţi Prutul" Ştefan Tomescu se găsea sub drapel.

TOMESCU ŞTEFAN

Tânăr, totdeauna vesel îşi făcea datoria ca un culegător, peste care ar fi trecut zeci de ani de experienţă. Seninătatea privirii sale, buna dispoziţie, fineţea comportării sale faţă de conducerea instituţiei şi atenţiunea plină de respect faţă de client, care la tipografie nu-i doar un necineva, apoi simţul de responsabilitate, sentimentele de colegialitate faţă de toţi cei din jurul său, toate aceste calităţi au făcut ca vestea căderii sale pe frontul de onoare pentru Patrie să umple inimele tuturora de jale. In locul unde a lucrat, colegii i-au aşezat o coroană de fier forjat care înconjoară o cruce şi o candelă care arde neîntrerupt de când s'a stins Tomescu al nostru, scump şi neuitat. Copil de bucureşteni cu mamă văduvă, sărmană, care totuşi prin muncă cinstită poartă grijă şi altor copii. Tomescu era căsătorit; soţia îşi continuă munca la noi, pentru ca prin osteneala ei să poată creşte copila lui Tomescu, despre a

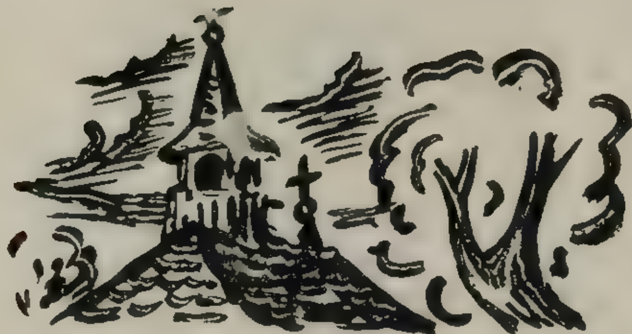
cărui bunătate de acolo de pe front ne-au scris soldații, că atunci când el primea de-acasă pachete cu bunătăți, chema pe toți din grupul său și într'o clipă împărțea cu toții tot ce avea. Intr'o scrisoare a lui din 10 April 1942 spune Ştefan Tomescu soției sale:

„Pe aici pe meleagurile acestea îndepărtate, am petrecut zilele de Paşti bine; numai timpul ne-a cam supărat; prima zi am avut zăpadă, tocmai atunci când nu ne aşteptam. In privința mesei acestor zile, prin grija conducătorilor noştri, am avut chiar mai mult decât am fi crezut noi în situația de astăzi, când țara întreagă ia parte la războiul sfânt, pentru distrugerea comunismului".

Schijele şi gloanțele vrăjmaşe au mai scrijeluit şi sângerat trupurile altor trei lucrători ai instituției: Vasile Vasilescu, Vasile Ionescu şi Dumitru Vuici, cari, mai apărați de destin, îşi continuă azi munca lor în ateliere, în serviciul Patriei.

Cununa de lauri pe care *„Convorbiri Literare"* o aşează pe mormintele purtătorilor de condeiu cuprinde în chip firesc şi simbolic şi numele lui Ştefan Tomescu şi al colegilor săi de breaslă, şi scriind aceste rânduri de creştinească pomenire o lacrimă fierbinte se furişează din colțul ochiului.

I. E. Torouțiu

C R O N I C A   L I T E R A R Ă

EMIL VÎRTOSU: FOLETUL NOVEL. CALENDARUL LUI CONSTANTIN VODĂ BRÂNCOVEANU. 1693—1704.

BUCUREŞTI, 1942, LVIII. 225 p.

Aşa numitul „Foletul novel" este o colecţie de „prognosticuri", adică de prevestiri datorite astrologilor, traduse în româneşte după almanahuri italiene de un oarecare Ioan Romanul zis şi Frâncul. Aceste traduceri păstrate în manuscris erau dedicate lui Constantin vodă Brâncoveanu, care a făcut cu mâna lui diferite observaţii marginale, iar pe foile rămase albe a scris un adevărat ziar al vieţii lui în aceşti ani, un isvor de foarte mare valoare pentru istoria învăţatului domn.

Insemnările zilnice ale lui Brâncoveanu fuseseră publicate încă din 1861 de Al. Odobescu în *Revista Română*, dar fără textul prognosticurilor şi cu multe omisiuni şi greşeli. D-l Vîrtosu a regăsit manuscrisul original în biblioteca d-lui C. Basarab Brâncoveanu, care păstrează cu grije amintirile istorice ale strămoşilor săi, precum şi câteva caete păstrate la Academia Română. Noua ediţie a d-lui Vîrtosu cuprinde pentru prima oară textul tuturor prognosticurilor traduse de Ioan Romanul cu prefeţele lor, pe anii 1693—1695, 1699, un fragment din anul 1700, apoi anii 1701, 1703 şi 1704. Este tot ce s'a putut găsi. Din prefaţa calendarului pe anul 1693 se vede că acesta a fost cel dintâi, iar la 1707 Ioan Romanul nu mai era probabil în viaţă, căci la această dată calendarele italieneşti erau traduse de altcineva şi anume în greceşte. Din această perioadă lipsesc deci mai mulţi ani. Insemnările autobiografice ale lui Brâncoveanu sunt pe aceiaşi ani pentru cari avem calendare, plus însemnările de pe calendarul grecesc din 1707.

Important pentru aspectul culturii româneşti la sfârşitul veacului al XVII-lea este rolul acestor prevestiri politice. Intr'o vreme când orizontul cunoştinţelor se lărgise la curte şi între boieri, se urmărea cu atenţie soarta diferitelor state din Europa, schimbările domnitorilor, vicisitudinele războaelor, în Italia, Flandra, Olanda şi chiar peste oceane. Lumea dela noi, dar şi cea occidentală de altfel, era superstiţioasă şi cetea cu nesaţ prognosticele ce se făceau la începutul fiecărui an, crezând că va putea lumina cu ele tainele viitorului apropiat. Mai ales în ţările române, aşa de primejduite şi cu situaţie nesigură, prevestirile se citeau foarte mult. Brâncoveanu vodă purta la sine „calendarele" şi făcea pe ele însemnări, revoltându-se de câte ori nu se potriveau prevestirile cu realitatea. „Au minţit", scrie el în mai multe rânduri cu necaz. Constantin Stolnicul Cantacuzino comanda almanahuri cu prevestiri din streinătate, iar dintre vecini Petru cel Mare al Rusiei pusese de i s'au tradus asemenea prognostice în ruseşte, cele mai multe aduse din Veneţia, centrul de răspândire al acestor publicaţii.

Pe lângă interesantele observaţii ale d-lui Vîrtosu asupra răspândirii

acestei literaturi speciale la Români, mai adăogăm cu acest prilej câteva alte contribuţii: Miron Costin în *Letopiseţul Moldovei* scrie: „Nu s'au pomenit de semnele ceriului, carile s'au prilejit mainte de aceste toate răutăţi şi Crăiei Leşăşti şi ţărâi noastre... Că era să se pomenească la domniia lui Vasilie vodă, pentru cometa, adică stiaoa cu coadă... şi întunecarea soarelui... foarte groazdnică întunecare în Postul Mare... şi tot într'acela an, lăcustele... care toate semnele in loc bătrânii şi *astronomii în Ţara Leşească*, a mare răutăţi că sintu acestor ţări meniia" (Miron Costin, *Letopiseţul Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1943, p. 171). Astronomii poloni, citaţi de Miron Costin, care prevăd evenimentele politice după comete, eclipse şi lăcuste, sunt cunoscuţi foarte probabil din almanahurile cu preziceri, ce au circulat în Polonia şi pe care le citea învăţatul boiar moldovean. Pe de altă parte, ca anexă la cunoscuta Cronică a lui Gheorghe Brancovici, scrisă în româneşte în vremea lui Şerban vodă Cantacuzino, unul din manuscrise are la urmă două capitole intitulate: *„Ţărăle şi unele oraşă mari, care supt ce zodii stau, dici pre scurt să scrie"* şi al doilea: *„Tâlcuirea chipului peceţilor, seamnele den prognostic"* (Revista Istorică, III, 1917, p. 117—118). Aceste pasaje adaose pe un manuscris muntean scris în vremea lui Brâncoveanu, nu fac parte din cronica lui Gheorghe Brancovici, ci sunt adaose de un copist (cf. P. P. Panaitescu, *Istoria Slavilor în româneşte în secolul al XVII-lea*, în Revista Istorică Română, X, 1940, p. 86). Este însă foarte interesant de observat, nu numai citarea prognosticului, care nu poate fi decât un almanah apusean, dar şi faptul că textul este foarte apropiat cu cel tradus de Ioan Romanul pentru Brâncoveanu în calendarul pe anul 1703 (E. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 116—117). Şi în manuscrisul cronicii lui Brancovici Ţara Românească e trecută sub zodia Vărsătorului şi celelalte aşezări ale oraşelor şi ţărilor se potrivesc în cele două texte.

Traducătorul calendarelor, Ioan Romanul sau Frâncul, nu este un pseudonim şi cu dreptate spune d. Vîrtosu că nu trebue identificat cu Constantin Stolnicul Cantacuzino, care n'ar fi semnat, el unchiul şi sfătuitorul domnului, „mica şi plecata slugă", urând mulţi ani la „toată luminata familie a măriei tale" (p. 90). Aşi crede mai degrabă că e un italian aşezat la curtea din Bucureşti sau Târgovişte, de aci numele de Romanul, adică *dela Roma*, tradus în româneşte *Frâncul*, o slugă a lui Brâncoveanu folosit pentru aceste treburi de traducere. E un om cult, citează Metafizica lui Aristotel în una din prefeţe. Aceste prefeţe sunt interesante şi ca limbă. „Mă curtenesc măriei tale", spune el într'un loc (p. 50) după italienescul *corteggiare*, a face curte. Unele observaţii marginale ale traducătorului, pe lângă textul tradus, arată cunoştinţele sale despre Europa vremii. Când astrologul scrie sibilic: „Dencoace de acii mari munţi care vezi, caută la ceialaltă ţară, mai mică decât aceaia dentâiu, măcar că mai frumoasă, mai omenită şi mai bine lucrată alta nu iaste", traducătorul recunoaşte imediat de ce ţară e vorba şi scrie: „Aceasta iaste Franţa" (p. 120). El nu e un simplu traducător, ci după porunca domnului face o alegere din numeroase almanahuri ce are la îndemână şi pe cari le numeşte, traducând numai pasajele ce ar putea interesa pe domn, după cum spune în predoslovie. D-l Vîrtosu n'a putut găsi chiar almanahurile folosite de Ion Romanul, asemenea cărţi „neserioase" nu se prea conservă în biblioteci, dar cercetând cu răbdare în bibliotecile italiene d-sa a găsit, câteva din prognosticele citate de traducătorul dela curtea lui Brâncoveanu, din nefericire însă pe alţi ani. O comparaţie, din care ar ieşi ce anume era lăsat la o parte, nu s'a putut deci face.

Ziarul lui Brâncoveanu cu atâtea observaţii importante, formează a doua parte a lucrării. Valoarea lor istorică e netăgăduită; de pildă, data târnosirii mânăstirii Hurezi, 6 Septembrie 1693, data morţii mamei lui Brâncoveanu, 10 Februarie 1699, ziarul călătoriei domnului la Adrianopol în 1703, plus o mulţime de ştiri despre deplasările domnului, despre boieri, curieri şi soli. Aceste note trebuiesc studiate paralel cu Cronica lui Radu Greceanu, cronica oficială a lui Brâncoveanu, cu care concordă, dar se şi completează. Câteva rânduri din însemnările autobiografice ale lui Brâncoveanu sunt scrise cu *criptograme*, scriere secretă pentru faptele mai tainice. Cine ar izbuti să le descifreze. (d. Vîrtosu le dă în facsimil), ar face un serviciu serios istoriografiei noastre. La cele din 1695 (p. 182 şi 184, sub 27 August şi 15 Septembrie) e vorba probabil de Emeric Tököli principele Ardealului pus de Turci, căci în cronica lui Radu Greceanu e vorba sub aceste date de acest personagiu, urât de Brâncoveanu, dar pe care trebuia să-l sprijine din cauza protecţiei turceşti (*Viaţa lui Constantin Brâncoveanu* de Radu Greceanu, ed. Ştefan Grecianu, Bucureşti, 1906, p. 66). Sub data de 20 Mai 1699, Brâncoveanu scrie: „Au venit sol dela Moldova, poftindu-ne la

nunta lui Dumitru *boczade* (p. 188) şi urmează un cuvânt în criptogramă. E vorba de *Dimitrie Cantemir*, faţă de care sentimentele lui Brâncoveanu erau foarte reci, mai ales că fratele domnului Moldovei lua atunci în căsătorie pe Casandra, sora lui Gheorghe Cantacuzino, pretendent la scaunul Ţării Româneşti. „Boczade", în loc de *beizade* nu este o greşală, în turceşte înseamnă ceva foarte urât, aşa de urât încât ne sfiim să tălmăcim pe româneşte. De aceia credem că şi unicul cuvânt ce urmează în criptograme este tot un cuvânt de ocară.

Observ că în însemnările lui Constantin Vodă, la 7 Octombrie 1694 (p. 176): „Ne au venit veste că au intrat *palia* cu Cazaci în Bugeac şi au stricat câşlele Hanului şi alte 10 sate", *palia* nu trebuia scris cu literă mică, deoarece este un nume propriu. In indice se arată că *palia* ar însemna „oastea Cazacilor" (?) In realitate, *Palia* este *Semen Palji* comandant cazac dela Fastov, care, în adevăr, în toamna anului 1694 a prădat Bugeacul împreună cu oastea polonă a lui Stanislav Jablonowski (Cf. Rawita Gawroński, *Kozaczyzna Ukraina*, Varşovia, 1923, p. 151, Krupnickij, *Geschichte der Ukraine*, Leipzig, 1939, p. 141—142). De observat deasemenea la p. 182: „la Bistreţ(a), nu trebuia completat cu ultima literă. Nu e vorba de Bistriţa, ci de balta Bistreţ la Dunăre, dovadă că sub acea dată Radu Grecianu *(op. cit.*, p. 66) spune: „mergând ei pre *baltă*, până la apa Jiului".

D-l Vîrtosu a publicat până acum mai multe studii istorice serioase de cercetător onest şi priceput şi meritele d-sale faţă de istoriografia românească au crescut prin această nouă lucrare.

P. P. Panaitescu

CRONICA REVISTELOR

■ Ultimul număr, recent apărut, al revistei *„Bulgarska Missal"* (Gândirea bulgară), de sub conducerea d-lui prof. *Mihail Arnaudov*, publică, sub semnătura d-lui *N. Crevedia*, un lung studiu asupra romanului românesc.

După ce arată cari sunt precursorii romanului românesc, autorul insistă asupra operelor lui *Duiliu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu, și Liviu Rebreanu.*

„In a doua jumătate a sec. al XIX-lea — scrie, între altele, autorul — când ia ființă statul român modern și când cultura română atinge în toate domeniile adevărate culmi, o nouă etapă în evoluția romanului o constitue ciclul de 3 volume, cunoscute sub titlul inițial de *„Viața la țară"* și despre care se poate spune că este primul roman-fluviu, în românește. Această operă este o frescă a societății românești din acea epocă și bine caracterizat rămâne tipul arendașului, Tănase Scatiu, un vrednic urmaș al lui Dinu Păturică, din romanul înaintașului Nicolae Filimon, în opoziție cu câteva frumoase și tot atât de izbutite caractere de boeri români, așa zișii Comăneșteni. Prin ideologia sa junimistă-conservatoare, prin simetria și idealismul operei, precum și prin calitatea cuvântului, Duiliu Zamfirescu rămâne un clasic al prozei române".

Arătând însemnătatea curentului semănătorist în literatura română din veacul al XX-lea, autorul studiului, printre alte caracterizări privind opera lui Mihail Sadoveanu, scrie următoarele:

„Scrisul său, adoptat din isvoarele curate ale folclorului și care nu cunoaște decât cenzura unei mari conștiințe artistice, s'a înălțat peste orice critică și bisericuțe. Sadoveanu e un mare evocător al trecutului boeresc și voevodal. Romanul său *„Frații Jderi"* (3 volume) zugrăvește, in tonul magnific al epopeilor antice, epoca gloriosului Domnitor moldovean Ștefan cel Mare. El este și un puternic înfățișetor al prezentului, al vieții și oamenilor dela câmp și din orașe, al târgurilor moldovenești mai ales. Țăranii săi sunt naturi greoaie, aspre, dar ei sunt și blajini, cumpătați, generoși. Când recheamă trecutul, Sadoveanu e un liric și un idealizant, ca și celălalt moldovean, Mihai Eminescu, cel mai mare poet al Românilor. Duioșia este una dintre cele mai profunde coarde ale povestitorului, în a cărui operă natura cântă prin toate frunzele, apele, vânturile și graiurile sale tainice. Ca și Eminescu, Mihail Sadoveanu mânuiește o limbă românească autentică, neintrecută. Un stil magic, liturgic, de un farmec fără pereche. E un Omer al Moldovei, al tăcutei provincii românești dintre Carpați și Nistru.

Transilvania, pe lângă atâți eroi martiri ai libertății naționale și pe lângă atâți cărturari, dăduse, în veacul trecut, pe marele poet *George Coșbuc* și câțiva prozatori, între cari bunul nuvelist și romancier *Ion Slavici.* Imprejurarea că Ardealul a dat, în preajma războiului trecut, un alt poet glorios, pe *Octavian Goga,* luptător pentru desrobire și fost Prim Ministru al Țării — aceasta nu umbrește deloc figurile a doi prozatori: *Ion Agârbiceanu* și *Liviu Rebreanu,* acesta din urmă adevărata culme a romanului românesc".

Analizând operele mai importante ale lui Liviu Rebreanu d. N. Crevedia arată cum romanul *„Ion"* marchează o adevărată dată istorică în evoluția romanului românesc, care se maturizează acum, devine obiectiv, epica pură. In drama lui Ion, care rezumă atâtea clocote și violențe, critica română a văzut tipul țăranului român în general, țăranul dornic de pământul care-l hrănește, care-i dă un sens moral existenței; pentru care, ca țăranii din toate țările, a făcut și revoluție și pentru apărarea

căruia luptă şi acum, ca pe timpul năvălirilor! Rasă tânără, ageră, caută, în acelaş timp, cu toată setea, iubirea. După încleştarea pentru obţinerea pământului visat, Ion îşi caută linişetea, o izbăvire poate în dragoste. In felul acesta, Ion este nu numai o dramă românească. Eroii acestui roman, adevărată frescă a vieţii româneşti din Transilvania cu ţăranii şi intelectualii satelor şi ai târgurilor, cu obiceiurile şi idealurile lor, sunt nişte *oameni* şi deci semnificaţia lor este cu mult mai largă. Romanul rezolvă o problematică generală, universală.

„Compoziţia romanelor sale începe greoiu, cenuşiu, ca o urcare pe munte; dar oamenii şi pasiunile cresc, viziunea se rotunjeşte, arta mare stăpâneşte apoi totul. Şi nu este o simplă întâmplare că pe podişul Transilvaniei s'a născut cel mai mare romancier valah, acela care a cuprins în ochiul său grav, aspectul acesta robust şi profund al umanităţii româneşti".

Studiul arată apoi alte aspecte şi stiluri dominante în romanul românesc contimporan. Se arată însemnătatea operelor unor *Cezar Petrescu, Gib. Mihăescu, Ionel Teodoreanu, I. Agârbiceanu, Stere, Damian Stănoiu, Victor Papilian, Galaction,* ş. a., până la romanele generaţiei tinere care are în frunte talentele unor *Mircea Eliade* şi *Radu Tudoran.*

Cu origini îndepărtate, în operele unor *Nicolae Milescu* şi *Dimitrie Cantemir,* romanul românesc s'a format definitiv, epuizând toate genurile, până la revărsările epice, fluviale, din ultimul timp. Ca expresie a vieţii integrale, el redă într'un ton de vigoare, pasiune şi rafinament analitic, frământarea tuturor provinciilor româneşti. Având un caracter rural încă destul de pronunţat, el tinde să îmbrăţişeze şi animaţia modernă a oraşelor. Unda emoţiei, bonomia, culoarea, frăgezimea, fantasticul şi exoticul — sunt tot atâtea aspecte care caracterizează romanul românesc contimporan, care a trecut, dealtfel, victorios, graniţele natale.

Ion Crivăţ

■ Cu toate greutăţile momentului, „*Gazeta cărţilor*", singura publicaţie de acest fel la noi, îşi continuă regulat apariţia. In occident foile cari informau publicul asupra mişcării culturii din acele părţi, urmând cursul tot mai năvalnic al râului de plumb topit în idee, s'au transformat cu vremea în adevărate cărţi de anunţare şi statistică, în cari se înglobau cataloagele periodice ale diferitelor case de editură.

Dar aceasta se întâmplă în occident. Nu mai departe un „Libro italiano nel mondo", atât de cuprinzător ca pagini şi informaţie, dovedeşte trebuinţa simţită în Italia de a se aduna la un loc ştirile asupra a ce apărea acolo lună de lună. In ţara noastră acest înţelept oficiu îl îndeplineşte „Gazeta Cărţilor" de sub direcţia bine cunoscutului cărturar, prof. *D. Munteanu-Râmnic.*

Ar fi însă a face o nedreptate publicaţiei „de bibliografie, literatură şi cultură generală" dacă i-am aduce numai această laudă şi am uita că în paginile „Gazetei cărţilor", alături de informaţie, se publică fără întrerupere studii, documente, literatură. Iată, de pildă, numărul din 15 şi 30 Sept. 1943.

In pagina întâia d-l prof. *D. Munteanu-Râmnic* evocă în cuvinte frumoase figura Episcopului Dionisie Erhan, trecut nu demult întru Domnul:

„...Oarecum aspru şi simplu la înfăţişare, avea totuşi o tainică şi atrăgătoare autoritate în vorbă şi faptă. Avea mult din vechile noastre feţe bisericeşti, din tradiţionala noastră ortodoxie de „popi" şi norod, sate şi mânăstiri. Mult ne-a mişcat atunci, această descoperire aievea a vechii vieţi bisericeşti, când am poposit prima dată, la Mânăstirea Suruceni, mânăstire cu livada, via şi iazul ei, cu toată împrejurimea pitorească şi de strămoşească gospodărie — după ce în ajun, în catedrala Chişinăului, auzisem încă „Gospodi pomilui", slujind încă — de altfel pentru scurt timp — episcopul rus Anastase, în dreptul chipurilor artistic pictate ale întemeietorilor Moscovei". D-l *Al. Lascarov-Moldovanu,* în articolul „Un Institut N. Iorga" laudă gândul d-lui prof. *D. Munteanu-Râmnic* de a se creia un institut care să poarte numele cărturarului, adăugând „o chiemare, către toţi acei cari au *amintiri personale* de oarecare importanţă, despre Nicolaie Iorga, să înceapă a le pune pe hârtie, pentru ca toate aceste manuscrise, adunate la institut, să alcătuiască „Memorialul Iorga" din care biograful de mai târziu să culeagă elementele trebuitoare pentru trasarea măreţei figuri sufleteşti a Profesorului".

D-l *Ioan Al. Bran-Lemeny* se ocupă, într'un studiu critic şi „polemic", de arta şi analiza traducerii. La rubrica „Poezia şi versul" publică poezii *Florica D. Chirescu,* traduceri prof. *T. Palade* şi *Al. T. Stamatiad.* Cataloage de cărţi vechi, Recenzii şi note critice, Plastica—Istoria artelor—Teatrul, cronica revistelor şi ziarelor, Carnet bib-

liografic, Carnet cultural, In vitrină, cuprind coloane întregi de informaţii, ceea ce ne îndreptăţeşte să concludem în spiritul afirmaţiei noastre dela început: „Gazeta cărţilor" este o publicaţie, după model apusean, în care datele referitoare la mişcarea noastră culturală se împletesc fericit cu cercetarea originală.

Ştefan Cuciureanu

■ *„Problema iudaismului în România"* este titlul unui actual şi documentat articol pe care d. prof. *A. C. Cuza* îl publică în *„Cetatea Moldovei"* (anul IV, vol. X, n-rul 8—10, Aug.-Sept. 1943, Iaşi).

Reamintind cuvintele lui *Adolphe Crèmieux*, unul dintre *„cei mai iluştri jidani"*, că *„toate naţiunile vor dispărea, toate religiunile vor apune"* şi că *„noi singuri, iudaismul, în care naţionalitatea se confundă cu religia, vom rămânea şi vom domina întregul univers"*, intransigentul luptător antisemit arată, pe bază de texte, că visul jidanilor de a stăpâni lumea este un vis secular, pentru realizarea căruia nu-i exclusă nicio cale.

In legătură cu falsa trecere a jidanilor în rândurile creştinilor, d. prof. A. C. Cuza subliniează afirmaţia *„altui cărturar jidan, încrezător şi el în învăţătura lui jidănească*, afirmaţia lui *Artur Levis: „Dacă un evreu se botează, puţini vor fi aceia cari vor crede că el a încetat cu aceasta să mai fie jidan"*.

Se prezintă, apoi, mişcarea poporaţiei Moldovei pe la 1839, când prinde să sporească, pustiitor, invazia judaică. Sunt aduse în lumină statistici cu adevărat înspăimântătoare. Elementul etnic descreşte cu fiecare clipă. Pe aceeaşi măsură lupta se încinge cumplit, fără putinţă de oprire; reacţionează instinctul de conservare al naţiei.

A. C. Cuza scrie la 1893, în prefaţa studiului *„Meseriaşul român"*:

„Misiunea poporului nostru este de a elimina din sânul său pe evrei, cari ameninţă să devie clasă stăpânitoare şi de a înlocui treptat, prin munca sa neobosită şi la adăpostul unor legi de excepţiune: Aceste elemente ce nu se pot asimila".

Articolul d-lui prof. A. C. Cuza sfârşeşte astfel:

„Sunt acum cincizeci de ani încheiaţi, de când am formulat şi luptat să susţin această singură soluţie posibilă a problemei jidăneşti: eliminarea jidanilor.

Am luptat: fără a parveni să o realizez. Dar iată că timpul a venit să mă răzbune.

Propun să se aleagă un Comitet Naţional, care să lupte — intervenind şi la congresul de pace când va fi — pentru a rezolva, hotărît, prin evacuarea totală a jidanilor: Problema iudaismului în România".

D. prof. *Gh. A. Cuza*, directorul revistei *„Cetatea Moldovei"*, semnează interesante *„Amintiri despre N. Iorga"*. Gâlgâie în cele 53 pagini o viaţă plină de avânt, evocată în rânduri vibrante.

Reţine atenţiunea, în chip deosebit, studiul d-lui prof. *Radu Vulpe: „Toponimia antică a pământului moldovenesc"*.

Continuând fructuoase incursiuni în trecutul poporului care se sbuciumă astăzi, crâncen, pentru libertate, d. *Th. Simenschy* scrie despre *„Morala hindusă"*.

Teatrul românesc din Transnistria este prezentat, în lumina datelor şi a realizărilor din ultimii 20 de ani, de d. *Dominte Timonu*. Se arată contribuţia jidanilor în lupta de desnaţionalizare a fraţilor noştri de peste Nistru.

Din bogatul mănunchiu de poesii reproducem *„Ana"* d-lui *Virgil Carianopol:*

Ana, femeia care şi-a slujit toţi stăpânii
Şi cu dragostea şi cu vrednicia mânii...
După ce a colindat oraşe, după ce s'a
[săturat de umblat,
A venit obosită să moară în sat.
Câteodată, povesteşte femeilor strânse
[la poartă
Despre viaţa ei, ca despre o moartă.
Işi aduce aminte de o fată bălană,
[bălană
Care ajunsese undeva, departe, cocoană.
Atunci, ochii i se fac ca nişte gămălii
[de ace...
Işi acopere faţa cu palmele şi tace, tace.
Privirile i se înfig peste ani, undeva,
[departe,
Poate în tinereţe, poate în moarte...
A servit şi la cocoane şi la boeri
N'a prins însă rădăcini nicăeri.
S'a îndrăgostit de toţi cei pe care i-a
[slujit
Dar pe nici unul nu l-a iubit.
Gândul ei, a rămas la un scamator,
Care omora tristeţile tuturor,
Care se dădea peste cap de o mie de ori
[într'un ceas
Şi care rupea lanţuri, doar cu o strâm-
[bătură de nas.
— Tare mi-ar fi fost drag, spunea ea,
Să-l fi avut lângă mine ca pe o stea.
Să-mi ajute la treer, la secerat, la cules...,

A fost singurul om din viață pe care
[mi l-am ales!
Mi-a spus că se duce în America și vine.
Venea în fiecare noapte la mine.
Dar de atunci, anii au trecut, s'au
[depărtat
Și porumbul de atâtea ori s'a uscat!
Yorak, n'a mai venit. Ana nu are dela el
Decât un afiș învechit și un lanț de oțel.
Acuma nu mai crede să vie, e târziu.
Sufletul i s'a făcut pustiu, pustiu!
Ca să uite, se închide singură 'n casă,
Iși îmbracă rochiile de demult, de
[mătasă,
Iși roșește obrajii, își pune frumos
[barișul,
Așează lângă ea lanțul de oțel și afișul,
Se uită în oglindă, se așează, și
[potrivește
Și vorbește cu Yorak, vorbește...
[vorbește!

Mai colaborează d-nele *Magda Isanos* („Mi-i fraged sufletul“), *Ronsarda Castro* („Violoncelul“) și d-nii *G. Tutoveanu* („Și nu gândești“), *Ion Buzdugan* („Spre Ierusalim“), *Ene Stanciu* („Meleki“), *G. Ursu* („Sonetul nopții), *D. Iov* („Târziu, în noaptea albă de iarnă... — trad. din Dragutin Tadijanovic), *Petre Stati* (Din lirica latină), *Eusebiu Camilar* („Fuga Rozalinei“), *B. Frunte* („Freamăt moldov“), *Sebastian Popovici* („Tristețe“), *Vladimir Focșa* („Inserare“), *Claudius T. Giurcăneanu* (Prof. Dr. Theodor C. Nicolau — 1863—1913) etc.

„Insemnări“ bogate, actuale.

Teodor Al. Munteanu

B I B L I O G R A F I E

C Ă R Ţ I

EDITURI DIFERITE

Sergiu Cristian: Poezii, 1941, Bucureşti Lei 80.

Leon Şandru: In umbra anilor (Oameni şi plaiuri bucovinene), 14 2pag., Colecţia Gruparea de nord, Tip. **„Mitropolitul Silvestru"**, 1943, Cernăuţi. Lei 250.

George Voevidca: Pro Patria (Poezii), 93 pag., Colecţia „Societăţii scriitorilor bucovineni", Ed. **„Mitropolitul Silvestru"**, 1943, Cernăuţi. Lei 120.

N. Vătămanu: Lt. Col. D. Pappasoglu primul istoriograf al Bucureştilor (Extras din „Gazeta Municipală"), pag. 16, Ed. **„Dacia Traiană"**, 1943, Bucureşti.

Institutul Naţional Zootehnic: Abecedar agricol (Găina — comoara casei), pag 52, **Imprim. Naţională**, 1943, Bucureşti.

Ion D. Tudorache: Penumbre (Versuri), pag. 95, 1943, Tip. **„Tribuna"**, Braşov. Lei 200.

C. Rădulescu-Motru: Din autobiografia lui Eufrosin Poteca, pag. 28, 1943, (Anal. Ac. Române, Mem. Secţ. Lit. Seria III, Tom. XII), Bucureşti. Lei 60.

Gheorghe I. Brătianu: Nicolae Iorga istoric al Românilor, Discurs rostit la 26 Mai 1943 în şed. publică solemnă cu răspunsul d-lui Alex. Lapedatu, pag. 38, 1943. (LXXXI). Bucureşti. Lei 70.

Dr. S. Reli: Mănăstirea Putna, pag. 24, 1943, Ed. **„Dacia Traiană"**, Cernăuţi. Lei 35.

Ion Munteanu: Spitalul 2 de campanie, pag. 47, 1943, Ed. **„Dacia Traiană"**, Cernăuţi. Lei 50.

Tommaso Grossi: Marco Visconti (Roman istoric, trad. de **N. Donos)**, pag. 456, 1943, Ed. **„Cartea Moldovei"**, Iaşi. Lei 480.

C. Nonea: Leacuri pentru minte (Păţanii moldoveneşti), pag. 186, 1943, Ed. **„Cartea Moldovei"**, Iaşi. lei 350.

EDITURA „FUNDAŢIA REGALĂ PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ"

N. Bărbulescu: Din tainele derivatelor, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1943.

Lucian Blaga: Trilogia cunoaşterii, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1943.

Ion Luhca: Amon-Ra (Poem dramatic), 1 vol. 196 pag., Ed. „Fundaţia Regală pentru literatură şi artă", 1943, Bucureşti.

Lope De Vega: „Fata cu urciorul" şi „Ţrăncuţa di Getafe" (Comedii traduse din spaniolă de **Al. Popescu-Telega)**, 1 vol. 281 pag,. Ed. „Fundaţia Regală pentru literatură şi artă", 1943, Bucureşti.

V. Voiculescu: Duhul pământului (Teatru românesc), 1 vol. 292 pag., Ed. „Fundaţia Regală pentru literatură şi artă", 1943, Bucureşti.

S. Mehedinţi: Opere complete (vol. I Geographica, partea a doua), 1 vol. 337 pag., 1943, Ed. „Fundaţia Regală pentru literatură şi artă", 1943, Bucureşti.

COLECŢIA „CONVORBIRI LITERARE"

Teodor Al. Munteanu: Meri domneşti (Poeme), lei 60.

C. Fântâneru: Poezia lui Lucian Blaga şi gândirea mitică (Studiu), lei 100.

G. Murnu: Tropare (Poezii), lei 80.

G. Murnu: Altare (Poezii), lei 80.

W. v. Goethe: Faust (I şi II), trad. de Laura M. Dragomirescu, lei 200.

I. Al. Brătescu-Voineşti: Strigăte de alarmă în chestia evreească, lei 80.

General Radu R. Rosetti: Mărturisiri I, lei 80.

Emil Vora: Cartea plecărilor (Poeme), lei 50.

Ronsarda Castro: Opal (Poeme), lei 70.

W. v. Goethe: Hermann şi Dorothea, trad. de **Laura M. Dragomirescu**, lei 60.
Petre Paulescu: Fuga în Azur (Poeme), lei 40.
George Baiculescu: Activitatea folkloristică a lui Nicole Filimon, lei 60.
Petru Iroaie: Omenia românească, lei 50.
Lucian Dumitrescu: Fraţii mei, oamenii (Poezii), lei 70.
General Radu R. Rosetti, Mărturisiri II lei 80.
D. Nestorescu: Plaiul (Poeme), lei 60.
Stelian Metzulescu: Hora Fantomelor, lei 50.
Marin Radu Voinea: Asceză (Poezii), lei 80.
O. Papadima: O viziune Românească a lumii, lei 150.
Eugen Micu: Serenadă (în sol major), lei 100.
Lucia Mihnea: Strune de argint (Poezii), lei 150.
Grigore Sălceanu: Poemul creaţiunii (versuri), lei 100.
Aurel Chirescu: Stinsa oglindire (Poeme), lei 150.
Radu Pătrăşcanu: Cântecul argonauţilor (Poeme), lei 150.
Eugeniu Micu: 10 miniaturi muzicale, lei 250.
W. v. Goethe: Götz von Berlichingen, trad. de **Laura M. Dragomirescu**, lei 100.
W. v. Goethe: Egmont, trad. de **Laura M. Dragomirescu**, lei 250.

REVISTE

„Transilvania creştină", an. II, nr. 1--2 (Ian.-Iunie) 1943, Chişinău.
„România militară", an. LXXX, nr. 6—7 (Iunie-Iulie) 1943, Bucureşti.
„Dreptul", anul LXX, Caietele 1—4 (Ian.-Dec.) 1942, Bucureşti.
„Analele de psihologie", vol. IX, (1942). Bucureşti. Lei 400.
„Luceafărul", an. III (Oct.-Noembrie) 1943, Sibiu. Lei 60.
„Făt-Frumos", an. XVIII, nr. 4—5 (Iulie-Oct.) 1943, Cernăuţi. Lei 100.
„România tânără", an. II, nr. 10 (Oct.) 1943. Braşov. Lei 50.
„Ramuri", an. XXXIX, nr. 8—9—10 (Aug.-Oct.) 1943, Craiova.
„Transilvania", an. 74, nr. 9—10 (Sept.-Oct.) 1943, Sibiu. Lei 120.
„Viaţa ilustrată", an. X, nr. 11 (Noembrie) 1943.
„Revista de istorie bisericească", an. I, nr. 1 (Aprilie-Iunie) 1943, Craiova.
„Revista Bucovinei", an. II, nr. 10 (Oct.) 1943, Cernăuţi. Lei 50.
„Prietenie şi luptă", (Buletinul Asoc Româno-Germane), an. 6—7, (Sept.-Oct.) 1943, Bucureşti. Lei 60.
„Biserica şi Şcoala", an. LXVII, nr. 46, (Noembrie) 1943. Arad.
„Universul Literar", an. LII, nr. 31 (10 Noembrie) 1943, Bucureşti. Lei 10.
„Südost-Forschungen", an. VII, coet 1/2 (Oct.) 1942, Brünn, München, Wien. Preţul 5 RM.

CUPRINSUL ANULUI 1943 — LXXVI

POEZII

TRADUCERI

PROZĂ: SCHIŢE, POVESTIRI, NUVELE, AMINTIRI, ROMANE.

CRONICĂ, RECENSIE, DĂRI DE SEAMĂ

BIBLIOGRAFIE

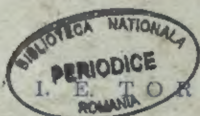
PORTRETE, ILUSTRAȚII, FACSIMILE

COLECȚIA „CONVORBIRI LITERARE"

CĂRȚI APĂRUTE:

TEODOR AL. MUNTEANU, Meri domnești (Poeme) Lei 60
C. FÂNTÂNERU, Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică (Studiu) . . . . „ 100
G. MURNU, Tropare (Poezii) . . . . „ 80
G. MURNU, Altare (Poezii) . . . . „ 80
W. v. GOETHE, Faust (I și II) trad. de **Laura M. Dragomirescu** . . . . . „ 300
I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI, Strigăte de alarmă în chestia evreească . . . . „ 80
GENERAL RADU R. ROSETTI, Mărturisiri I . . „ 80
EMIL VORA, Cartea Plecărilor (Poeme) . . . . „ 50
RONSARDA CASTRO, Opal (Poeme) . . . . . „ 70
W. v. GOETHE, Hermann și Dorothea, trad. de **Laura M. Dragomirescu** . . . . . „ 60
PETRE PAULESCU, Fuga în Azur (Poeme) . . . „ 40
GEORGE BAICULESCU, Activitatea folkloristică a lui Nicolae Filimon . . . . „ 60
PETRU IROAIE, Omenia românească . . . . . . „ 50
LUCIAN DUMITRESCU, Frații mei, oamenii (Poezii) „ 70
GENERAL RADU R. ROSETTI, Mărturisiri II . . „ 80
D. NESTORESCU, Plaiul (Poeme) . . . . „ 60
STELIAN METZULESCU, Hora Fantomelor . . . „ 50
MARIN RADU VOINEA, Asceză (Poezii) . . . . „ 80
O. PAPADIMA, O viziune Românească a lumii . . „ 150
EUGEN MICU, Serenadă (în sol major) . . . . „ 100
LUCIA MIHNEA, Strune de argint (Poezii) . . . „ 150
GRIGORE SĂLCEANU, Poemul creațiunii (versuri) „ 100
AUREL CHIRESCU, Stinsa oglindire (Poeme) . . „ 150
RADU PĂTRĂȘCANU, Cântecul argonauților (Poeme) „ 150
EUGENIU MICU, 10 miniaturi muzicale . . . . „ 250
W. v. GOETHE, Götz von Berlichingen, trad. de **Laura M. Dragomirescu** . . . . „ 100
W. v. GOETHE, Egmont, trad. de **Laura M. Dragomirescu** . . . . „ 250

LEI 150

„BUCOVINA" I. E. TOROUȚIU — BUCUREȘTI